

Racism in the Frum World

Show# 183 | August 18th 2018

תוספות יום טוב מסכת אבות פרק ג משנה יד

חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה וכו' שנאמר בצלם אלהים עשה את האדם - פירש"י חביב אדם שנברא בצלם. לכן מוטל עליו לעשות רצון קונו. ע"כ. ובכל אדם אמר ר"ע. וכמו שהוא הראיה שממנו הביא שהוא נאמר לבני נח לא לבני ישראל לבדם ורצה ר"ע לזכות את כל אדם אף לבני נח. ומאמר מלא אמר הרמב"ם בפ"ח מהלכות מלכים [הלכה י']. וז"ל צוה משה רבינו ע"ה מפי הגבורה לכופ את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח. וכל מי שלא יקבל יהרג והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכ"מ וכו' כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן. הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעוה"ב. והוא שיקבל אותן ויעשה אותן. מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה. והודיענו ע"י מרע"ה שבני נח מקודם נצטוו בהן. אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם. ולא [צ"ל אלא] מחכמיהם. עכ"ל. ומעתה אני תמה למה זה רחקה הדרך מן המפרשים ולא רצו ללכת בה לפרש דברי ר"ע שאמר מאמרו כלפי כל אדם כי אם לישראל בלבד. ונסמכו במאמרם ז"ל אתם קרויים אדם וכו' והרי זה דרש על דרש. ובזה נכנסו בדוחק ענין הצלם. ובפ"י הכתוב שהביא לראיה. אבל בעיני זו הדרך דרך סלולה ומרווחת כי בא ר"ע להיטיב לכל באי עולם כאשר נצטוינו מפי מרע"ה כדברי הרמב"ם. ואם בכפיית חרב ואבדן נצטוינו כ"ש בכפיית דברים. להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם. יזכרם לטובה. ושהם חביבים שנבראו בצלם להורות נתן בלבם. כי זאת תורת האדם לעשות חוקי אלהים ומשפטיו מצד אשר הוא צוה כדברי הרמב"ם דהואיל שחבבו לבראו בצלמו. לכן מוטל עליו לעשות רצון קונו כפירש"י. והשתא אתי שפיר דנקט להך קרא. אף על פי שיש כמה מקראות הקודמים אליו שנאמר נעשה אדם בצלמנו. אבל זה המקרא הוא שנאמר גבי המצות שנצטוו בהם. לכך הביא לזה הכתוב שכן אמרו הש"י בטעם המצוה אשר צוה אותם כי בצלם אלהים עשה את האדם ולבני נח נאמר הכתוב. ולבני נח אמר ר"ע דבריו הללו. ואתי נמי שפיר שאמר שנברא בצלם. וחסר הנסמך שהוא אלהים הנאמר בכתוב. ואילו גבי בנים אמר שנקראו בנים למקום. והיינו טעמא שזו ג"כ מדברי התוכחה להוכיחם ולומר שהם נבראו בצלם ובאיזה צלם נבראו בצלם אלהים כאומר שהבריאה היתה בצלם אלהים אבל הואיל ואינם מקיימים מצותיו ואף על פי שאם מקיימים אינם מקיימים מפני אשר צוה אותם אלהים. הנה הם חסרים באמת מידיעת אלהים והכתוב שאומר בצלם אלהים עשה לומר שכן נבראו כלומר שהיא היתה כונת הבריאה באדם שיהא לו השגה שכלית מגעת לידיעת אלהים. אבל לפי שבאמת לא ידעו ולא יבינו ובחשיכה יתהלכו ולא יצאה הכונה אל הפועל מן הראוי שיאמר שנבראו בצלם. ולא בצלם אלהים אחרי שהכונה שהיא השגת אלהים לא נשלמה. ואין בהם אלא הכנה בלבד. ואותה ראוי להקרא צלם בלתי הנסמך שהוא אלהים. זה נראה לי בפ"י מאמר ר"ע. ולפי זה מדוקדק יפה המשנה שאחר

זו הכל צפוי וכו' כמו שאבאר שם בס"ד. ועוד שגם בזה יש ג"כ חבה יתירה נודעת בישראל שאע"פ שכבר חבבם כמו לכל אדם בצלם אלהים אשר עשהו בו. אעפ"כ לא זז מחבבן עוד ביתר שאת ויתר עז שנקראו בנים למקום. וזה שאת ומעלה יתירה. ובכלי חמדה היא התורה אשר נתן להם. וזהו עוז. כענין שנאמר (תהלים כ"ט) ה' עוז לעמו יתן. [שדרשוהו ז"ל בפרק פרת חטאת [בזבחים דף קט"ז] על התורה]:

רמב"ן פרשת כי תצא פרק כא פסוק כב

ותלית אתו - אמרו רבותינו (סנהדרין מה ב) כל הנסקלין נתלין. וזה שנאמר כי קללת אלהים תלוי, זלזולו של מלך, שהאדם עשוי בדמות דיוקנו של מלך וישראל בניו הם, משל לשני אחים דומים זה לזה וכו', לשון רש"י. וכל הנסקלים נתלין דברי יחיד הם, והלכה כדברי חכמים (שם) שאינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז. וזה טעם כי קללת אלהים תלוי, שיאמרו מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם, או שעבד ע"ז פלונית, בכך וכך עבודה וכך וכך אות ומופת ראה בה, והספור בה ובעבודתה יקרא קללה. או שהוא לשון זילזול כאשר הזכיר הרב, מן והוא קללני קללה נמרצת (מ"א ב ח), כי מקללים להם בניו (ש"א ג יג), בוזים. והמשל בשני האחים התאומים יש לו סוד, איננו כאשר חשב הרב בישראל שנקראו בנים למקום:

ועל דרך הפשט יאמר כי יהיה באיש חטא גדול שראוי להמיתו עליו ולתלותו על עץ לגודל חטאו, אעפ"כ לא תלין נבלתו על העץ, כי הארור מכל האדם והמקולל בהם הוא התלוי, אין בכל המיתות מיתה מנוולת ובזויה כמוה. ואין ראוי שנטמא הארץ ותהיה קללת האלהים בארץ הקדושה, כי שם צוה את הברכה חיים עד העולם. ולכן צוה יהושע ויורידום מעל העצים (יהושע י כז). ועל דעתי הענין בבני שאול המוקעים (ש"ב כא), מפני שלא היו תלויים בב"ד של ישראל ולא מיד ישראל כלל אבל דוד נתנם לגבעונים לעשות בהם כרצונם והם אשר הוקיעום, ולא רצו לקברם לפרסם נקמתם מהם והנשארים ישמעו וייראו. וכאשר נתך עליהם מים מן השמים אז ידע דוד שנמחל עונם, ונעתר אלהים לארץ כי פקד ה' את הארץ במטר ויכלה הרעב, ואז צוה וקברו אותם עם אבותם לכבוד המלכות, לא לחיובו כלל, שלא נצטוינו אלא שלא נטמא אנחנו את הארץ במי שנתלה אותו. והנה ה' לא רצה עונם בתלייתם מיד, להודיע כי ה' אוהב גרים כדברי רבותינו (יבמות עט א):

רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל

ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה יי חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר יי מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי.

To see the Headlines show #18

Jewish Missionary: Should We Be Trying to Improve the World? Help Them Be Mikayem Sheva Mitzvos Bnai Noach

click here

תרגום שני מגילת אסתר פרק ט פסוק כד

כד מטול דהמן בר המדנתא (דמוזרעא) אגג, מעיקנהון דכל יהודאי, דחשיב על יהודאי למגמרא יתון, (צבע פיסא רמא מלתא הוא עדבא לשגשיהון) ולמשיציא יתון, וכד חזו (לבולריא דמלקא) דהמן ובנוי צליבין על צליבא יומין סגיאין, אמרין: למא אסתר עברה על מה דכתיב באורייתא לא תבית נבילתיה על צליבא. ענת אסתר ואמרית לון: על דקטל שאול מלקא לגיורי גיבעונאי, הון בנוי צליבין על צליבא מן שירוי חצדא דסערין, עד יומא דנחת מטרא עליהון, הון שיתא ירחי.

וכד הון דבית ישראל סלקין נתחזון בית מקדשא, הון אמרין לון עממאי: למא אלין צליבין. עני בית ישראל ואמרין לון: על דפשט אבוהון אידיה בגיורי גיבעונא וקטל יתון. המן רשיעא די בעא למשיציא לכל בית ישראל, על חד כמה וכמה יהוי הוא ובנוי צליבין על צליבא כל יומי עלמא:

רמב"ם הלכות אבל פרק יד הלכה ב

שכר הלוייה מרובה מן הכל, והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה, מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוח אותן, וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה, שנאמר וירא והנה שלשה אנשים, ולוויים יותר מהכנסתן, אמרו חכמים כל שאינו מלוח כאילו שופך דמים.

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the Questions 1 *click here*

Answers to the questions 2 *click here*

Answers to the questions 3 *click here* **Comments on the Show**

Comments on the show 1 *click here*

Comments on the show 2 *click here*

Comments on the show 3 *click here click here*

Comments on the show 4 *click here*

Comments on the show 5 *click here*

Comments on the show 6 *click here*

Comments on the show 7 *click here click here*

Comments on the show 8 *click here*

Comments on Previous Shows

(Show 37) Aharon HaKohen Chromosone *click here*

(Show 146) Vegetarian in Halacha *click here*

(Show 180) Being Frum in the workplace *click here*

(Show 182) Intimacy in Halacha *click here click here*

Answers to questions on previous shows

Palginan Diburei- Sota *click here*

Questions of the week

מגן אברהם סימן כא ס"ק ב

שלא לשכב. והרב"י כתב אנו לא שמענו מי שהקפיד ע"ז מעולם, וכתבי האר"י כתוב על פי הסוד שיש לשכב בלילה בטלית קטן ומביא מהאי דאמרי' פ"ד דמנחות כיון שראה דוד עצמו ערום בבית המרחץ אמר אוי לי שאני ערום מן המצות וק' למה לא אמר כן בליל' שהיה ג"כ ערום אלא ע"כ שהיה שוכב בטלית קטן ע"כ ודבריו דברי קבלה נקבל אבל לדין יש תשובה די"ל דבלילה עכ"פ היה לו מזוזה בפתחו משא"כ במרחץ וכ"מ בגמ' דאמרינן בגמרא ת"ר חביבין ישראל שסיבבן הקדוש ברוך הוא במצות תפילין וציצ' ומזוזה ועליהם אמר דוד שבע ביום הללתיך ובשעה שנכנס דוד לבה"מ וראה עצמו ערום וכו' משמע שהיה ערום מכולם אף ממזוזה כנ"ל ועסי' י"ח ס"א:

מדרש שוחר טוב תהלים קיט

[מא] **מה** אהבתי תורתך וגו'. אמר שלמה אילת אהבים וגו' (משלי ס יט), אילת אהבים היא התורה הכל אהבים אותה, אמר הקב"ה לישראל ולמה תשנה בני בורה וגו' (שם כ), וכה"א ראה חיים עם אשה אשר אהבת כל ימי (חייך) [חיי הבלדך] (קבלת ט ט), ולכן אמר אני אוהבה, שנאמר מה אהבתי תורתך וגו', כל מי שאוהב את התורה אינו אוהב אלא חיים, וכה"א ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו' (שם), אמר דוד אני אוהבה, שנאמר ואהבת את ה' אלהיך (דברים ו ט), וכתוב והיו הדברים האלה (שם טו ו), לכך נאמר מה אהבתי תורתך וגו' אני הולך (למרחץ) והיא עמי, אני ישן והיא עמי, כשם שצויתני והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו (שם יז יט), וכתוב בהתהלכך תנחה אותך (משלי ו כג), לא הנחתי אותה כל עיקר, ולפי שלא הנחתי לא היתה עלי משאוי אלא זמירות, וכה"א זמירות היו לי חקך (פסוק נד), ולא זמירות בלבד אלא גם שיחה, שנאמר כל היום היא שיחתי, ולכן היתה עומדת לי על שונאי:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות שחיטה סימן כח סעיף כא

מי שאין לו עפר לכסות, לא ישחוט.

גליון מהרש"א יורה דעה סימן כח

מי שאין לו עפר לכסות. צע"ק ממה שכתוב בט"ז [ס"ק ה] ובמגן אברהם [ס"ק ח] בשו"ע או"ח סימן י"ג בשם המרדכי [ה"ק רמז תתקמד] כיון דלא אמרה תורה לא תלבש בלא ציצית משום הכי בשבת דאי אפשר להטיל בו שרי ללבשו בלא ציצית (כמו בבית שאין בו מזוזה ומעקה דאין אסור לכנוס בו) ולהט"ז שם משמע גם מדרבנן שרי. ולכאורה הוא הדין בחול כשאי אפשר לו להשיג ציצית. ועיין סעיף א' בהגה"ה:

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

Answers for the riddle:

1. The Mekor of the Magen Avraham regarding Tzitzis on Shabbos is the Shitas HaMordechai that on Shabbos there is no Chiyuv to put on Tzitzis on four cornered clothing because of the Issur. Therefore when a person puts on this Beged on Shabbos he is not putting himself into a Matzav of an Onas. However Kisuyi Hadam he puts himself into the Matzav of an Onas.

2. The second riddle: First of all Dovid Hamelech wasn't always king...

Secondly the Rambam in Hilchos Sta"m writes that one of the exclusions of the king to go around with the sefer torah is at night or in bed. (In Hilchos Melachim the Rambam does not write this exclusion). So at least this is not a Kushya on the Magen Avraham. (The Tzlach writes that the Rambam's Shitah is you don't Darshen "Kol Yemei Chayecha").

Thirdly on Mitzvas Onah Al Pi Kabbalah it is to wear Tzitzis but the Sefer Torah of course not, as it is with a Mezuzah.

Aaron Schweitzer

Comments on the show

I would like to mention two incidents that I observed from two Gedolim of my generation. I was the auditor for Maimonides Hospital in Brooklyn NY and the Chief Chaplain, Rav Chaim Twersky told me that he had just completed a orientation session with the new nurses. After he discussed the needs of the Orthodox Jews in the community, one black nurse raised her hand and commented, "I only remember one Rabbi." His name was Moses Feinstein and I was a nurse at a "brith." I knew he was a great Rabbi and I was so touched when he personally came over to me and thanked me for the services I provided in caring for the baby at his "brith."

Rav Chaim Levine, the son of Rav Aryeh Levine lived in Jersey City for 20 years. I asked his daughter why her father came to Shul only one minute before Shacharis davening. She responded that every morning he personally prepared a coffee for the gentile bus driver who took her to Yeshiva. The bus came 10 minutes before davening and he waited until then to give him the coffee he needed.

Also I have asked numerous Poskim if we have to be concerned with Chillel Hashem by gentiles. Rav Yitzchok Zilberstein, responded that if a Jew lies to an Arab and as a result the Arab calls a Jew a liar, then that is a Chillel Hashem. Many misguided but well meaning Charedim mistakenly believe that they do not need to worry about Chillel Hashem by gentiles because they believe that anyway Eisev Sonei es Yackov and it does not matter if they add flames to the fire. This is the furthest from the Emes and I challenge them to bring proof from the Shulchan Aruch for this opinion. The Igros Moshe and many other Seforim clearly state that America is a Malchus Shel Chesed and it is obvious that a huge portion of this Chesed is received by Yeshivas and the members of the Orthodox community.

Raphael Z. Grossman

On the show with Rabbi Labin there should be a major difference between being racial, hurting a person's feelings, abusive and of course violence versus Am Yisrael being much more special and a Jewish person treating a fellow Jew 'just' because being Jewish. I think I do not have to quote thousands of Ma'amarei Chazal that state what Klal Yisrael is better.

I will quote a few things what he said: (Not the exact לשון)

- 1) "A person must know by the Jews there are good and bad (people) and by the non-Jews there are good ones and bad ones.
- 2) "A person should treat their Jewish workers in the same manner that they treat their non-Jewish workers".
- 3) "Of course the Jewish people should stick to themselves like we are from one tribe".

4) "The reason why a Jew can reach higher, because technically they just got more commandments and obligations".

Rabbi Labin makes racism and hurting feelings versus the specialty of the Jewish nation into one big "cholent". What Mr. Lichtenstein is saying is correct, hurting a non-Jew or an African-American that is most probably forbidden (Tzelem Elokim or Tza'ar Ba'alei Chaim etc.. [and you won't find really in Halacha a leniency about this]). But not that we are on the same level whatsoever. His sources are literally a drop from an ocean what there are from the opposite opinion.

The halachah part

A) How about that it is forbidden to see bad in a Jew even when we see in him only bad? (Just a few weeks ago on the Headlines Show it was quoted numerous sources for this).

B) Rabbi Labin said that a person should treat their Jewish workers in the same manner that they treat their non-Jewish workers. The Halacha is that when someone has an Eved Ivri "Lo Sirdeh Bo B'Farech". It does not mean you should mistreat or abuse their slaves (like the Rambam you quoted, that a Jew should treat a slave properly). It is that a Jewish slave should be treated better more delicately than an Eved K'na'ani.

→What about "Lo Sichanem?"

→What about "Lo Maalin v'lo moridin?"

→ The halacha In Yoreh Deiah 151: A person should not say how nice this Acu"m his or how good his deeds are?

You shouldn't answer that this applies only Ovdei Avadoah Zara, the Shach there in Sief katan 18 states clearly this applies to all non-Jews, except a Ger Toshav. [The Chazan Ish Paskens that a Ger Toshav is only someone who was accepted only through Klal Yisrael]. And the Beis Yosef in Choshen Mishpat also Paskens that way. The Bach says even more that the reason it is written always "Acu"m", is because the censors and the fear of the non-Jews but it means all non-Jews.

(Even though there are some Rishonim (Rashaba and the Me'iri) who say these Halachos apply only for Ovdei Avadoah Zara, so for example the Indians or most real leftists non-Jews, there would have to be a stricter approach. (Look in Shevet Halevi how he learns Pshat in the Rashba that it's by a non-Jew that he knows).

[I am wondering all the Gezeiros that the sages implemented on the Klal Yisrael like their bread or drink wine with them and so on, maybe according to Rabbi Labin if today's generation gentiles are behaving so well, it should be lifted (the Gezeiros). There are some of these Gezeiros only you shouldn't become too close to them and learn from their Ma'asim].

→What about "Ta'us Acum?"

→ Hashavs Aveidah

On these you cannot answer Ovdei Avadoah Zara.

I am sure there are many more Halachos, I just looked up on these today.

After I heard the show with Rabbi Labin I walked into a shul and took out the first Chassidshe Sefer that I found and leafed to the index (מפתחות) at the back on the word "ישראל" (Jew) there were around 30(!) quotes invalidating Rabbi Labin's concept. (The Sefer is from Rabbi Pinchas of Koritz.)

I know that you will most probably say that he mentioned this. What he says is so ironic that "a person can just take [with these Chassidische Toirehs a higher path for Avodas Hashem if it would help him". something like that. He actually mentioned that Kabbalah has also the same concept similar to Chasidic thought. Let me clear this concept (Of the greatness of Klal Yisrael) is in many many Sifrei Mussar, Hashkafah, Kabbalah, Chassidus and Halacha. You cannot just come up and say this is not for business or day to day life only if it will help you for avodas hashem.

The first time the host quoted the Gemara of עם הדומה לחמור Rabbi Labin said but you should know that there are many more Ma'amarei Chazal the answer to that is: How many Ma'amarei Chazal you will try to find on his view there would be like 10 times more about the Jewish nation's greatness.

(BTW the host did not quote the halacha of 'אתם קרוים אדם וכו')

What Rabbi Labin said 'מפני דרכי שלו' is a concept not so well understood by the public. The Mordechai writes that it has to do with איבה and numerous Meforshim learn that way or at least that it will help for peace and tranquility (not just plainly doing it to be nice etc.).

It is also very interesting how it was quoted a Sifri about Ben-Azai. I am wondering if Rabbi Labin knows that the Halacha is not like Rebbi Akiva

I listened with interest the debate with Rabbi Friedman

One thing that he is absolutely right is that most non-Jews do not like us here is proof:

Everyone knows that the UN represents almost all the nations in the world and the past few years resolution after resolution was passed condemning Israel for violating human rights, war crimes etc. and in contrast Syria was condemned literally nothing compared to Israel! (Let's not go into discussion about condemning without proof and so on...)

I think this says it all and Rabbi Friedman is totally right on it and it's a Milsa D'lo Shi'cha the few nations that voted pro-Israel [Even the real western countries voted anti or were 'absent'].

I would like to comment on Esav Sonei L'Yaakov the host says it is only on Esav's nation (because that's what the Midrash is talking about). If it so, maybe it applies to Esav himself?

I would like to comment that it was a bit biased by Rabbi Friedman. That is, only by him. The host did not mention Shitas Rashi only the Ramban.

Also it would be nice if the listeners would know what it says in Sefer Ya'aros D'vash in middle of Drush 4 about this subject.

Aaron Schweitzer

Firstly, thank you R' Dovid I really enjoy your show and look forward to the new one every week.

Concerning the topic of racism, I would just like to add a few points.

1) I agreed with the first comment, real racism is hate, we do not hate black, but we just look down on them as they are not like us, unfortunately even in the Frum world we find derogatory names been given to different communities that don't look or speak or act like us e.g. Sephardim etc. it is not as if we only give names to goyim and not Yidden, this is a topic on Ahavas Yisroel that needs working on, and believe you me our attitudes really stem from the non-Jews and the media who do really hate each other, long before Trump has been around. However, when they really do harm to us or speak hatefully about us or behave in an undignified manner, then yes, this gives us every reason to look down upon them. Maybe the fact they don't believe in G-D is already enough of a reason to look down upon them as they are totally forfeiting the purpose of creation of mankind.

2) I live in Manchester, in England and yes, there is plenty anti-Semitism around, but do you really believe the non-Jews in America don't hate you deep down, there are plenty anti-Semites, look at Rubashkin etc. even if they may not show it outwardly, but they definitely do. Look at their parents and grandparents they were no Jew lovers 100 years ago. How did the society change, since no one wants to be considered like one of the Nazis, the Western culture developed a term anti-Semitism, that we make as if we don't hate the Jews, but be realistically they don't love you. The Europeans have just not been able to change their traditional way of doing things.

3) Just an interesting Mare'h Makom, have a look at the Raavad in Shaar Avos Hatumos Perek 2:10

שְׁחִיטַת עֶכוּ"ם נְבֵלָה וּמְטֵמְאָה בְּמִשְׁאֵל וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גְּבוּיוֹ. וְאִם שְׁחַט בְּסַכִּין יָכֹה שְׁחִיטָה כְּרֹאוּי אֶחָד הָעֶכוּ"ם וְאֶחָד הַכּוֹתִי אוֹ גֵר תּוֹשֵׁב שְׁחִיטְתֵן נְבֵלָה. * וְקָרוֹב בְּעֵינֵי שְׂאֵף זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים שְׁהָרִי טִמְאַת עֲבוּדָה זָרָה וְטִמְאַת תְּקַרְבָּתָהּ מִדְּבָרֵיהֶם כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר. וּבִגְלַל עֲבוּדָה זָרָה נִתְרַחֲקוּ הַכּוֹתִים וְנִאֶסְרָה שְׁחִיטְתָן. וְאִם תֹּאמְרוּ וְהִלָּא הִיא אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה דִּין תּוֹרָה. לֹא כֹל הָאֲסוּר בְּאֲכִילָה מִטֵּמֵא שְׁהָרִי הִטְרַפָּה אֲסוּרָה וְטוֹהָרָה. וְאִי אֶפְשָׁר לְחַיֵּב כָּרַת עַל טֵמְאָה זוֹ עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְאֲכִילַת קִדְשׁוֹ אֲלֵא בְּרֹאֵיהֶּ בְּרוּרָה :

השגות הראב"ד: וקרוב בעיני שאף זה וכו'. א"א זו היא אחת מסברותיו ואין בכולן פחותה מזו כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם הדומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכלום אסף רוח בחפניו :

Have a look at the Frankel Rambam where the Raavad's expressions come from. Particularly at the one in Yeshaya 40:15

{טו} הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו הן איים כדק יטול: רש"י הן גוים כמר מדלי. העכו"ם הממאנים להכיר את בוראם ואין חשובין לו להעמיד מהם לנביאים לגלות סודו : כמר מדלי. כטיפה מרה המטפטפת משולי הדלי ומשקע טנופת המים ורוקבין העץ, לימוניד"א בלע"ז

Hatzlocha Rabbo and thanks again,

Betzalel S. Greenbaum

Show Suggestions

Hi,

I would just like to say that I thoroughly enjoy your headlines show and I listen every single week. I just discovered the show recently and I've been hooked ever since.

Can I suggest a potential show that you could do in the future? It would be on the topic of sport; quite a diverse topic and one that you haven't covered yet. You could discuss Tznius in sport, sport on Shabbos, Hashkafah of sport and exercise etc.

If you like the idea please let me know.

Regards,

Josh Rose

London, UK

Hi David,

I enjoy your non-traditional, yet very relevant topics discussed on your show.

Please consider discussing the following, which I'm confident you can speak of in depth from your own experience:

Real estate with non-kosher for the investor and RE broker side:

1) Can an investor buy and sell non-kosher restaurant real estate only and actual operations.

1a) if no, can a Baal Teshuva sell and profit if he already owns? (I recall Rabbi Menachem Davidowitz of Rochester NY had to deal with this with a local who owned a multiple franchises).

2) Where retail sales are tied into rent. (ie liquor store that sells non-kosher wine and beef jerky).

3) Can a real estate broker be involved in the sale or acquisition for a Jewish, or even non-Jewish client.

Thanks again for your truly great show, and looking forward to hearing your response.

Chez Eider

Dear Dovid, this is Binyamin Pretter. I just wanted to follow up on the idea for a show I presented to you when I ate by your house the other week. I believe my friend emailed you about it, but I just wanted to echo his idea because I really think it's a good idea too. I truly feel that such a show could be quite popular and both influential and beneficial for the public who will listen to it.

The learning of Mussar can be quite a heated topic. There are many different opinions ranging from what kind of topics to study, to how to study them, and even whether or not it is even necessary altogether. As my friend mentioned, the Chassidim definitely have their way of working on Yiras Shamayim and Middos, while the Briskers tend to believe everything can be acquired straight through the learning of Torah. Even within the Litvishe circles of learning Mussar there are very different kinds. Some Yeshivos such as Torah V'Das follow Rav Hutner's approach of studying concepts under the

terminology of "Machshova". My yeshiva, Chofetz Chaim, has kept to the traditional Seforim, and quite uniquely still follows in the approach of R' Yisroel Salanter, the founder of the Mussar Movement. Some may even take a more modern-day approach, working on character development from a more psychological standpoint. There are so many angles here.

Also, the awareness that could come from such a show would be phenomenal. Hearing all the talk of working on one's self that this show would discuss would have a great impact on the many who will be listening to it. Call me a big Mussar advocate, but I feel like many of today's issues can be solved with a daily diet of working on one's character and Yiras Shamayim. These ideas would be especially important and impactful during the days of Elul and the upcoming Yomim Noaraim.

In conclusion, a show like this could both interest the general public because of its wide range of opinions, and also serve as a great source of benefit to Klal Yisroel. If you are looking for some names and numbers of very talented speakers to represent my Yeshiva's opinion, there are a few I can give you to choose from. I would be looking very forward to listening to such a show, and I believe so would hundreds more from my Yeshiva network.

Thank you very much for considering.

Sincerely,

Binyamin Pretter.

Rabbi Yoel Usher Labin

To see Rabbi Labin's article [click here](#)

משנה מסכת אבות פרק ג משנה יד

הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלקים עשה את האדם חביבין ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלקיכם חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה חבה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו:

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד א

דכתיב: שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור.

תנא דבי אליהו רבה פרשה טז

אמר לי, רבי מעשה היה בי, שמכרתי לגוי ארבעה כורים של תמרים, ומדדתי לו בבית אפל מחצה על מחצה, אמר לי אתה ואלהים אשר בשמים יודע על מדה שאת מודד לי, מתוך שמדדתי לו חסרתיו שלש סאין של תמרין, לאחר מיכן נטלתי את המעות ולקחתי בהן כד אחד של שמן, והנחתיו במקום שמכרתי התמרים לגוי, נקרע הכד ונשפך השמן והלך לו, אמרתי לו, בני הכתוב אומר, לא תעשוק את רעך (ויקרא י"ט י"ג), רעך הרי הוא כאחריך, ואחריך הרי הוא כרעך, הא למדת, שגזל הגוי גזל, ואין צריך לומר אפילו של אח, ומתוך שהקב"ה ראה את בני אדם בעוונותיהן שהן עושקין וגוזלין וחומסין זה בזה, חזר ופירש בקבלה על ידי יחזקאל בן בוזי הכהן, ואביו כי עשק עושק וגזל גזל אח (יחזקאל י"ח י"ח):

ספרא קדושים פרשה ב פרק ד

לא תקום ולא תטור את בני עמך, נוקם אתה ונוטר לאחרים, ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול מזה.

ישעיהו פרק ב פסוק ב-ג

והיה באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים. והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב וירנו מדרךיו ונלכה בארחתיו... בית יעקב לכו ונלכה באור ה'.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

מרגלא בפומיה דאביי: לעולם יהא אדם ערום ביראה, מענה רך משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם, ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה, ויהא מקובל על הבריות. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק.

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לג עמוד א

ר' יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי, אמר: כמה הרפתקי עדו עלייהו דהני.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף סא עמוד א

ת"ר: מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל, ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל, וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל, מפני דרכי שלום.

רמב"ם סוף הלכות מלכים

אפילו העכו"ם צוו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתיהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל, מפני דרכי שלום, הרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל

ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה יי חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר יי מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי.

רמב"ם הלכות מלכים סוף פרק ח

כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם.

ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא סט

כיוצא בו וישקוהו (בראשית לג, ד) נקוד עליו שלא נשקו בכל לבו ר"ש בן יוחי אומר הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

פרשת כי תצא פרק כא פסוק כג

לא־תלין נבִלְתוּ עַל־הַעֵץ כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא כִּי־קָלְלַת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָהּ נִחְלָה:

רש"י דברים פרשת כי תצא פרק כא פסוק כג

כי קללת אלהים תלוי - זלזולו של מלך הוא, צ שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. ק משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך, ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל זלזול, כמו (מלכים א' ב, ח) והוא קללני קללה נמרצת:

רמב"ן פרשת כי תצא פרק כא פסוק כב

ותלית אתו - אמרו רבותינו (סנהדרין מה ב) כל הנסקלין נתלין. וזה שנאמר כי קללת אלהים תלוי, זלזולו של מלך, שהאדם עשוי בדמות דיוקנו של מלך וישראל בניו הם, משל לשני אחים דומים זה לזה וכו', לשון רש"י. וכל הנסקלים נתלין דברי יחיד הם, והלכה כדברי חכמים (שם) שאינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז. וזה טעם כי קללת אלהים תלוי, שיאמרו מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם, או שעבד ע"ז פלונית, בכך וכך עבודה וכך וכך אות ומופת ראה בה, והספור בה ובעבודתה יקרא קללה. או שהוא לשון זילזול כאשר הזכיר הרב, מן והוא קללני קללה נמרצת (מ"א ב ח), כי מקללים להם בניו (ש"א ג יג), בזים. והמשל בשני האחים התאומים יש לו סוד, איננו כאשר חשב הרב בישראל שנקראו בנים למקום:

ועל דרך הפשט יאמר כי יהיה באיש חטא גדול שראוי להמיתו עליו ולתלותו על עץ לגודל חטאו, אעפ"כ לא תלין נבלתו על העץ, כי הארור מכל האדם והמקולל בהם הוא התלוי, אין בכל המיתות מיתה מנוולת ובזויה כמוה. ואין ראוי שנטמא הארץ ותהיה קללת האלהים בארץ הקדושה, כי שם צוה את הברכה חיים עד העולם. ולכן צוה יהושע ויורידום מעל העצים (יהושע י כז). ועל דעת הענין בבני שאול המוקעים (ש"ב כא), מפני שלא היו תלויים בב"ד של ישראל ולא מיד ישראל כלל אבל דוד נתנם לגבעונים לעשות בהם כרצונם והם אשר הוקיעום, ולא רצו לקברם לפרסם נקמתם מהם והנשארים ישמעו וייראו. וכאשר נתך עליהם מים מן השמים אז ידע דוד שנמחל עונם, ונעתר אלהים לארץ כי פקד ה' את הארץ במטר ויכלה הרעב, ואז צוה וקברו אותם עם אבותם לכבוד המלכות, לא לחיבו כלל, שלא נצטוינו אלא שלא נטמא אנחנו את הארץ במי שנתלה אותו. והנה ה' לא רצה עונם בתלייתם מיד, להודיע כי ה' אוהב גרים כדברי רבותינו (יבמות עט א):

תרגום שני מגילת אסתר פרק ט פסוק כד

וכד הון דבית ישראל סלקין נתחזון בית מקדשא. הון
אמרין לון עממא: למא אלין צליבין. עני בית ישראל
ואמרין לון: על דפשט אבוהון אידיה בגיורי גיבעונא
וקטל יתון. הון רשיעא די בעא למשיצא לכל בית
ישראל, על חד כמה וכמה יתוי הוא ובנוי צליבין על
צליבא כל יומי עלמא:

כד מטול דהמן בר המדתא (דמורעא) אגג, מעיקנהון
דכל יהודאי, דחשיב על יהודאי למגמרא יתון, (צבע
פיסא קמא מלתא הוא ערבא לשגשיהון) ולמשיצא
יתון, וכד חזו (לבקריא דמלקא) דהמן ובנוי צליבין על
צליבא יומין סגיאין, אמרין: למא אסתר עברה על מה
דכתיב באורייתא לא תבית נבילתיה על צליבא. ענת
אסתר ואמרית לון: על דקטל שאול מלקא לגיורי
גיבעונאי, הון בנוי צליבין על צליבא מן שירוי חצרא
דסערין, עד יומא דנחת מטרא עליהון, הון שיתא ירחי.

תוספות יום טוב מסכת אבות פרק ג משנה יד

חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה וכו' שנאמר בצלם אלהים עשה את האדם - פירש"י חביב אדם שנברא בצלם. לכן מוטל עליו לעשות רצון קונו. ע"כ. ובכל אדם אמר ר"ע. וכמו שהוא הראיה שממנו הביא שהוא נאמר לבני נח לא לבני ישראל לבדם ורצה ר"ע לזכות את כל אדם אף לבני נח. ומאמר מלא אמר הרמב"ם בפ"ח מהלכות מלכים [הלכה י']. וז"ל צוה משה רבינו ע"ה מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות

שנצטוו בני נח. וכל מי שלא יקבל יהרג והמקבל אותם הוא הנקרא גר תושב בכ"מ וכו' כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן. הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעוה"ב. והוא שיקבל אותן ויעשה אותן. מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה. והודיענו ע"י מרע"ה שבני נח מקודם נצטוו בהן. אבל אם עשא מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם. ולא [צ"ל אלא] מחכמיהם. עכ"ל. ומעתה אני תמה למה זה רחקה הדרך מן המפרשים ולא רצו ללכת בה לפרש דברי ר"ע שאמר מאמרו כלפי כל אדם כי אם לישראל בלבד. ונסמכו במאמרם ז"ל אתם קרויים אדם וכו' והרי זה דרש על דרש. ובזה נכנסו בדוחק ענין הצלם. ובפי' הכתוב שהביא לראיה. אבל בעיני זו הדרך דרך סלולה ומרווחת כי בא ר"ע להישייר לכל באי עולם כאשר נצטוינו מפי מרע"ה כדברי הרמב"ם. ואם בכפיית חרב הרג ואבדן נצטוינו כ"ש בכפיית דברים. להמשיך לבם אל רצון קונם וחפץ צורם. יזכרם לטובה. ושהם חביבים שנבראו בצלם להורות נתן בלבם. כי זאת תורת האדם לעשות חוקי אלהים ומשפטיו מצד אשר הוא צוה כדברי הרמב"ם דהואיל שחבבו לבראו בצלמו. לכן מוטל עליו לעשות רצון קונו כפירש"י. והשתא אתי שפיר דנקט להך קרא. אף על פי שיש כמה מקראות הקודמים אליו שנאמר נעשה אדם בצלמנו. אבל זה המקרא הוא שנאמר גבי המצות שנצטוו בהם. לכך הביא לזה הכתוב שכן אמרו הש"י בטעם המצוה אשר צוה אותם כי בצלם אלהים עשה את האדם ולבני נח נאמר הכתוב. ולבני נח אמר ר"ע דבריו הללו. ואתי נמי שפיר שאמר שנברא בצלם. וחסר הנסמך שהוא אלהים הנאמר בכתוב. ואילו גבי בנים אמר שנקראו בנים למקום. והיינו טעמא שזו ג"כ מדברי התוכחה להוכיחם ולומר שהם נבראו בצלם ובאיזה צלם נבראו בצלם אלהים כאומר שהבריאה היתה בצלם אלהים אבל הואיל ואינם מקיימים מצותיו ואף על פי שאם מקיימים אינם מקיימים מפני אשר צוה אותם אלהים. הנה הם חסרים באמת מידיעת אלהים והכתוב שאומר בצלם אלהים עשה לומר שכן נבראו כלומר שהיא היתה כונת הבריאה באדם שיהא לו השגה שכלית מגעת לידיעת אלהים. אבל לפי שבאמת לא ידעו ולא יבינו ובחשיכה יתהלכו ולא יצאה הכונה אל הפועל מן הראוי שיאמר שנבראו בצלם. ולא בצלם אלהים אחרי שהכונה שהיא השגת אלהים לא נשלמה. ואין בהם אלא הכנה בלבד. ואותה ראוי להקרא צלם בלתי הנסמך שהוא אלהים. זה נראה לי בפי' מאמר ר"ע. ולפי זה מדוקדק יפה המשנה שאחר זו הכל צפוי וכו' כמו שאבאר שם בס"ד. ועוד שגם בזה יש ג"כ חבה יתירה נודעת בישראל שאע"פ שכבר חבבם כמו לכל אדם בצלם אלהים אשר עשה בו. אעפ"כ לא זז מחבבן עוד ביתר שאת ויתר עז שנקראו בנים למקום. וזה שאת ומעלה יתירה. ובכלי חמדה היא התורה אשר נתן להם. וזהו עוז. כענין שנאמר (תהלים כ"ט) ה' עוז לעמו יתן. [שדרשוהו ז"ל בפרק פרת חטאת [בזבחים דף קט"ז] על התורה]:

תפארת ישראל - יכין מסכת אבות פרק ג משנה יד אות פח

חביב אדם. נ"ל דהאדם גרסינן דהיינו אפילו עכו"ם [כתוס' יבמות, דס"א א'], דהרי מדסיים בסיפא חביבין ישראל ש"מ דרישא בכל מין האדם מיירי, ור"ל אפילו בעכו"ם, וכן הראיה דמייתי תנא מקרא דעשה את האדם, הרי בעכו"ם נמי מיירי, דלבני נח נאמר [וכמ"ש התו"ט], וגם מלך עי והחמשה מלכים שתלה יהושע, הורידם קודם הערב, ש"מ שגם לעכו"ם יש צלם אלהים:

ספר היראה לרבינו יונה

השמר מלצער בע"ח הן בהמה הן עוף, וכ"ש שלא לצער אדם שהוא עשוי בצלם המקום.

תלמוד ירושלמי מסכת נדרים פרק ט הלכה ד

ואהבת לרעך כמוך. רבי עקיבה אומר זהו כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר [בראשית ה א] זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה.

פני משה שם

זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה. משום סיפא דקרא נקט דכתיב בדמות אלהים עשה אותו וכשיתבונן אדם בזה יזהר מאוד בכבוד חבירו וכדאמר בב"ר אם עשית כן דע למי אתה מבזה בדמות אלקים עשה אותו ולכן אמר זה כלל גדול מזה לפי שהוא כולל ב' ענינים שבהזהר אדם בכבוד חבירו לחוס על כבוד קונו שהוא בדמות אלקים מכ"ש שיזהר מלמעול מעל בה' ולהיות זריז בעשיית המצות לכבודו ית':

רמב"ם סוף הלכות עבדים

מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך, ואף על פי שהדין כך מדת חסידות ודרכי חכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצר לו ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משתה, חכמים הראשונים היו נותנין לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין, ומקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, הרי הוא אומר כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גבירתה, וכן לא יבזהו ביד ולא בדברים לעבדות מסרן הכתוב לא לבושה, ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהן אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושני ב עשהו ויכוננו ברחם אחד, ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי ע"ז אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל, וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא שצונו להדמות בהם הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך.

חפץ חיים - ספר המצוות הקצר מצוות עשה מצוה סא

מצות עשה לאהוב את הגר.

שנאמר (דברים י, יט): "ואהבתם את הגר". וזוהי מצוה נוספת על "ואהבת לרעך כמוך", (שהרי הגר הוא גם כן בכלל ישראל). והקדוש ברוך הוא אוהב את הגר, דכתיב (שם שם, יח): "ואוהב גר לתת לו לחם ושמלה", ונאמר (שמות כג, טו): "ואתם ידעתם את נפש הגר", ופירוש "גר" כאן, הוא: שבא מארץ אחרת ומעיר אחרת לגור אתנו, ומכל שכן גר שנתגייר.

רמב"ם הלכות מלכים סוף פרק ח

כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם.

העמק דבר פרשת נח פרק יא פסוק א-ח

(א) שפה אחת. זה גרם לחטא א', היינו שיסכימו לשבת כולן בקבוץ אחד, וזהו נגד רצון ה' שאמר שרצו בארץ ורבו בה, היינו להתהלך בארץ לארכה ולרחבה, כי לשבת יצרה:

ודברים אחדים. לא ביאר הכתוב הדברים אלא ברמז כמבואר במדרשים, אבל לא פירשן הכתוב מה המה כי אם שהיו דברים אחדים, ולמדנו דלא משום איכות הדברים התעורר הקדוש ברוך הוא, כי אם בשביל שהיו אחדים, יהיו מה שיהיו, ודבר זה אם כי לפי הנראה אין בזה שום עון, ואדרבה אפי' חבור עצבים ג"כ ראוי להניח, אבל מכ"מ כאן גרם לחשוב שיצא מזה דבר לתקלת הישוב כאשר יבואר:

(ג) ונשרפה לשרפה וגו'. כל המקרא אין בו ענין שראוי להודיע לענין הספור, ומה לי אם היו להם אבנים לבנין או בנו בעץ או עשו שריפת לבנים, והלא כבר לפני המבול כתיב ויהי בנה עיר, ולא פירש הכתוב ממה ואיך בנה, וא"כ יש להבין למאי פירש הכתוב דבריהם. ונראה דכאן מרומז קבלת חז"ל דנמרוד הפיל את אברהם אבינו לכבשן האש, ומגוף המקרא אשר הוצאתיך מאור כשדים אין ראייה לזה, דלפי הפשט הוא מקום או עיר נקרא הכי וכמו דכתיב בארץ מולדתו באור כשדים, ויצאו אתם מאור כשדים וגו', אלא כאן מרומז הענין, דהא ודאי דלפי הקבלה שהפילו את אברהם אבינו לכבשן האש, לא עשו כבשן האש בשביל זה, אלא היה אתון נורא יקידתא לצורך הבריות, והודיע זה הכתוב שהיה כבשן לצורך העיר והמגדל, ומזה בבין כמה גדול ועמוק היה הכבשן, ומזה הכבשן ניצול אברהם אבינו. והא שלא פירש המקרא זה הנס באר היטב יבואר להלן י"ב י"ז בהר"ד:

(ד) וראשו בשמים. זה ודאי לא יעלה על הדעת שיהיה עיר אחת לכל העולם, אלא כסבורים שיהיו כל הערים סמוכות וטפלות לאותו העיר שבה המגדל, ויהיה המגדל לצפות ממנו למרחוק אחר כל הישוב שלהם, שלא יהיו נפרדים בארץ אחרת, על כן נצרך שיהיה ראשו בשמים:

ונעשה לנו שם, אנשים משגיחים וממונים על הדבר, ויהיו שרי צבא להעניש את העובר, דבלא זה אינו מועיל המגדל. כל זה היה לחשש, פן נפוץ על פני כל הארץ. אמנם יש להבין מה חששו אם יצאו כמה לארץ אחרת, ומובן שזה היה שייך לדברים אחדים שהיה ביניהם, ובאשר אין דעות בני אדם שונים, חששו שלא יצאו בני אדם מדעה זו ויהיו במחשבה אחרת, על כן היו משגיחים שלא יצא איש מישוב שלהם, ומי שסר מדברים אחדים שביניהם היה משפטו לשריפה, כאשר עשו לאברהם אבינו, נמצא היו דברים אחדים שביניהם לרועץ שהחליטו להרוג את מי שלא יחשוב כדעתם, ויבואר עוד להלן ו':

(ה) וירד ה' לראות וגו'. ענין ירידה כאן אינו כמו וארד להצילו מיד מצרים, או וירד ה' בעמוד ענן דמרים, דשם משמעו גלוי שכינה, אבל כאן לא היה אלא השגחה פרטית, ופי' ירידה הוא באשר היו כל העולם מתנהגים רק בטבע ולא בהשגחה פרטית, משום שלא התהלכו על פי תורה ועבודה ואין כבוד לפני הקדוש ברוך הוא להזדקק עם בני אדם פשוטים כאלה, בכל זאת כשעשו העיר והמגדל שנגע הרבה לכונת הקדוש ברוך הוא ירד ה' מכבודו ולראות במעשה ידיהם ולהענישם, וע"ע להלן י"ח כ"א:

בני האדם. היינו אנשים פשוטים שאין להם דעת תורה. ויש להוסיף ע"פ מה שפירשנו להלן מ"ח מקרא י"ט בהרח"ד פי' המקרא אהל שכן באדם, גמילות חסד המיוחדת לאדם בלי דעת תורה, וכן כאן הפירוש שאע"ג דתחלת העסק היה לצרכי האדם והוא בכלל ג"ח, אבל אחר שבלי דעת תורה נעשה אלא מדעת בני האדם, על כן יצא הבנין לרועץ, וזהו אשר בנו בני האדם, הבנין אשר יצא מגמילות חסד בלי דעת תורה:

(ו) הן עם אחד. משמעות עם היינו במנהג אחד כמש"כ להלן כ"ח ג' בפי' והיית לקהל עמים:

וזה החלם לעשות. עתה אינו אלא התחלת דבר עבירה במה שרוצים שיהיו בישוב אחד:

ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. אם יגמרו המגדל יבואו למחשבה שניה למנוע בעל כרחם האנשים שנבדלים מדעתם זו, וזהו דבר רצח ושוד המשחית את הישוב לגמרי, ולזה לא מועיל מה שכעת המה מתאחדים בדעה:

וזה שצעק ירמיה הנביא (ב') מה תיטיבי דרכך לבקש אהבה וגו' גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחותרת מצאתים כי על כל אלה, פי' שהיו בימיו אגודות והיו מתפארים שהמה באהבה ושלוש יותר מכל בני אדם, ואמר הנביא כי לא כן שהרי גם בכנפיך נמצאו דם נפשות נקיים, ולא משום איזה גניבה וכדומה, אלא משום שלא היה באגודתכם, נמצא באה אגודתם לרציחה, ואין בזה שבח של שלום אלא באופן שיהיו נזהרים גם מלעשות רעה עם מי שאינו באגודתם:

(ז) אשר לא ישמעו. כי יש שנים מדברים בשפות שונות, ומכל מקום מבינים מה שמדברים, על כן פירש ונבלה שפתם, באופן אשר לא ישמעו איש שפת רעהו שלא יבינו כלל:

(ח) ויפץ ה' אתם וגו' ויחדלו לבנת העיר. ולא כתיב המגדל, דאפי' היה נבנה המגדל היה בטל תכליתו להשגיח על האנשים שנבדלים מדעתם, אחרי אשר נתבלבלו בלשונם, ולא ידעו איש שפת רעהו ואי אפשר להנהיג ממשלה ולהזהיר מה לעשות, אבל עדיין היה אפשר להסכים ברצון אחד לשבת יחד, מש"ה הודיע הכתוב שממילא נפרדו לגמרי:

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד א

דכתיב: שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור.

ספורנו פרשת יתרו פרק יט פסוק ה-ו

והייתם לי סגלה מכל העמים. אף על פי שכל המין האנושי יקר אצלי מכל יתר הנמצאים השפלים, כי הוא לבדו המכוון בהם, כאמרם ז"ל חביב אדם שנברא בצלם (אבות ג, יד) מכל מקום אתם תהיו לי סגולה מכלם: כי לי כל הארץ. וההבדל ביניכם בפחות ויתר הוא, כי אמנם לי כל הארץ וחסידיו אומות העולם יקרים אצלי בלי ספק:

(ו) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. ובזה תהיו סגולה מכלם כי תהיו ממלכת כהנים להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא כלם בשם ה', ולעבדו שכם אחד, כמו שיהיה ענין ישראל לעתיד לבא, כאמרו ואתם כהני ה' תקראו (ישעיהו סא, ו) וכאמרו כי מציון תצא תורה (שם ב, ג):

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף י עמוד ב

ואמר רבי יוחנן: מאי דכתיב ולא קרב זה אל זה כל הלילה - בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקדוש ברוך הוא: מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה.

The Meiri's Shita about Goyim [click here](#)

שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - יורה דעה סימן קמח

הנה אני אומר דקשר חבל בחבל ונימא בנימא וזה גופא מנ"ל להחכם הזה דאין הנכרים מצווים על השיתוף ואף שדבר זה מורגל בפי כמה חכמים שאין הנכרים מצווים על השיתוף וגם בכמה ספרים מדרשות ואגדות השתמשו בהקדמה זאת. ואני יגעתי ולא מצאתי דבר זה לא בשני תלמודין בבלי וירושלמי ולא בשום אחד מגדולי הראשונים ואילו היה זה אמת הו"ל להרמב"ם להביא בהל' מלכים לפסק הלכה שאין הנכרי מצווה על ע"ז בשיתוף ולמה זה השמיט דין זה גם הוא מוכח דאין חילוק בעובד ע"ז בין ישראל לנכרי דהא ברייתא מפורשת היא במסכת סנהדרין נ"ו ע"ב והתניא בע"ז כל שב"ד של ישראל ממיתין עליהן ב"נ מוזהר עליהן וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהל' מלכים הלכה ב' הרי דכללא כייל דכל שישראל נהרג עליו גם הב"נ מוזהר עליו. ונ"ל דמה שנתפשט דבר זה לומר שאין ב"נ מוזהר על השיתוף היה ע"פ טעות שראו בהתוס' במסכת בכורות דף ב' ע"ב ד"ה שמא יתחייב לו כו' כתבו דנוהגין להשתתף עם נכרים הואיל והם נשבעין בקדושיהם כו' ואף על גב שמשתף שם שמים ודבר אחר אין כאן לפני עור לא תתן מכשול דב"נ לא הוזהרו על כך ולדידן לא אשכחן איסור בגרם שיתוף עכ"ל. ועפ"ז פסק הרמ"א בא"ח סימן קנ"ו בהגה"ה ויש מקילין בשותפות עם נכרים משום שאין הנכרים נשבעין בע"ז כו' אלא משתפים שם שמים ודבר אחר ולא מצינו שיש בזה משום לפני עור דהרי אינם מוזהרין על השיתוף עכ"ל. ולשון זה הטעה לכמה חכמים וסברו דכוונת הרמ"א הוא שאין ב"נ מצווה לעבוד ע"ז בשיתוף, אבל באמת לא כן הוא וכוונת התוס' ורמ"א הוא דמה שמשתף שם שמים ודבר אחר בשבועה אין זה עובד ע"ז ממש רק שמשתף שם שמים ודבר אחר ואינו קורא בשם אלהים ואינו אומר אלי אתה רק שמזכירו בשבועתו עם ש"ש בדרך כבוד, בזה מצינו איסור לישראל דכתיב ובשמו תשבע והוא אזהרה לישראל שלא ישבע אלא בשמו ב"ה ולא ישתף ש"ש ודבר אחר כמ"ש הרמב"ם בפ"א מהל' שבועות הל' ב' והנכרים אינן ומזהרים /מוזהרים/ על זה השיתוף. אבל בשעבוד ע"ז בשיתוף אינו

חילוק בין ישראל לנכרי, 2 ואל תשיבני דהא הך דמשתף שם שמים ודבר אחר יליף לה רשב"י בסנהדרין ס"ג ע"א מקרא מדכתיב בלתי לה' לבדו והרי קרא זה כתיב בזביחה זובח לאלהים יחרם בלתי לה' לבדו. הנה אני אומר בהך שיתוף ש"ש ודבר אחר שהוא במידי דאלהות בעובד ע"ז באמת גם הנכרים בכלל רק בזה שיתוף ש"ש ודבר אחר שאינו בעבודה רק דרך כבוד שמזכירו בשבועה זה הוא רק בישראל ולא בנכרים אבל בעובד ע"ז בשיתוף הכלל מסור בידינו כל שב"ד של ישראל ממיתין עליהן נכרים מוזהרין עליהן כמ"ש לעיל. אח"ז ראיתי בספר מעיל צדקה סימן כ"ב שג"כ כתב כן אך לא הביא הראיה אשר כתבתי ע"ש:

ואחר שהוכחתי שע"ז בשיתוף גם נכרים מוזהרין אני אומר להחכם הזה גם לרבינא קשיא איך נאסרו האשרות שבארץ ישראל ע"י עבודת הכנענים אף שהיה בשיתוף הא אין שליח לד"ע והנכרים המה בני חיובא גם בשיתוף ועוד הא קיי"ל אין שליחות לנכרי. אמנם האמת יורה דרכו ודברי החכם הזה מעיקרא ליתא ולא נזכר כלל בגמרא שהנכרים שהיו עובדים לאשרות שבארץ ישראל שלוחים של ישראל היו אלא האמת ודרך הפשוט הוא שלא מטעם שליחות נגעו בה ודברי הגמרא הוא מדפלחו לעגל גלו דעתייהו דניחא להו וכוונת הגמרא כיון שאיוו לאלהות הרבה הוה ניחא להו בכל עבודת הכנענים ונתנו רשות לכנענים לעבוד לאשירות של ישראל המוחזקת להם בא"י. והוא פשוט:

ומה שמפלפל מעלתו אי אמרינן היכא דאין השליח בר חיובא אי הלכה כרבינא או אי הלכה כר"ס. הנה לכל זה הפלפול אין שייכות לעובדא דידיה דלפי מה שדימה מעלתו דגם בכתיבת התנאים ע"י שליח בהרשאה שייך אין שליח לד"ע לא שייך לומר דהשליח לא מקרי בר חיובא דודאי הוה זה השליח בר חיובא דאף שאין השליח נשבע שבועה זו מ"מ מקרי בר חיובא דהא הוא בתורת איסור שבועה שאם נשבע צריך הוא לקיים שבועתו ואין הפירוש בר חיובא שיהיה על השליח איסור בדבר השליחות אלא הפירוש הוא בר חיובא שהוא בתורת חיוב שגם הוא מוזהר על איסור זה ועיין בזה בנו"ב סוף סימן ע"ח בד"ה ומה שקצת רצו כו', ועיין גם בתשובה שאחריה בויכוח שיש לו עם הרב הגאון מו"ה הירש נר"ו לענין זה. ולא רציתי להאריך כיון שבלא"ה אין ענין אין שלד"ע שייך לעובדא דידיה. דברי אוהבו הד"ש: הק' שמואל סג"ל לנדא.

ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא סט

כיוצא בו וישקוהו (בראשית לג, ד) נקוד עליו שלא נשקו בכל לבו ר"ש בן יוחי אומר הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

רמב"ן פרשת כי תצא פרק כא פסוק כב

ותלית אתו - אמרו רבותינו (סנהדרין מה ב) כל הנסקלין נתלין. וזה שנאמר כי קללת אלהים תלוי, זלזולו של מלך, שהאדם עשוי בדמות דיוקנו של מלך וישראל בניו הם, משל לשני אחים דומים זה לזה וכו', לשון רש"י. וכל הנסקלים נתלין דברי יחיד הם, והלכה כדברי חכמים (שם) שאינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז. וזה טעם כי קללת אלהים תלוי, שיאמרו מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם, או שעבד ע"ז פלונית, בכך וכך עבודה וכך וכך אות ומופת ראה בה, והספור בה ובעבודתה יקרא קללה. או שהוא לשון זילזול כאשר

הזכיר הרב, מן והוא קללני קללה נמרצת (מ"א ב ח), כי מקללים להם בניו (ש"א ג יג), בוזים. והמשל בשני האחים התאומים יש לו סוד, איננו כאשר חשב הרב בישראל שנקראו בנים למקום:

ועל דרך הפשט יאמר כי יהיה באיש חטא גדול שראוי להמיתו עליו ולתלותו על עץ לגודל חטאו, אעפ"כ לא תלין נבלתו על העץ, כי הארור מכל האדם והמקולל בהם הוא התלוי, אין בכל המיתות מיתה מנוולת ובזויה כמוה. ואין ראוי שנטמא הארץ ותהיה קללת האלהים בארץ הקדושה, כי שם צוה את הברכה חיים עד העולם. ולכן צוה יהושע וירידום מעל העצים (יהושע י כז). ועל דעתי הענין בבני שאול המוקעים (ש"ב כא), מפני שלא היו תלויים בב"ד של ישראל ולא מיד ישראל כלל אבל דוד נתנם לגבעונים לעשות בהם כרצונם והם אשר הוקיעום, ולא רצו לקברם לפרסם נקמתם מהם והנשארים ישמעו וייראו. וכאשר נתך עליהם מים מן השמים אז ידע דוד שנמחל עונם, ונעתר אלהים לארץ כי פקד ה' את הארץ במטר ויכלה הרעב, ואז צוה וקברו אותם עם אבותם לכבוד המלכות, לא לחיובו כלל, שלא נצטוינו אלא שלא נטמא אנחנו את הארץ במי שנתלה אותו. והנה ה' לא רצה עונם בתלייתם מיד, להודיע כי ה' אוהב גרים כדברי רבותינו (יבמות עט א):

ספרא קדושים פרשה ב פרק ד

לא תקום ולא תטור את בני עמך, נוקם אתה ונוטר לאחרים, ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול מזה.

רמב"ם סוף הלכות עבדים

מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך, ואף על פי שהדין כך מדת חסידות ודרכי חכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצר לו ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משתה, חכמים הראשונים היו נותנין לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין, ומקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, הרי הוא אומר כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גבירתה, וכן לא יבזהו ביד ולא בדברים לעבדות מסרן הכתוב לא לבושה, ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהן אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושיני ב עשהו ויכוננו ברחם אחד, ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי ע"ז אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישראל, שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל, וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא שצונו להדמות בהם הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך.

Rabbi Mordechai Yitzchok Friedman

עמוס פרק ט פסוק ז

הלוא כבני כשנים אתם לי בני ישראל נאם-ה' הלוא את-ישראל העליתי מארץ מצרים ופולשתים מכפתור וארם מקיר:

Race and ethnicity in the United States

From Wikipedia, the free encyclopedia

The [United States of America](#) has a [racially](#) and [ethnically](#) diverse population.^[1] The [United States Census](#) officially recognizes six [racial categories](#): [White American](#), [Black or African American](#), [American Indian and Alaska Native](#), [Asian American](#), [Native Hawaiian](#) and [Other Pacific Islander](#), and people of two or more races; a category called "some other race" is also used in the census and other surveys, but is not official.^{[2][3][4]} The [United States Census Bureau](#) also classifies Americans as "Hispanic or Latino" and "Not Hispanic or Latino", which identifies [Hispanic and Latino Americans](#) as an *ethnicity* (not a *race*) distinct from others, and comprising the largest minority group in the nation.^{[2][3][5]}

The [United States Supreme Court](#) unanimously held that "race" is not limited to Census designations on the "race question" but extends to all ethnicities, and thus can include Jewish and Arab as well as Polish or Italian or Irish, etc.^[6] In fact, the Census asks an "Ancestry Question" which covers the broader notion of ethnicity initially in the 2000 Census long form and now in the [American Community Survey](#). The ancestry question will return in the 2020 Census.^[7]

As of July 2016, [White Americans](#) are the racial majority. [African Americans](#) are the largest racial minority, amounting to an estimated 12.7% of the population. [Hispanic and Latino Americans](#) amount to an estimated 17.8% of the total U.S. population, making up the largest ethnic minority.^[8] The [White, non-Hispanic or Latino population](#) make up 61.3% of the nation's total, with the total [White population](#) (including [White Hispanics](#) and [Latinos](#)) being 76.9%.^[9]

[White Americans](#) are the majority in every census-defined region (Northeast, Midwest, South, West) and in every state except [Hawaii](#)^[10], but contribute the highest proportion of

the population in the [Midwestern United States](#), at 85% per the [Population Estimates Program \(PEP\)](#),^[4] or 83% per the [American Community Survey \(ACS\)](#).^[11]^[verification needed] Non-Hispanic Whites make up 79% of the Midwest's population, the highest ratio of any region.^[5] However, 35% of White Americans (whether all White Americans or non-Hispanic/Latino only) live in [the South](#), the most of any region.^{[4][5]}

55% of the African American population lives in the South.^[4] A plurality or majority of the other official groups reside in [the West](#). The latter region is home to 42% of Hispanic and Latino Americans, 46% of [Asian Americans](#), 48% of [American Indians and Alaska Natives](#), 68% of [Native Hawaiians and Other Pacific Islanders](#), 37% of the "two or more races" population ([Multiracial Americans](#)), and 46% of those self-designated as "some other race".^{[4][12]}

ספרי במדבר פרשת בהעלותך פיסקא סט

כיוצא בו וישקוהו (בראשית לג, ד) נקוד עליו שלא נשקו בכל לבו ר"ש בן יוחי אומר הלכה בידוע שעשו שונא ליעקב אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

משנה מסכת אבות פרק ג משנה יד

הוא היה אומר חביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט) בצלם אלקים עשה את האדם חביבין ישראל שנקראו בנים למקום חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום שנאמר (דברים י"ד) בנים אתם לה' אלקיכם חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה יתירה נודעת להם שניתן להם כלי חמדה שבו נברא העולם שנאמר (משלי ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו:

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

מרגלא בפומיה דאביי: לעולם יהא אדם ערום ביראה, מענה רך משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם, ואפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה, ויהא מקובל על הבריות. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק.

רמב"ם סוף הלכות עבדים

מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך, ואף על פי שהדין כך מדת חסידות ודרכי חכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצר לו ויאכילהו וישקוהו מכל מאכל ומכל משתה, חכמים הראשונים היו

נותנין לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין, ומקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, הרי הוא אומר כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גבירתה, וכן לא יבזהו ביד ולא בדברים לעבודת מסרן הכתוב לא לבושה, ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו וכן מפורש בדרכי איוב הטובים שהשתבח בהן אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי הלא בבטן עושני ב עשהו ויכוננו ברחם אחד, ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי ע"ז אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל, וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא שצונו להדמות בהם הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך.

ספרא קדושים פרשה ב פרק ד

לא תקום ולא תטור את בני עמך, נוקם אתה ונוטר לאחרים, ואהבת לרעך כמוך, רבי עקיבא אומר זה כלל גדול בתורה, בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם, זה כלל גדול מזה.

תלמוד ירושלמי מסכת נדרים פרק ט הלכה ד

ואהבת לרעך כמוך. רבי עקיבא אומר זהו כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר [בראשית ה א] זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה.

פני משה שם

זה ספר תולדות אדם זה כלל גדול מזה. משום סיפא דקרא נקט דכתיב בדמות אלהים עשה אותו וכשיתבונן אדם בזה יזהר מאוד בכבוד חבירו וכדאמר בב"ר אם עשית כן דע למי אתה מבזה בדמות אלקים עשה אותו ולכן אמר זה כלל גדול מזה לפי שהוא כולל ב' ענינים שבהזהר אדם בכבוד חבירו לחוס על כבוד קונו שהוא בדמות אלקים מכ"ש שיזהר מלמעול מעל בה' ולהיות זריז בעשיית המצות לכבודו ית':

רמב"ם סוף הלכות שמיטה ויובל

ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה יי חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר יי מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי.

רמב"ם הלכות מלכים סוף פרק ח

כל המקבל שבע מצות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקדוש ברוך הוא בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידי אומות העולם ולא מחכמיהם.

פרשת כי תצא פרק כא פסוק כג

לֹא־תִלִּין נְבִלְתוֹ עַל־הַעֵץ כִּי־קָבֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַיּוֹם הַהוּא כִּי־קָלְלַת אֱלֹהִים תִּלְוִי וְלֹא תִטְמֵא אֶת־אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יִקְנֶה אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ נִחְלָה:

רש"י דברים פרשת כי תצא פרק כא פסוק כג

כי קללת אלהים תלוי - זלזולו של מלך הוא, צ שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. ק משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה, אחד נעשה מלך, ואחד נתפס ללסטיות ונתלה, כל הרואה אותו אומר המלך תלוי. כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלזול, כמו (מלכים א' ב, ח) והוא קללני קללה נמרצת:

רמב"ן פרשת כי תצא פרק כא פסוק כב

ותלית אתו - אמרו רבותינו (סנהדרין מה ב) כל הנסקלין נתלין. וזה שנאמר כי קללת אלהים תלוי, זלזולו של מלך, שהאדם עשוי בדמות דיוקנו של מלך וישראל בניו הם, משל לשני אחים דומים זה לזה וכו', לשון רש"י. וכל הנסקלים נתלין דברי יחיד הם, והלכה כדברי חכמים (שם) שאינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז. וזה טעם כי קללת אלהים תלוי, שיאמרו מפני מה זה תלוי מפני שבירך את השם, או שעבד ע"ז פלונית, בכך וכך עבודה וכך וכך אות ומופת ראה בה, והספור בה ובעבודתה יקרא קללה. או שהוא לשון זלזול כאשר הזכיר הרב, מן והוא קללני קללה נמרצת (מ"א ב ח), כי מקללים להם בניו (ש"א ג יג), בוזים. והמשל בשני האחים התאומים יש לו סוד, איננו כאשר חשב הרב בישראל שנקראו בנים למקום:

ועל דרך הפשט יאמר כי יהיה באיש חטא גדול שראוי להמיתו עליו ולתלותו על עץ לגודל חטאו, אעפ"כ לא תלין נבלתו על העץ, כי הארור מכל האדם והמקולל בהם הוא התלוי, אין בכל המיתות מיתה מנוולת ובזויה כמוה. ואין ראוי שנטמא הארץ ותהיה קללת האלהים בארץ הקדושה, כי שם צוה את הברכה חיים עד העולם. ולכן צוה יהושע ויורידום מעל העצים (יהושע י כז). ועל דעתי הענין בבני שאול המוקעים (ש"ב כא), מפני שלא היו תלויים בב"ד של ישראל ולא מיד ישראל כלל אבל דוד נתנם לגבעונים לעשות בהם כרצונם והם אשר הוקיעום, ולא רצו לקברם לפרסם נקמתם מהם והנשארים ישמעו וייראו. וכאשר נתך עליהם מים מן השמים אז ידע דוד שנמחל עונם, ונעתר אלהים לארץ כי פקד ה' את הארץ במטר ויכלה הרעב, ואז צוה וקברו אותם עם אבותם לכבוד המלכות, לא לחיובו כלל, שלא נצטוינו אלא שלא נטמא אנחנו את הארץ במי שנתלה אותו. והנה ה' לא רצה עונם בתלייתם מיד, להודיע כי ה' אוהב גרים כדברי רבותינו (יבמות עט א):

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכט סעיף ו

עכו"ם שצרו על עיירות ישראל, אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהם את השבת; באו על עסקי נפשות, ואפי' סתם, יוצאים עליהם בכלי זיין ומחללין עליהם את השבת; ובעיר הסמוכה לספר, אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש מחללין עליהם את השבת.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכט סעיף ז

יש מי שאומר שבזמן הזה אפי' באו על עסקי ממון מחללין, שאם לא יניחנו ישראל לשלול ולבוז ממנו

יהרגנו, והוי עסקי נפשות (ומ"מ הכל לפי הענין).

מגן אברהם סימן שכט ס"ק ה

שאם לא יניחנו. וצ"ע דיניחנו ליקח הממון ולא יחלל שבת ואפשר כיון דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו חיישי' שמא יעמוד אחד נגדם ויהרג ולכן מחללין אבל באדם יחיד יניח ליקח ממונו ולא יחלל שבת עיין מה שכתבתי ס"י' רמ"ח:

ב"ח אורח חיים סימן רמט ס"ק א

עוד יש לפרש דאף על גב דאין ישראל הולכים האידנא להלחם על העיירות היינו ישראל לבדם אבל שכיח דישראלים מתי מספר נמצאים בין אנשי המלחמה שהולכים על העיירות וגם אלו הם בכלל זה דאין צרין וכו' וכן למלחמת מצוה כגון שנשבו גוים וישראלים מותר לילך עליהם עם הגוים אפילו בשבת דמלחמת מצוה היא להציל אחיהם:

הר"ח 1229567

מכירו או שהוא עובר ממקום למקום אבל היה אהבו או שכנו¹ מותר שאינו אלא כמוכרו לו, ולטעם ראשון מיהא שמתירין מפני שעכשו אין להם הקרבה ואף הודאה בדברים אלו אין להם על הדרך שכתבנו.

יש מקשים² בה מצד דבר שבמנין שאעפ"י שבטל דבר לא בטלה גזרה³, ומתרצים² שאף הם לא גזרו אלא לפי מה שראו במקומות, שהרי שמואל אמר⁴ בגולה אינו אסור אלא יום אחד, והלכה כמותו, והילכך כל שנראה לפי המקום להתיר אף ביום האיד מתירין, והראיה שהרי בפרק אחרון⁵ אמרו רבא⁶ שדר⁷ תקרובתא לבר שישך ביום אידו אמר לי קים לי בגוואי דלא פלח לע"ן, וכל⁸ שכן בדבר שאין הצבור יכול לעמוד בו ושיש פסידא לישראל במניעתו כגון שהוא ירוד ויום השוק ואם לא עכשו אימתי והרי זה כדבר האבד, ומשום רוחא דידהו ליכא דבירוד זילי זביני, ואי נמי כל שיש במניעתו פסידא אצלנו אין לנו ולהודאתם כלום וכדאמרינן בראשון של מועד קטן⁹ רבינא אסיק זוזי בבני אקרא¹⁰ אתי לקמיה דרב אסי¹¹ אמר ליה כיון דהאידינא משכחת להו וביומא אחרינא לא משכחת להו כפרקמטיא אבודה דמי, ותנן נמי גבי ע"ז כי האי גוונא הולכין ליארוד של גוים ולקחין מהם עבדים ושפחות וכו' מפני שהוא כמציל מידם, ולא עוד אלא שעכשו כל הימים ביארוד שהסוחרים מצויים לקנות ביחד ואינו מוצא כשירצה אלא ביוקר, ומכל מקום לפי הסוגיא יש לי לדון שאינו מוצא שיהא גיתר משום איבה אלא מה שאין בו אלא חשש הודאה אבל מה שיש לחוש בו למכשול שבגוף העבודה לא, וכן מצד גוים שבחוצה לארץ לא הותר⁴ אלא לפני האיד אבל יום האיד עצמו אסור והרי מנהג ההיתר אף ביום האיד הוא, ומתוך כך עקר הדברים נראה לי שדברים אלו כלם לא נאמרו אלא על עובדי האלילים וצורותיהם וצלמיהם אבל בזמנים הללו מותר לגמרי, ומה שאמרו בגמרא¹² נצרי לעולם אסור, אני מפרשו מלשון נוצרים באים מארץ מרחק האמור בירמיה¹³, שקרא אותם העם נוצרים על שם נבוכד נצר¹⁴, וידוע שצלם השמש היה בבבל ושכל עם נבוכד נצר היו עובדים לו, וכבר ידעת שהחמה משמשת ביום ראשון במנין ראשי ימים, ומתוך כך היו קורין לאותו יום נצרי על שם שהיה קבוע לנבוכד נצר על צד ממשלת חמה שבו, והדברים נראין וברורים.

ומעתה נשוב לפירוש משנתנו, והוא שבענין אסור הלואה כתבו אחרוני הרבנים¹⁵ לפי שטתם¹⁶ דדוקא הלואת חנם אבל ברבית מותר דאדרבה צער הוא להם ואין בזה הודאה, וכל זה לפי שטתם¹⁶ שלא חששו למכשול, אבל לשטתנו¹⁶ אף ברבית אסור, אבל להפרע מהם שאמרו על זה ר' יהודה אומר נפרעין מהם מפני שמצר הוא, בכך ואינו מודה, וחכמים אסרו מפני שמכל מקום שמח הוא לאחר זמן, ביום האיד ואזיל ומודה, והלכה כחכמים, פרשו בגמרא¹⁷ דוקא מלוה בשטר אבל מלוה על פה נפרעין

(1) ובפסחים כ"א ב' ד"ה כבר כ' רבנו "שכנו או חברו" זכ"כ רבנו לקמן כ' א' ד"ה כבר.
 (2) כ"כ גם הרא"ש. (3) ע' ביצה ה' ב'. (4) לקמן ד' ב'. (5) ס"ה א'. (6) איני יודע מדוע דלג רבינו מה שא"י בגמ' לפני זה; רב יהודה שלח יכו', והתוס' ורא"ש ור"ן כ' שתי הראיות וצ"ב.
 (7) בגמ' שלנו גירסא אחרת ותוס' ד"ה אסור כ' כג"י רבינו. (8) מכאן והלאה ליתא ברא"ש ולא בשאר ראשונים ז"ל. (9) י' ב'. (10) בגמ' שלנו נוסף "בשנואתא" ולקמן י"ב ב' ד"ה המשנה כ' רבינו "בבני תוזאי". (11) בגמ' שלנו "אשי". (12) לפנינו בגמ' ו' א' ד' ב': יום א' לדברי ר"י לעולם אסור, וע' בד"ס ובהגרי"ב. (13) ד' ט"ז. (14) וכ"כ רבינו בתענית כ"ז ב' ד"ה אנשי עי"ש בדבריו. (15) ר"ת בתוס' במתני' ד"ה להחתם. (16) שכ' רבינו לעיל ד"ה יש בדברים. (17) ו' ב'.

הפוסקים¹ מה הוצרכו לכתבה והלא הם פסקו בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד ויום האיד ודאי אסור, ותרצו² בה שהם מפרשים הטעם משום איבה ואם יודמן מקום שאין שם חשש איבה שחזר לאיסור בא ללמד שבדיעבד מותר, ולדעתי אף כשגפרשנה מצד שאין אדיקות מצויה בהם כל כך³ אם שמא יודמן מקום שיהא אדיקותם גדול שיחזור הדבר לאיסורו בא ולמד שבדיעבד מותר.

כבר ביארנו במשנה⁴ שדבר המתקיים הוא שאין מוכרין להם אבל דבר שאין מתקיים עד יום האיד כגון ירקות וכיוצא בהם מותר, ומכל מקום אין לוקחין מהם בימים אלו אף המתקיים שמא יקנה מן הדמים לצורך ע"ז, וכל שכן דבר שאינו מתקיים שנצטרף בו עוד שמודה ביום אידו על שמכרו.

כשם שהמשא ומתן אסור כך אסור לאדם חשוב לקבל דורון הימנו בימים אלו מתוך שהוא נהנה על שקבלה הולך ומודה, ואם יש לחוש לאיבה מקבלה, ומכל מקום כל צד שאפשר לו לעשות שלא יודה יעשה ובלבד שיהא שומר עצמו מן האיבה, ואף בשאר משא ומתן הרבה מסכימין⁵ להקל בכל שיש בו חשש איבה מכת שמועה זו. ואיני רואה כן בכל שיש לחוש שישתמש בו לע"ז, ולא הותר לדעת⁶ משום איבה אלא כל שאין בו אלא חשש הודאה.

אף הלואה שאסרו במשנה יש מי שמיקל⁷ להלוותם ברבית שאין כאן הודאה, ואיני רואה כן שהרי יש כאן חשש גוף עבודה בהם, ולא הותרה לדעתי הלואה ברבית אלא בכל שאין בו אלא חשש הודאה, כמו שביארנו במשנה⁸.

למטה⁹ יתבאר שלא נאמרו דברים אלו אלא בארץ שהיו הגוים באותו הזמן אדוקים באלילים ובאובות וידעונים ושאר מיני העבודות הקדומות אבל בחוצה לארץ אינו אסור אלא יום האיד בלבד שלא היו אדוקים באלילים אלא ממנהג אבותיהם ודים באסור יום האיד ולמדת שאין לסמוך מה שנהגו עכשיו להקל בענינים אלא¹⁰ מצד שגוים שבחוצה לארץ מנהג אבות לבד בידיהם¹¹, שאין מקילין מטעם זה ביום האיד עצמו אלא לימים שלפניו, ואם כן על כל פנים אתה צריך לטרוח ולהביא היתרה מצד אחר שהרי בזמן הזה מנהג פשוט בכל הארצות לישא וליתן עם אותם שדרים ביניהם בכל דבר ובכל משא ומתן ואפילו ביום החג שלהם, וודאי נראה הטעם שלא נאמרו דברים אלו אלא בזמנם שהיתה עבודת האלילים מתפשטת להקרבה¹² ולהודאה וכמו שתראה בזכירת ימי האיד שלהם, וכן שהיו עובדים לצבא השמים לחמה ולבנה ולמזלות ולעצים ולאבנים כמו שיתבאר בפרק שלישי, ואע"פ שיש בסוגיא זו¹³ דברים נראים כמתנגדים לזו והוא מה שאמרו נצרי¹⁴ לעולם אסור, כבר פרשנו דעתנו במשנה¹⁵ וגדולי המחברים¹⁶ כתבו בענינים אלו דרכים אחרים ולא נראו לנו, ומכל מקום אותם הקצוות ששיורי עבודת האלילים נעזרו לשם ישראל שבתוכם אסורין בכל אלו על הדרך שהתבאר.

עושה אשה תכשיטיה בחולו של מועד וטופלת פניה בסיד וכיוצא בו ובלבד שתהא יכולה לקפלו במועד הואיל וקשוט זה מועיל לה במועד ואפילו שעה אחרונה

(1) הרי"ף. (2) קו' זתי' זו לא מצאתי בראשונים שלפנינו. (3) כמ"כ תוס' ריש פירקין דבור המתחיל אסור. (4) ד"ה והמשנה. (5) כ"כ רבינו לעיל במשנה ד"ה יש מקשים. (6) רבינו תם בתוס' לעיל ב' א' ד"ה להלוותם. (7) ד"ה ומעתה. (8) י"ג א' ד"ה ירוד. (9) נ"ל דע"ל "אלו". (10) כ"כ תוס' לעיל ב' א' ד"ה אסור. (11) ו' א' ו' ב'. (יב) בגמ' שלנו ג' אחרת. (13) סוף ד"ה יש מקשים. (14) הרמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"ד.

בסוגיא דמתניתין¹ לדעת ר' יוסי שהלכה כמותו, ואם תפרשה אף בתוצה לארץ וכו' מאיר שאוסר בה מכירת קרקע, אין הלכה כן אלא בארץ ישראל, ומתוך כך נוח לנו לפרשה לדעת ר' יוסי שהלכה כמותו.

זהו ביאור המשנה ופסק שלה, ודברים שנאמרו עליה בגמרא אלו הם.

[דף כ', א'] כבר ידעת כמה החמירה תורה להתחיל עובדי האלילים מארצנו ומגבולנו ומבינותינו ובכמה מקומות האריכה להזהירנו להתרחק ממעשיהם מכאן² אמרו לא תחנם³, לא תתן להם חן, ר"ל לשבח ענינם ומעשיהם ואפילו יפי צורתם ותבניתם, וכן דרשו מכאן שלא נתן להם חנייה בקרקע, כדי שלא להתמיד ישיבתם בינותינו, וכן דרשו ממנו שלא ליתן להם מתנת חנם, שלא לגזלה⁴ למי שאנו חייבים לה ביותר כגון גר תושב והוא בן גח הגמור לקיים שבע מצות כמו שאמרה תורה⁵ לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכור לנכרי, ומכל מקום פרשו בתוספתא⁶ דוקא לגוי שאין מכירו או שהיה עובר ממקום למקום אבל אם היה שכנו או חברו⁷ מותר שהוא כמוכרן לו, הא כל שהוא מן האומות הגדורות בדרכי הדתות ושמודות באלהות אין ספק שאף בשאין מכירו מותר וראוי, וכבר אמרו⁸ שולח אדם ירך לנכרי.

אע"פ שאסור לספר בשבח תבניתם ויפי צורתם על הצד שביארנו⁹ ראה גוי מאותם שהזכרנו והוא נאה מותר לו לשבח על יפיו מי שעשאו באי זה לשון שירצה¹⁰. כעין דבר זה אמרו בריות טובות ואילנות¹¹ טובות אומר ברוך שוכה לו בעולמו, מכל מקום בנקבה אסור לאדם להסתכל בה שמא מתוך כך יבא להרהר בהרהורי עבירה; מכאן אמרו ונשמרת מכל דבר רע¹², שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו פנויה ובאשת איש אפילו מכוערת ולא בבגדי צבע אשה הידועה לו ר"ל שהוא מכיר שהם שלה; שמאחר שהוא מכירה ושהם בגדי צבעונין שמיפין את האשה בלבישתם הרי הוא מצייר בלבו, כאלו היא לבושה בהן ובא לידי הרהור, ואפילו היו חדשים שלא לבשתם לעולם, ולא בזכר ונקבה של בהמות וחיות ועופות בשעה שנוקקים זה לזה.

[דף כ', ב'] אע"פ שאסרנו¹³ להסתכל בבגדי צבע של אשה הידועה לו נותנין אותן לחייט ישראל לתקן אפילו ישנים או לכובס לכבסם טרוד הוא במלאכתו ואינו פונה לדבר אחר, יתרה מזו התירו להרביע מין במינו בבהמה ואף לסייע בהתחלת מעשה, שכל זה דרך מלאכה הוא כשאר המלאכות הנעשות לתועלת המוני ואין הרהור בשעת מלאכה.

כבר בארנו למעלה¹⁴ במכירת בהמה שכל שיש לתלות תולין, רצה למכור בהמה טהורה לגוי במקום שאין לתלות לשחיטה כגון שמכר שור למי שהוא רגיל לחרוש ואינו טבח ואינו עושה סעודה לבנו וכיוצא בזה אלא שמכל מקום הוא מתנה עמו לשחיטה יש מי שאומר אין זה פחות ממקום שיש לתלות, ואינו דומה למשנתנו שאסרנו בעל מנת לקוף, דהיא משום חנייה בקרקע הוא ובהמה אינה בכלל זה, ולא

(1) לקמן כ"א א'; (2) וכמשיב הרמב"ם הלי ע"ז פ"י ה"ד; (3) דברים ז' ב'. (4) א"י מקור לטעם זה. (5) דברים י"ד כ"א. (6) זמסכתין סוף פ"ג בהוצ' צוקרמנדל, ובתוספתא שלפנינו אינו ע' מראה הפנים בפירקין ה"א א' ב', וע' בס' ת"ר. (7) עמ"ש רבינו במשנה א' דפירקין. (8) חולין צ"ג ב', ורבינו מתוך בזה ק"ר תוס' בסוגיא ד"ה ר"י. (9) בדבור הקודם. (10) רבינו פוסק בברכות ר"פ הרואה שאין שם ומלכות בברכה זו: (11) בגמ' שלנו ל"י "אילנות" וע' ד"ס ב'. (12) דברים כ"ג י'. (13) בדבור הקודם. (14) ט"ו א' ד"ה כל.

ואפילו טמאה ומכיאין לו חלב מכל מקום ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה, ומתרפאין מהם רפוי כמון, פרשו בגמרא^א חולי שאין בו סכנה שאין בידו להביאו לידי נפשות אלא להארכת חולי ולהוצאת כמון. אבל לא רפוי נפשות, והוא חולי שיש בו סכנה או שאפשר לכא לידי סכנה בקלקול רפואותיו, ואין מסתפרין מהם בכל מקום, פירוש אפילו ברשות הרבים, אע"ף שרכים מצויים שם, מחשש שפיכות דמים, וחכמים אומרים ברשות הרבים מותר, שאין שם חשש שפיכות דמים אחר שרכים מצויים שם, אבל לא בינו לבינו, ולא בינו לבינו דוקא^ב שאם כן אף בלא חספורת כל יחוד שבינו לבינו אסור מחשש שפיכות דמים,^ג אלא פירוש^ד במקום שאין רבים מצויים שם חסיד אלא שלפעמים מודמנין שם כגון סימטא וקרן זוית, כמעשה האמור בגמרא^ה כרב חנא שהיה מסתפר בשוקי דנהרדעא ואמר ליה כמה יאי קועך לזוגא, וודאי לא בשוק היה מסתפר אלא במקומות חיצונים שאין בני אדם מצויים שם, והלכה כחכמים.

זהו ביאור המשנה וכלה על הצד שביארנוה הלכה היא, אלא שבכענין רפואה ותספורת יש תנאים אחרים להחר רפואה מהם אף במקום סכנה ולהחר תספורת אף ביחוד כמו שיוזכרו בגמרא, ודברים שנכנסו תחת משנה זו בגמרא אלו הם.

הרבה ראינו שכתפלאים על שבזמנים אלו אין אדם נוהר מדברים אלו כלל, ואנו כבר ביארנו^ה עיקר כונת הספר על אי זו אומה היא סובכת כמו שיעידו ימי איריהן שהזכרנו^ו שהם כלם לאמות הקדומות שלא היו גדורות בדרכי הדתות והן אדוקות ומתמידות בעבודת האלילים והכוכבים והטליומאש שכל אלו וכיוצא בהן הם עיקרי ע"ז כמו שהתבאר, ומכל מקום לענין חשש איסור שבת וחשש איסור מאכלות ומשתאות כיון נסך וסתם יינם ושאר איסורין הדומים לאלו הן שנאסרו בהנאה הן שנאסרו באכילה הן מאותם שגזרו עליהם מחשש חתנות כל האומות שוות בו, חוץ מאיסור הנאה בסתם יינם לדעת רוב מפרשים כמו שיתבאר במקומו^ז במסכת זו, ומעתה יהו דברים אלו מיושרים על לכך ולא נצטרך להשיכם בכל דבר ודבר, אלא שחאה אחה בוחן באי זו אחה מפרשם על האמות הקדומות ובאי זו אחה מפרש על כלל הכל, ובין ותרע.

הגרים והרועים בהמה דקה ישראלים שסתמם מתמידים^ח כגול ומשוקעים בו עד שנעשו בכך כפורקים מעליהם עול תורה אלא שלא מחמת פיקור הם עושים אלא מחמת ממון ומכל מקום כל שבא להם ההיזק מאליו אין אנו מצוים^ט להשתדל בהצלחתם, ואף בזו של גוים צריך אחה לכחון מה שהקדמנו^י באי זה גוי הוא אומר כן ר"ל שבקובדי האלילים נאמר שלא היו גדורים בדרכי הדתות^{יא} ואדרכה כל עבירה וכל כיעור יפה בעיניהם וכבר אמר ראש הפילוסופים^{יב} הרגו מי שאין לו דת, הא כל

(א) לקמן כ"ז א' וכוונת רבינו פי' הגמרא להלכתא עמ"ש שם ד"ה הקוה כי לכאורה פי' הגמ' שרפוי כמון ר"ל בהמה. (ב) כ"כ גם תוס' לקמן כ"ט א' ד"ה אבל. (ג) כדלעיל כ"ב א'. (ד) לקמן כ"ט א'. (ה) לעיל כפרק א' דמסכתין ד"ה יש מקשים וע' ו' ב' דבור המתחיל למטה. (ו) פרק א' משנה ב'. (ז) לקמן ס"ד ב'. (ח) בזה מיושב קושיית הכ"ס הלכות רוצח ס"ד ת"י הא הרועים עושים לתיאבון משום חסדת ממון והכ"ס ז"ל שם בת"י כוון לדברי רבינו, אבל הר"ן מתרץ באופן אחר. (ט) שיטה חדשה לגמרי כי כל הראשונים כתבו שלא מעלין ר"ל אסור להעלותם. (י) לעיל ד"ה הרבה. (יא) וכ"כ רבינו גם בהוריות י"א א' ד"ה כל. (יב) כתב לי מחותני החכם המו"ם מהו"ר משה נחום צובל נ"י שכוונת רבינו לאריסטו שהרי כתוב בספר "מאזני העיונים לצדק

שהוא מעובדי האלהות אע"פ שאינו מכלל הדת אינו כדן זה חליצה וחם, וכבר ידעת *
בגר תושב והוא שקבל עליו שבע מצות שאתה מצווה להחיותו.

[דף כ"ו ב'] **ישראלים** שפקרו ונעשו מינים לעבוד את האלילים ב מיני ע"ז
ומסורות ואפיקורוסים והם המכזים את המצות דרך פקור מותר להזיקם בידים ולהורידם
לבור תחתיות, אבל המשומד כאכילת איסורין אם לתאבון יש מפרשים ג שלא מעלין ולא
מורידין מפני שהם דנין אותו על מדרגת רועי בהמה דקה, ויעקר הדברים שחיובין
אנו להצילו, והוא שאמרו בפרק השולח ה' שהוא גברא דזבין נפשיה ללודאי ואמר ליה
לרבא' פרקן אמרו ליה לרבא אוכל נבלות הוא אמר להו דילמא לתאבון אמרו ליה
והא שביק התרא ואכיל איסורא אמר ליה זיל לא שבקי לי דאפרקך, אלמא שאלו היה
לתאבון היה מחוייב להצילו, וכן ביארנוה באחרון של הוריות" ואחר שכן חיובין אנו
להחזיר לו אברתו והוא הרין שאסור ליטול רבית ממנו שהרי עליו אמרו לכל אבדת
אחיך, לרבות את המשומד'.

משומד להכעיס בין לנבלה בין לעברה אחרת אחר שאינו בכלל המינין הואיל
ואינו עובד את האלילים, יש אומרים י' שדינו כגוי שלא להוריד ושלם לתעלות ושלם
להתחייב להחזרת אברתו, ועקר הדברים שהוא בכלל מורדין, יב שהרי בסוגיא זו אמרו
אבל המינים והמסורות והמשומדים' מורדין ולא מעלין, והקשה אני שונה לכל אבדת
אחיך לרבות את המשומדים' ואת אמרת מורדין, ותירץ סמי מכאן משוכה' והקשה
ולישני ליה כאן לתאבון כאן להכעיס, ומשני דהוא סבר דלהכעיס מין הוא, ולא הוצרך
להחזירו, למדת שאף לדעת האומר שהוא משומד מכלל מורדין הוא, ואע"פ כן אינו
בכלל המינין אחר שאינו עובד את האלילים ואם כתב ספר תורה אין אומרים תשרף
ככתבו מין י' אלא חגנו, וכן שחיטתו אינה אסורה אלא כאכילה ולא בהנאה, ואין
צריך לומר שאין מחזירין לו אבדה בתורת חיוב ושמותר ליטול רבית ממנו, וכתלמוד
המערב אמרו במסכתא זו פרק אחרון י' כותאי בעו קומי ר' אבהו אבותיכם היו מסתפקין
משלנו, כלומר שאין נזהרים מיין שלנו, אתם מפני מה אינכם מסתפקים בשלנו אמר
להם אפותיכם לא קלקלו מעשיהם אתם קלקלתם מעשיכם, ותנינן ט' בה כותאי דקסרי
מותר להלוותם ברבית, ומכל מקום ללות ממנו אסור משום לפני עור לא תתן מכשול
שהרי בכלל ישראל הוא אע"פ שחטא ומוזהר עליו, ומה שאמרו בדרש ט' שעובדיה לוח

השרעפים" לאבו תאמר אלגואלי שתורגם לעברית ע"י ר' יעקב בן מכיר ו' תבון מעיר מונפליור בן זמנו של
רבינו בפרק י' של הספר הנ"ל (נתפרסם ע"י רי"ל דוקס באוצ'נ סחברת ב') בסגולת נפש החכמה ולזה
אמר אריסטו: אין הכונה שתדע לבד אמנם הכונה שתדע ותעשה וכו' ואמר: "הרגו מי שאין לו דת".
(א) כדאי לעיל כ' א' (ב) ע' להלן ד"ה נעשה. (ג) ע' טור וב"י יו"ד רנ"א בשם ס"ג ותמוה לי
טובא מ"ש טרן בכ"י שם דלהרמב"ם בלתאבון" אם רצו לפדותו אין איסור בדבר אבל אינם חייבים לפדותו"
הלא להדיא כ' הרמב"ם הל' רוצח פ"ד ה"ב שלתאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו" ומרן
בעצמו כ' דברים אלו בכ"י יו"ד סס"י קנ"ח ופשיטא ששבוי הוא בסכנת נפשות כדאי בכ"ב ח' ב'.
(ד) שגם הם סחמת תאות ממון גזולים. (ה) ולעיל ד"ה הגוים כ' רבינו מדוע אינם דומים לרועים.
(ז) גיטין מ"ו ב'. (ז) גם בהוריות י"א א' דבור המתחיל כל כתב כן רבינו את לשון הגמרא אבל
בגמ' שלנו שינויים רבים. (ח) י"א א' ד"ה כל בשם גדולי הדורות וכ"כ תומי' בסוגיין ד"ה אני.
(ט) דברים כ"ב ג'. (י) בגמ' שלנו "מומר" וגם בתוספות ר' אלחנן גרים כרבינו זכ"ם לא ציינו.
(יא) בהוריות י"א א' ד"ה כל (השני) כתב רבינו כן בשם חכמי הצרפתים ועי' תוספות ד"ה אני.
(יב) רא"י זו כ' רבינו גם בהוריות שם בשם גדולי הדורות. (יג) כדאיאת גיטין מ"ה ב'. (יד) ה"ד
ל"ג ב'. (טז) שם ל"ד א'. (טז) שמות דבה פ' ל"א אות ד'.

אומות העולם אומר ברוך שחלק מכבודו לבשר ודם.

ע"ב. הרואה את חברו לאתר ל' יום אומר שהחיינו, לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים שכבר נשתכח מלבו כמת. וגדולי המפרשים כתבו דוקא שחברו זה חביב עליו והוא נהנה בראייתו.⁶⁷

הרואה בתי כנסיות⁶⁸ של ישראל ביישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה, בחורבן אומר ברוך דיין האמת. בתי עובדי האלילים ושאר בעלי האמונות הקדומות שלא היו גדרות בדרכי הדתות⁶⁹, והם הנזכרים בתלמוד תמיד בלשון אומות העולם, כל שראה אותם ביישוב ובשלוה אומר בית גאים יסח ה'. בחורבן אומר אל נקמות ה'.

כל שרואה בזמן הזה בתי הצדיקים בחורבן אעפ"י שלא נתקנה ברכה על זה ראוי להיות אדם נרעד ומשתומם על כך. ומ"מ אין ראוי לו להרבות בצער, וראוי לו להעלות על לב שאף בית המקדש חרב ודיו לעבד שהוא כרבו.

הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וכלכל אתכם בדין והמית אתכם בדין ועתיד להחיותכם ברחמים בא"י מחיה המתים. ואף דבר זה דוקא מל' לל', ומ"מ אם נתחדשו בו מתים יש אומ' שאף בתוך ל' כן.⁷⁰ ראה קברי אומות העולם ר"ל של עובדי האלילים על הדרך שהזכרנו אומר בושא אמכם וכו'.

הרואה את הכושי והוא השחור ביותר, ואת הלוקן והוא הלבן ביותר, ואת הגיחור והוא אדמימות הצהוב, ואת הננס והוא הקטן ביותר, ואת הדורניקוס והוא בעל שומות, והפתיראש והוא מעורבב השערות, אומר על כלן ברוך משנה הבריות. ראה חגר וסומא וקטע ומוכה שחין ובהקן אומר ברוך דיין האמת, ואם יז אירע להם

שהקשה דלהרי"ף ע"כ בתי עכו"ם הפירוש בית ע"ז שלהם הרי יש לע"ז ברכה מיוחדת שנתן ארך אפיס וכו', ולכן ביאר רבינו שהכונה לשאר בעלי האמונות הקדומות כלומר אע"פ שלא היו עובדי ע"ז שעליהם אין אומרים הברכה הנ"ל. 70 וכן כתב בארחות חיים הלכות ברכות סי' מו בשם הראב"ד, ועיין ברדב"ז ח"ג סי' תקסט. 71 כאן חסרו כמה שורות במהדורה הראשונה.

המברך מכיר בשלמות אותו החכם. ומ"מ נראה שאין הלכה כן⁶³, שהרי דרך כלל אמרו הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, ואפי' יונתן בן עוזיאל במשמע. ואף בבבלייתא⁶⁴ פרשו טעם לברכת חכם הרזים לפי שאין פרצופותיהן דומות זו לזו ולא דעתם שוה זה לזה.

ראה אכלוסי אומות העולם, ר"ל כתות של עובדי האלילים, אומר בושא אמכם חפרה יולדתכם אחרית גוים מדבר ציה וערבה.⁶⁵

אורח טוב ראוי לו לשבח אכסניא שלו ולספר בכבוד שעשה לו אף ביתר ממה שלא כבדוהו. ומ"מ דוקא בצנעה ובמקום שאין מצד דבורו גרמא להרבות לו באכסניא ולגרום לו הוצאה, ואם עשה כן עליו הכתוב אומר⁶⁶ מברך רעהו בקול גדול וכו', כמו שביארנו בקצת מקומות.

כל שמוסר ממון חברו למלכות יש צדיים שמוחר להרגו אחר התראה, וכבר ביארנו בכתרא דקמא⁶⁷, אבל כל שמוסרו לענין נפשות אין צורך להתראה למי שרוצה הוא למסרו. כלל אמרו הבא להרגך השכם להרגו. ומ"מ יש למדים מסוגיא זו שאינו רשאי להרגו על מה שעבר אלא על מה שהוא רואה שהולך עכשו למסרו.⁶⁸ שהרי ר' שילא הלכה אחד על שבא על הגויה והלשינו לקיסר לומר איכא חד יהודאי דדאין בלא רשותא, וניצל ממנו ולא השתדל בהריגתו, וכשראה פעם אחת שהיה הולך למסרו אמר הבא להרגך וכו' וקטליה. ומ"מ בענינים אלו אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות.

הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליריאיו, חכמי אומות העולם אומר ברוך שחלק מחכמתו לבשר ודם. וכן הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו, מלכי

63 עיין במלחמות, ובראיה, ובשטמ"ק, ובסור רכד ובי" שם. 64 תוספתא ס"ו ה"ה. 67 ירמיה

ג יב. 65 משלי כו יד. 66 ב"ק ק"ו א. 66 כ"כ הרמב"ם בפ"ח חובל ומזיק ה"א, ועיין במרדכי ס"פ הגזול בתרא שכ' שהרי"ף חולק על הרמב"ם, ועי' בש"ך חר"מ סי' שפח סקנ"ה. 67 וכ"כ תוס' ד"ה הרואה וש"ס. 68 כגירסת הרי"ף. 69 בזה מיושב קושית הבי"ב בסי' קכד על הרי"ף,

לנו כדיננו נדין להם כפי דיננו ונאמר להם כך דיננו ואל תתמה על דבר זה ואל יקשה בעיניך כמו שלא יקשה בעיניך שחיטת הבהמות ואעפ"י שלא חטאו לפי מי שלא בו המדות האנושיות אינו בכלל האדם על האמת אבל תכלית מציאותו לצורך האדם. והמאמר בזה הענין היה צריך חבור בפני עצמו.

אמר המאירי שור של ישראל שנגח שור של הקדש או של הקדש שנגח של ישראל פטור רעהו נאמר ולא של הקדש ושמא תאמר ומה הוצרך לרעהו והרי הנהגה מעל כתבו גדולי פרויזנשאה³² בחבוריהם שלא נאמר כן אלא בנהגה שלא לצורך אבל כל חובות מההקדשות חייבים לפרוע אף מתרומת הלשכה וכל שכן מבדק הבית המקבלו ונהגה ממנו אינו מועל והרי [שוכרי] היו מכאן ומני³³ בית אבטינס³⁴ ודברים הרבה (והנוהרין) [והוא הדין]³⁵ לפרוע גוקין ודבר זה בין למיתה בין לנזקין בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית הא אם נפדו אעפ"י שאין המתה שלו שהרי לקבורה אזלא כמו שהתבאר³⁶ חייב שהרי הוא בכלל רעהו ואעפ"י שבשור פסולי המוקדשין שנפל לבור אנו פוטרין³⁷ ממה שדרשו והמת יהיה לו מי שהמתה שלו וכו' מפני שפסוק והמת יהיה לו האמר בבור מיותר הוא ואינו צריך לבעלים מיטפלין בנבלה שכבר למדנוה מאותן האמור בשור ואין למדין שור מבור לפסולי המוקדשין שנפדו שהרי מצינו קולא אחרת בבור והוא פטור אדם וכלים.

שור של ישראל שנגח של נכרי פטור מדין רעהו ושל נכרי שנגח של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם מתוך שאין חסים על ממון זולתם קונסין אותם שלא ירגילו עצמם להזיק ולפי מה שנאמר בגמרא דוקא בעממים שאינם גדורים בדרכי דתות ונימוסים כמו שאמר עליהם בגמרא ראה שבע מצות שקבלו עליהם בני נח שלא קיימום עמד והתיר ממונם כל שעה שהדין מחייבם בכך הא כל ששבע מצות בידם דינם אצלנו כדיננו אצלם ואין נושאין פנים בדין לעצמנו ומעתה אין צריך לומר שכן באמות הגדורות בדרכי דתות ונימוסים. זהו ביאור המשנה ועל הצד שבארנוה הלכה היא ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הן.

דף ל"ח ע"א מי שהפקיע עצמו ופירק מעליו עול תורה ומצות אעפ"י שמקיים מקצתם מצד נדבה אינו מקבל שכר עוד כמצוה ועושה אלא כמי שאין מצוה ועושה ולעולם כל שעוסק בתורה לשמה אין הקב"ה מקפח את שכרו בפירוש אמרו אפילו גוי ועוסק בתורה אף בתשע מצות שלהם לבד ואף לאחר שכלל אמתו עוברין עליהם הואיל ומכל מקום מקיימן לשם מצות הבורא הרי הוא ככהן גדול ומכל מקום אף לדבר מצוה אחרת אין הקב"ה מקפח שכר עושיהן אפילו שכר שיחה נאה אפילו זריזות להקדים לדבר מצוה אעפ"י שאין לה שעה עוברת כלל גדול במצותיו ית' כפועל אדם ישלם לו.

דף ל"ח ע"ב הכותיים כבר ידעת שעשאום כגוים גמורים ומעתה שור שלנו שנגח את שלהם או שלהם שנגח את שלנו הדין בהם כדין האמור בנכרי.

32 בעל העטור ולא מצאתי. 33 מקום פנוי בכ"י והשלמתי עפ"י ש"מ.

34 יומא דף ל"ח ע"א. 35 תיקנתי עפ"י ש"מ. 36 לעיל צד 30.

37 לעיל בגמ' דף י" ע"א.

על אי זה מעשה דין גמור הוא ואסור לגולו, ולא סוף דבר במלכי ישראל אלא אף במלכי האמות. הא אם היה המוכס מוחזק להוסיף כגון ישראל חשוד או שהוא משאר עממין הקדומים שבעובדי האלילים שאינן נוהרים מן הגזל אסור.

הולכי דרכים שמביאין בידם ממון או תבואה ופגעו בהרגין ר"ל רוצחין או בחרמין ר"ל בעלי תגר ומריבה וגזולי ממון והם רוצים לגזול מידם מאותה תבואה או מאותו ממון הרי הם נודרים שאותה תבואה של תרומה אם אותם הרגים וחרמים ישראלים, או נודרים שהיא של בית המלך כדי להבריחם מהם אעפ"י שאין הדבר כן. ונדר זה פרשוהו במקומו⁷⁰ בשיאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינו כן ואומר בלבו היום ומקיים את נדרו היום או שמכוין בלבו על פירות של טבל וכיוצא בזה ומקיים נדרו כמה שכיון בלבו מדעת הלב ואעפ"י שדברים שבלב אינם דברים מפני האונס הקלו בזה, וכן נודרין למוכס העומד מאליו או שאין לו קצבה שהרי הוא כאחד מהם על הדרך שבארנו וכן הדין בשבועה כמו שיתבאר במקומו.

לא ילבש אדם כלאים אפילו דרך עראי ואפילו על עשרה בגדים שאין הנאת חמום מגעת לו הואיל ומכל מקום דרך חמום בכך ואפילו לא כיון אלא להבריח בו את המכס שיחזיקהו בגוי אסור ולוקה עליהם ומכל מקום הברחת המכס שמצד עצמה מותרת דוקא במוכס העומד מאליו ושאין לו קצבה על הדרך שבארנו.

היה המוכס מעובדי האלילים הקדומים שאינם גדורים בדרכי הדתות והבריח ממנו את המכס הואיל ואין כאן גזל גמור ולא חלול השם אין מקפידין על כך וכן אחד מאלו שבא עם ישראל לדין בערכאות של דייני ישראל אם הדיין יכול לזכותו בדיני ישראל מוטב ואם לאו יחזור לזכותו מצד נימוסיהם ומנהגותיהם והרי רשאי לומר אף אתם כך דינכם ואם לאו הואיל ואינו מוצא לפטרו בצד טענה יחיבהו ויכריחהו לשלם שלא יאמרו נושאים הם פנים לעצמם ומכל מקום באותם הגדורים בדרכי הדתות לא נאמר כן אלא אם באו לפנינו לדין אין מעבירין להם את הדרך כמלא מחט אלא יקוב (את) הדין את ההר (אין) [אם] לו (אלא) [אם] לכשנגדו⁷¹.

דף קי"ג ע"ב נמצא שאף עובדי האלילים ושאינם גדורים בדרכי הדתות אסור לגזלם ואם נמכר לו ישראל אסור לצאת מידו בלא פדיון וכן אסור

להפקיע את הלואתו ומכל מקום אין אדם חייב לחזור אחר אבדתו כדי להחזירה לו ולא עוד אלא אף מי שמצא אבדתו אינו חייב להחזירה שמציאה מקצת קנין הוא וחזרתו דרך חסידות ואין אנו כפופים לחסידות למי שאין לו דת וכן טעותו אם טעה מאליו שלא מתחבולתו ולא מהשתדלותו אין הכרח בהשבתו ומכל מקום אם נודע לו על כל פנים חייב להחזירו וכן אף באבדה כל צד שיהא חלול השם בעכובה מחזירה, הא כל שהוא מעממין הגדורים בדרכי הדת ועובדי האלהות על אי זה צד אעפ"י שאמונתם רחוקה מאמונתנו אינם בכלל זה אלא הרי הם כישראל גמור לדברים אלו אף באבדה ואף בטעות ולכל שאר הדברים בלא שום חלוקה.

טעות זו שפטרנו המקבל מעובדי האלילים כמו שהזכרנו דוקא שלא בא בהשתדלותו כלל כמו שביארנו ולא עוד אלא שלכתחלה צריך שיאמר התבונן בדבר זה שעליך אני סומך ואם יבין ושב אבל אם אמר לו הגוי לישראל עליך אני סומך אין לו דרך עוד לעכבו בשום פנים.

היו הדברים התלויים במנין משתתפין בין ישראל ואחד מאלו שהזכרנו ובא

70 נדרים דף כ"ח ע"א. 71 תיקנתי עפ"י ש"מ (ובש"מ במקום לא צ"ל לו).

שהדמעה גוברת עליו מקובלת ביותר, דרך צחות אמרו מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה ואעפ"י ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו.

לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו ששמירה מעולה מצויה בה הרבה עד שאין ברכה מצויה בתוך ביתו של אדם אלא בשביל אשתו שני⁴³⁰ ולאברם היטיב בעבורה.

המאונה את הגר בדברים עובר בשלשה לאוין, אל תונו איש את אחיו⁴³¹, לא תונו איש את עמיתו⁴³², וגר לא תונה⁴³³, ואם לחצו והונהו בממון עובר בשלשה לאוין, אל תונו איש את אחיו, לא תונו איש את עמיתו, ולא תלחצנו⁴³⁴, הא למדת שלאו של גר לא תונה אינו אלא באונאת דברים ולאו של לא תלחצנו אינו אלא באונאת ממון ושנים האחרים בין באונאת ממון בין באונאת דברים⁴³⁵.

תנור העשוי חליות חליות של חרש והעמידן ונתן חול בין חוליא לחוליא וטח את הכל מבחוץ בטיט הרי זה מקבל טומאה ואעפ"י שנתן חול בין חוליא לחוליא כדי שלא תכנס הטיחה ביניהם ויהא פירוקו נקל כשירצה לטלטלו ממקום למקום, מכיון שנתחבר נתחבר והרי הוא כאלו כלו של חרס אחד וכבר ביארנוה בשלישי של ברכות⁴³⁶.

כל שגדור בדרכים הדתיים הרי הוא בכלל אונאה אבל עובדי האלילים אינם בכלל אחוה כדי לכללן בדין אונאה הבאה דרך מקח וממכר, כלל אמרו חכמים⁴³⁷ לא תונו איש את עמיתו⁴³⁸, עם שאתך בתורה ובמצות אל תונהו.

המשנה התשיעית והכונה לבאר בה ענין החלק החמישי באונאה הנעשית בידיים והוא שאמר.

אין מערבין פירות בפירות אפילו חדשים בחדשים ואין צריך לומר חדשים בישנים באמת ביין התירו לערב קשה ברך שהוא משביחו ואין מערבין שמרי יין ביין אבל נותן לו את שמריו מי שנתערב מים ביינו לא ימכרנו לחנוני אלא אם כן מודיעו ולא לתגר אעפ"י שמודיעו אינו אלא לרמות בו מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו. התגר נוטל מחמש גרנות ונותן לתוך מגורה אחת מחמש גתות ונותן לתוך פיטוס אחד ובלבד שלא יתכוין לערב ר' יהודה אומ' לא יחלק חנוני קליות ואגוזים לתינוקות מפני שמרגילן לבא אצלו וחכמי' מתירין לא יפחות את השער וחכמים אומרים זכור לטוב שאינו אלא כגונב את העין⁴³⁹. לא יבור את הגריסין דברי אבא שאול וחכמים מתירין ושויין שלא יבור על פי המגורה שאינו אלא כגונב את העין. אין מפרכסין לא את האדם ולא את הבהמה ולא את הכלים ואין⁴⁴⁰ משרבטין את הבהמה ואין גופחין בקורקבנין ואין שורין את הבשר במים.

430. בראשית יב 16.	432. ויקרא כה 17.	438. ויקרא כה 17.	430. בראשית יב 16.
431. ויקרא כה 14.	432. ויקרא כה 17.	438. כן הוא בכ"י.	431. ויקרא כה 14.
433. שמות כב 20.	434. שם.	439. מכאן עד סוף המשנה לא נמצא נוסח זה בשום כ"י ודפוס של המשניות והוא לשון הברייתא בגמרא דף ס ע"ב (תוספתא ב"ב	433. שמות כב 20.
435. ע"י רמב"ם הל' מכירה ס"ד ה"טו וה"ט"ו.		סרק ג הל' טז (הוצ' צוקרמ' 379/2).	435. ע"י רמב"ם הל' מכירה ס"ד ה"טו וה"ט"ו.
436. לרף יט ע"א ד"ה תנור.			436. לרף יט ע"א ד"ה תנור.
437. לעיל דף נט ע"א.			437. לעיל דף נט ע"א.

אבדת אחיך לרבות את המשומד, הרי אף ישראל גמור הוצרכנו להשבת גופו מצד אחר, וכמו שאמרו¹ אין לי אלא אבדת ממנו אבדת גופו מנין תלמוד לומר והשבותו לו.

כל שהוא ישראל והוא משומד לאכול איסורין להכעיס עד שמניח את ההיתר ואוכל את האיסור או שמשומד לעברה אחרת להכעיס יראה שהוא משומד ולא מין, שהרי נחלקו בה רב אחא ורבינא חד אמר משומד הוי וחד אמר מין הוי, והלכה כדברי המיקל,² ומעתה לענין ספר תורה שכתבה הוא יגנו ואין אומרים ישרף כספר תורה שכתבה מין,³ וכן אין שחיטתו אסורה בהנאה כשחיטת המין,⁴ אבל לענין הורדה לבור חכמי הצרפתים כתבו⁵ שמאחר שמשומד הוא ולא מין אין מורידין, ולא יראה כן, אלא שאעפ"י שמשומד הוא ולא מין גורמין לו כל היזק אחר שהוא להכעיס, וגדולי הדורות⁶ כתבוהו כן ממה שאמרו במסכת עבודה זרה⁷ תני ר' אבהו קמי דר' יוחנן הגויים ורועי בהמה דקה בארץ ישראל לא מעלין ולא מורידין אבל המינין והמסורות והמשומדים מורידין ולא מעלין, אמר לו אני שונה לכל אבדת אחיך לרבות את המשומד ואת אמרת מורידין, סמי מכאן משומד, והקשו שם ולישני ליה כאן לתיאבון כאן להכעיס, כלומר שזה שהוא שונה לכל אבדת אחיך ודאי בלתיאבון הוא, וזה שאמר הוא מורידין בלהכעיס, ותירץ קסבר אוכל נבלות להכעיס מין הוה, והרי הוא בכלל המינין, אלמא שאם היה דעתו שהוא משומד היה מניחו לשנות כן, שאעפ"י שהוא משומד מכל מקום הוא בכלל מורידין אחר שהוא להכעיס, ומעתה מותר לו ליטול רבית ממנו ואין חייבין בהחזרת אבדתו.

המינין והאפיקורוסים מותר להזיקם בידים, והמסורות גופם מותר וממונם אסור, והמשומד לע"ז בכלל המינים הוא, ודברים אלו כלם כשעדיין שם ישראל עליהם,⁸ שכל ששם ישראל עליו והוא מתפקר ומחלל את הדת ענשו חמור עד הרבה מפני שנעשה מין וכמי שאין לו דת, הא⁹ כל מי שיצא מן הכלל לגמרי ונעשה לו בן דת אחרת הרי הוא אצלינו כבני אותה הדת שהוא נכנס בה לכל דבר חוץ מגיטין וקדושין וזיקתם, כמו שיתבאר במקומו, וכן הורו רבותי.

כבר ביארנו⁹ שהמשומד להכעיס אין בו חילוק בין אכילת נבלות לשאר עברות, וכל שהוא להכעיס במצוה מדברי סופרים יראה מכאן שאינו בכלל משומד להכעיס, ומכל מקום בכלאים דרבנן¹⁰ הואיל ועבירה זו מפורסמת ונעשית לעיני השמש דינו בה כמשומד להכעיס בדבר שהוא מן התורה, וכן כל כיוצא בזה, וכבר ביארנו ענין כלאים דאורייתא וכלאים דרבנן במסכת יום טוב¹¹ סוף פרק ראשון.

1. סנהדרין ע"ג א'. 2. ע' בפסחים ע"ד ב' ועמ"ש רבינו בסנהדרין ע"ו ב' ד"ה כשם וע' ביד מלאכי כללי הרי"ש ס"י תקס"א. 3. כדאי בגיטין מ"ה ב'. 4. חולין י"ג ב'. 5. ע' תוס' ע"ז כ"ו ב' ד"ה וחד וד"ה אני. 6. הוא הרשב"א ז"ל. 7. כ"ו א'. 8. דבר חדש ולא מצאתיו בין הפוסקים ז"ל ע' בב"י יו"ד ס"י קנ"ט. 9. לעיל ד"ה כל השני, 10. ע' בשער יוסף ד"ה אך מ"ש על דברי רבינו אלה. 11. ביצה י"ד ב'.

והוא הדין לבתולות.^א ולא חפשה כאלמנות אלא שבאותו זמן לא היה ששי יום נשואין אלא לאלמנה שאין קביעות יום חמשי שלה אלא להיות שטח עמה שלשה וכארס בטל מיתא שאין לחוש בו להשכים למלאכתו סותר בכל יום,^ב ומכל מקום גדולי המחברים ג אוסרים בערב שבת ואחר בשבת ומפני חלול שבת כמו שביארנו במשנה,^ד וכן כתבו ה שאסור לארס אשה בערב שבת, וכן היא שנויה בתלמוד המערבי והוא שאמרו שם אסור לארס אשה בערב שבת הרא דתימא שלא לעשות סעודת אירוסין הא לארס יארס שטואל אמר אף כתשעה באב שמא יקדמנו אחר בחפלה, וכן אמרו שם^ה שוין שאינה נשאח לא בערב שבת ולא כמוצאי שבת לא בערב שבת מפני כבוד שבת ולא כמוצאי שבת חבריא אמרי מפני הטורח ר' יוסה אומר מפני כבוד שבת.

[דף ג' ב'] אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה ואף היא אינה מחוייבת למסור עצמה למיתח מדין גלוי עריות שהיה בכלל תיהרג ואל תעבור^ו אלא בצדדין ידועים על הדרך שביארנום במסכת סנהדרין פרק סורר,^ז והוא שאמרו כאן ולדרוש להו דאונם בישראל שרי, כלומר שאם ימסרו עצמן למיתח מצד איסור בעליהן חרי סותרות הן ואם מחמת עצמן כל שלהנאת עצמו אינו בדין תהרג ואל תעבור וכן שהיא קרקע עולם על הדרך שביארנו שם,^י ואשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, הא כל שנבעלה כרצון אף כאשת ישראל נאסרה על בעלה, ואתה לטר מסוגיא זו שאף בנבעלה לגוי כן, אפילו היה מאותם הקדומים בעכרת האלילים שלא היו גרורים בדרכי הדחות שביאת גוי שמה ביאה לפסלה לבעלה, והחמה ממקצת רכותינו הצרפתים^{יא} שכתבו שביאת גוי אינה אוסרת לבעל יי מטה שאמרו יי רחמנא אפקריה לזרעיה וכן הביאו רמיה מטה שלא הקשו במנהדרין יי והא אסתר גלוי עריות הואי, עד שלפי מה שראינו בנימוקיהם אירע להם בימים הקדומים מעשה כאשת ישראל שנבעלה לגוי ונשחמדה אחריו ואחר כן חזרה כתשובה ונתגייר הגוי עמה והתירה לגוי לישא אותה אחר מיתח ישראל או גירושיו, מעיפ שאמרו^{יב} כשם שאסורה לבעל כך אסורה לכוועל, שלא נאמר כן אלא מחוץ שנאסרה לבעל בביאתו אסורה לכוועל כל ימיו אף לאחר מיתח הבעל אבל ביאת גוי אינה לאסרה לבעל ומתוך כך לא נאסרה לכוועל, ומוגיא זו סותרת דבריהם בהדיא, ואף חברים שביניהם^{יג} השיבום משמועת יי האשה שנחכשה ביד גוים שעל ידי נפשות אסורה לבעלה, ומטה שאמרו^{יד} מקנין על ידי גוי, וכן יי שנהרגין בביאתו, ולא אמרו יי רחמנא אפקריה לזרעיה אלא לענין אחוה וקורבה שאם נתגיירו אין להם דין אחוה.

(א) לפירושו של רבינו זכה לכוון הריב"ש סי' קל"ד מוכא בשו"ת חכם צני סי' ב' עיי"ש מה שבייב בזה ואכמ"ל. (ב) לפי זה זכה לכוון החכם צני ז"ל שם, ולמדנו שרבינו ס"ל שאין הכדל בין חופת אלמנה לבתולה ולא כתוס' יומא י"ג ב' ד"ח ולתרא, וי"ל בזה הרבה דברים ע' בכ"י ש אהע"ו ס"ד סק"ו והדברים ארוכים. (ג) הרמב"ם הל' אישות פ"י ח"ד. (ד) ד"ה ונשוב. (ה) ר"ל הרמב"ם אבל ברמב"ם שלנו ליתא דבר זה ואדרכה כ' שמותר לארס בכל יום חול, ואולי מלת "אסור" פ"ס היא וכן נראה מטה שב' רבינו וכן היא שנויה וכו' ודו"ק. (ו) בפרקין היא ב' א'. (ז) כגירסת קרבן העדה ולא כגירסתנו. (ח) בפרקין היא א' ב'. (ט) כדאי' סנהדרין ע"ד א'. (י) מעמוד רע"ו וחלאה כספרו של רבינו לסנהדרין. (יא) ר"ת כתוס' ד"ה ולדרוש וגם בסנהדרין ע"ד ב' ד"ה וחא. (יב) כ"כ רבינו גם בסנהדרין (עמוד רע"ט סוף ד"ה ולמדת), וע' בראשונים שמביאים דברי ר"ת ואינו ברור בדבריהם אם ר"ת מודה שאסורה לבעל, וכש"ם כ' להריא שאמר לבעל ותרומת הדשן סי' רי"ט מסופק אם ר"ת התיר גם לבעל, ורבינו יחיד הוא שביכ בשם ר"ת. (יג) יבמות צ"ח א'. (יד) ע"ד ב'. (טו) סוטה כ"ו ב'. (טז) הריב"ם כתוס' ד"ה ולדרוש. (יז) קטן כ"ו א'. (יח) ד"ו אינו בתוספות שלפנינו ונ"ל שהם דברי רבינו שס"ל שאשת איש נהרגת על ביאת גוי, עיי"ש בסנהדרין עמוד רע"ט סוף ד"ה ולמדת.

מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל מפני דרכי שלום ר' יוסי אומר גזל גמור פי' ולא מן התורה ליפסל בו לעדות ולעבור בלאו אלא מדבריהם להיותו יוצא בדיינין ואין הלכה כדבריו אלא אף חכמים לא אסרו אלא מפני דרכי שלום ולכתחלה אבל בדיעבד אינו יוצא בדיינין ואע"ג דקטן מיקנא קני דוקא כשדעת אחרת מקנה אותו.

עני המגקף בראש הזית מתורת שכחה ומשיר את הזתים מה שנישר מכחו גזל מפני דרכי שלום אע"פ שלא נטלן ביד האם נטלן ביד גזל גמור שהרי יזכה בהם וזו שאמרו מפני דרכי שלום דוקא עני שנראה שנוטל על מנת לזכות לעצמו אבל עוברי דרכים אין הענין בהם אלא לאכילת שעה לכל עובר ואין בהם גזל כלל אלא אם כן נטל בידו וכן נראה ממעשה שהוזכר בגמרא ברב כהנא דהוה אזיל להוציל כו'.
 אין ממחין ביד עניי גוים אפי' אותם עממין שאינם גדורים בדרכי הדתות בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום וכן אמרו בגמרא שמפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל ומבקרין חוליהם עם חולי ישראל וקוברין מיתי גוים עם מיתי ישראל ולא לקברם בבית הקברות של ישראל אלא שאם מצאו ישראלים וגוים מתים משתדלים בקבורתם כדרך שמשתדלים במיתי ישראל.

זהו ביאור המשנה וכלה על הדרך שכתבנו הלכה פסוקה היא. ודברים שנכנסו תחתיה בגמרא אלו הן.

דף נט ע"ב לא היה כהן בבית הכנסת אע"פ שיש שם לוי נתפרדה חבלה ואין הלוי קודם לישראל שעיקר הדברים לכבוד כהן אמרו אלא שמאחר שנתכבד הכהן מתכבד הלוי אגבו אבל כל שאין שם כהן נתפרדה חבלה ואין לוי קודם מצד שבטו אלא שקורא כפי הראוי לו מצד עצמו אם ראשון אם שני אם באי זה מקום אם שלא יקרא כלל כשאר הישראלים ואין ראייה בקריאתו שהוא לוי אלא אם כן קורא אחר כהן. ויש מפרשים שאינו קורא כלל וכן כתובה קצת גאונים בסדור תפלותיהם¹⁹⁸ ומביאים ראייה ממה שאמרו בשני של כתובות¹⁹⁹ ההוא דאתא לקמיה דרבא²⁰⁰ אמר מוחזקני בזה שהוא כהן אמר לו ומה ראית שקרא ראשון בבית הכנסת בחזקת כהן או בחזקת גדול אמר לו שקרא אחריו לוי ואם איתה מה ראייה מזו שמא לא היה שם כהן וקרא ישראל ואחריו לוי, אלא ששאר המפרשים פירשוה שלא היה זה מכיר את הראשון לא מצד גדולה ולא מצד כהונה אלא שהכיר את השני שלפי סדר מעלות הקוראים על הדרך שיתבארו למטה לא היה ראוי לקרוא שני ואם כן בידוע שקרא לפניו כהן וקרא אחריו מתורת לוי ולמדת לפי דרכך שכל שקרא כהן קורא אחריו לוי אף במקום שיש גדול הימנו ובזו יפה כת לוי מכח כהן לפי השטה הראשונה שהזכרנו במשנה. ומכל מקום יש מפרשים נתפרדה חבלה ואינו קורא במקומו ר"ל שני וזו של כתבות מתבארת כהוגן שהרי היה מכיר בזה שהוא לוי ואלמלא שראשון כהן לא היה קורא לוי במקומו. ועכשיו נהגו לקרות בכל מקום שירצה אלא שמכריזין לו אע"פ שהוא לוי. היה שם כהן אבל לא היה שם לוי הרי הכהן שקרא ראשון חוזר וקורא

198 עיין סדר רב עמרם גאון ווארשא תרכ"ה ח"א דף כט ע"א. 199 דף כה:

200 לפנינו הגירסא ר' אמי ובמחזור ויטרי סי' קכ"ד הגירסא ריב"ל.

הרבה מבאח כגון שדה אחוזה ונחלה* שאף אלו מטעם זה זכינו בהם את הבן, שאף הנחלה לא מצינו הכן קרוב לירש במקום אב יותר מן האח אלא שאנו מזכין לו מדין שמדרגת האח אינה אלא שלא במקום בן, אבל בפירוש לא מצינו לכן אלא ייעוד, וכנגדו מצינו באח יבום, ונמצאו אחת אל אחת, אלא שאותה של בן גדולה כמו שהזכרנו. הגרי אע"פ שהוא מעובדי האלילים ומן האמונות הקדומות שלא היו גדורות בדרכי הדתות הרי הוא בכלל ירושה של תורה ויורש את אביו ושאר מורישיו ואין אומרינו שיהא כל המחזיק בהן זוכה בהן אלא כל המחזיק בהן צריך להחזיר וכל שהוא מעכב הרי הוא גזל בידו והרי גזילו אסור כמו שהתבאר בכבא קמ"ד, ואף אנו אם בא לפנינו לדין מוציאין מיד המחזיק ונותנין לו, והוא שהוצרכנו בעבד עברי הנמכר לגוי שלא לעבוד את הבן מדכתיב וחסב עם קונהו, ולא עם יורשי קונהו, אלא שיש לו יורש, וכן כתוב כי לבני לזט נתתי את ער ירשה, וכן הדין בישראל שנשתמד ה'.

נתגייר הגוי ועדין אביו גוי ומת אביו אין גר זה שהוא בנו יורשו מן התורה שהרי אין לו קורבה כלל עם האב שהגר שנתגייר הרי הוא כקטן שנולד^ט, ומותר מן התורה לישא אף אחותו בין של שאר אם בין של שאר אב אלא שחכמים אמרוהו בשאר אם הואיל וכשהיה גוי היה אסור בה כדי שלא יאמרו באנו מקדשה חסורה לקלה^י, ומעתה כל שפקעה קורבה פקעה ירשה, ומכל מקום חכמים חקנו לו ירשה שמא יתן עיניו באותה ירושה ויחזור לסורו, שהרי אם יחזור לסורו יחזור לדינו^{יא} ויורש, ומדברי סופרים מעמידין אותו בירושתו וכופין את המוחזק ליתן לו, ואע"פ שהיה לנו לומר שלא להיות ספק שמא יחזור מוציא מיד ודאי מוחזק, מדת חכמים כך היא, ובכמה מקומות ייפקיעו את נכסי מי שזכה בהם מן התורה מכח תקנותיהם, ושמה תאמר יי והרי אם יחזור לסורו אין דינו כגוי אלא כישראל משומד וכמו שאמרו יי אי קדיש קדושיו קדושי ואם כן הרי לא חזרה הקורבה, מכל מקום מזדקק הוא עם אחיו בערכאות שלהם^{יב} ויירש כדיניהם ומתוך חששא זו עושין אותו כירוש גמור אף להוציא מיד ישראל המוחזק אע"פ שאם חזר לסורו אין מוציאין מיד המוחזק.

מעטה גר וגוי שירשו את אביהם גוי יכול הגר לומר לגוי טול אתה ע"ז ואני מעות, אתה יין נסך ואני פירות, שהרי לא זכה הגר בירשת ע"ז ויין נסך מן הדין עד שתאמר שכשהוא לוקח במקומם מעות ופירות חלופי ע"ז ויין נסך קא שקיל, ומכל מקום אם באו הע"ז ויין נסך מצד חלקו לרשותו הרי זכה ונעשו שלו ואסור אחר כן לומר לאחיו החלף לו, ושמה תאמר יי שמא זה שהותר לומר טול ע"ז מפני שיש ברירה וחזר הדבר אחר שחלק המעות והפירות היו שלו, אין זה כלום, שהרי אמרו יי שאם

(א) ע' עם' הקודם הערה ט"ו. (ב) דבר חדש שלא נשמע בין הפוסקים ויל והרמב"ם כהל' נחלות פ"ו ה"ט ב' להדיא ששאר ירושותיהן מניחין אותו לפי מנהגם ועמ"ש ה"ה שם ופסק רבינו צ"ב. (ג) ע' ריטב"א בסוגיין. (ד) קייג ב'. (ה) ג' דתמר יללמוד. (ו) ויקרא כ"ה ג'. (ז) דברים כ' ט'. (ח) ע' מרדכי במסכתין ס' תצ"ב בשם רב צדק גאון שאינו יורש ומהמשך לשון רבינו נראה שירוש ג"כ כל מורישיו. (ט) כדאי' ביבמות ס"ב א'. (י) שם כ"ב א' וצ"ז ב'. (יא) ראה להלאה בסה"ד. (יב) כתובות ג' א' גיטין ל"ו ב'. (יג) ע' תוס' בסוגיין ד"ה אלא. (יד) במס' יבמות פ"ו ב'. (טו) תוס' תי' באופן אחר ולענ"ד לא כוון רבינו שרק שמשום שילך בערכאות שלהם לכד תקנו שיירש אלא ר"ל שיחזור לסורו וילך לערכאות שלהם. (טז) כן הקשה תוס' ד"ה חליפין, ומה שהקשה רודי וקיני הגאון ר' שלמה איגר וצ"ל בתגהותיו ממשנה דמאי פ"ו מ"ט נעלם לו לפי שעה שכן הקשה הרשב"א בחי' בסוגיין. (יז) כן תי' גפ תוס' בע"ז פ"ד ב' ד"ה תניא.

דף סב ע"א אין עושין חלת עם הארץ בטהרה ר"ל שאם אמר לו עם הארץ לגבל חבר הפרש חלה מעיסתי ועשה אותה בטהרה לא ישמע לו ופירשו גדולי הרבנים ... מפני שכבר ניטמאת העיסה בידו וכשחבר מפרישה כהן סומך עליו ואוכלה, אבל עושין לו העיסה מתחלה בטהרה וכגון שלא הוכשר תקבוח ונוטל הימנה תרומה ומניחה בכפישה או באנחותא והם בלאי חמותות שאין מקבלין טומאה וכשבא עם הארץ ליטול נוטל את שתיהן ר"ל העיסה והחלה ואין חוששין שמא נגע בחלה וכגון שהזהרנוהו על כך ואיימנוהו שאם יגע חוזרת לטבלה שמאחר שהזהרנוהו אין חוששין לו הואיל וראינוהו מחזר לתקנה, ולנגיעת שוגג לא חיישינן הואיל והזקקנוהו ליתנה בכלים שאין דרכם ליתן חלה בתוכם. וכן אין עושין לו תרומת זיתים משהוכשרו במעטן בטהרה אבל עושה לו זיתי חלין קודם שיכנסו למעטן בטהרה ונוטל הימנה כדי תרומה ומניחה בכלים שאין מקבלין טומאה וכשבא עם הארץ ליטול נוטל את שניהם ואין הכהן חושש שמא נגע במזיד שכבר הזהרנוהו ולשוגג לא חיישינן הואיל והזקקנוהו ליתנה בכלים שאין מקבלין טומאה רמי אנפשיה ומדכר, ודברים אלו הקלו בהם משום כדי חייו של גבל וברד. זו היא שיטת גדולי הרבנים אלא שיש מקשים היאך אמרו אין עושין בטהרה והלא אי אפשר שכבר ניטמאת ועוד מה הוצרכה ללמדנו ועוד שבתרומת זיתים וזיתי חלין היה לו לומר אין עושין תרומת זיתים מן המעטן אבל עושין מן הסל. והם מפרשים שמועה זו בעם הארץ שאמר לגבל גלגל לי עיסה בטהרה והפרש ממנה חלה ועשה אותה בטהרה ושאר העיסה אעשנה לעצמי בטומאה אין שומעין לו אבל עושין לו הכל העיסה והחלה וזה ששאלו וטעמא מאי פירשו מפני מה אין עושין לו חלה בלבד ופירשוהו משום כדי חייו דגבל שיטול שכר כל העיסה והפי' נכון.

כבר ביארנו ... שאין מסייעין לגוי בשביעית בעבודת קרקע והוא שאמרו אין עודרין לגוי ורוצה לומר בשביעית אלא שאומרין להם שתהא להם הצלחה באותו עבודה וכיוצא בזה הואיל ואין להם עבירה בכך.

עובדי הגלילים אין נמנעין משאול בשלומן ומכל מקום אין ראוי להאריך עמהם בדברי שלום ביתר מן הרגיל וחוף לתחום שלום מנהג וזהו הנקרא אצלי כפילת שלום שכל שאדם מאריך בשאלת שלום על הרגיל מורה חבה יתרה ושיכות וכבר ידעת שעבודת הגלילים היתה מושכת את הלב הרבה מצד תועלות שהיו משיגים בעבודתם כמו שאמר ... ומן אז חדלנו כו' חסרנו כל וכן באחרון של סנהדרין ... אמרו בענין מנשה אלו הוית בהיא שעתא נקטת שיפולא ואזלת בתרה ומתוך כך היו מגדולי החכמים מקדימים שלום להם מפני שהמקדים נותן דרך למשיב להשיב לו כדרך ששאל והיה מקדים לקרא לו כמנהג כדי שישב לו כפי קריאתו ולא יכנס עמו בשיכות יתר מדאי ואלו היה ממתין שיהא הוא מקדים לו שמא יקדמנו בדברי חבה והתעלסות אהבים והיה הוא צריך להוסיף לו באותו הדרך עד שמתוך כך היו מתאהבים זה לזה ודעתם מתקרבת יותר מדאי והיו האחרים למדים מהם והולכים אחריהם אבל כפילת שלום כפי הרגיל אין בו חשש אע"פ שכופלו וכדרך שאמר באתד מהם שהיה אומר שלמא למר שלמא

223 רש"י ד"ה אין עושין וכו'.

224 למעלה בפירוש המשנה ד"ה מחזיקין.

225 ירמיה מד 18.

226 דף קב:

למר 227 כלומר שלא היה נכנס עמהם בדברים אחרים אלא שלום מנהג ואין לפרשו שלבו היה על רבו כמו שגדולי הרבנים 228 מפרשים שהרי אסור לגנוב דעתן של בריות אפי' של עובדי גלילים כמו שהתבאר במקומו 229, ונמשך למה שכתבנו מה שאמרו שביום אידם לא יכנס לביתו ויתן לו שלום שאף הוא מספר לו ענין האיד הנעשה לשם כוכב פלני או מזל פלני או קדש פלני ושבו בכך וכך ולבו מגמגם בדבר ושמא יבא לידי תקלה אלא שאם מוצאו בשוק נותן לו שלום ואף זה ביום אידם מיהא לא בסבר פנים המראים חבה והתדבקות שמא מתוך פנאי שלו ותשוקתו בספור כח גליליו ימשך עמו. ומכל מקום אמות הגדורות בדרכי הדתות ומאמינים במציאותו ית' לאחדותו ויכלתו אע"פ שמשתבשין בקצת דברים לפי אמונתנו אין להם מקום בדברים אלו.

תלמידי חכמים כששואלין בשלומם ראוי להאריך ולכפול ביתר מן הרגיל והוא שאמרו רב הונא ורב חסדא הווי יתבי חליף ואזל גניבא אמר ליה חד לחבריה ניקום מיקמיה דבר אוריין הוא אמר ליה ומקמי פלגא ניקום והוא שהיה בעל מריבה וקטטה ומצער תלמידי חכמים בהקנטותיו אדהכי אתי איהו לגבייהו אמר להו שלמא עלייכו מלכי שלמא עלייכו מלכי והרי כאן כפילת, שלום בדברי חבה והמשכות של אהבים חדא שהמקדים אין המנהג לכפול ועוד שאין המנהג לספר בשאלת שלום בשבח הנשאל ושאלו לו מנא לן דרבנן איקרו ומלכים דכתו' 230 כי מלכים ימלוכו, ומנא לן דכפלינן שלמא למלכא דכתו' 231 שלום לך שלום לעוורך וכל זה כפל שלום ואריכות דברי חבה על הדרך שביארנו. אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו דרך הערה אמרה תורה 232 ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר זאכלת ושבעת.

אמר החכם

ועתה נשלם פרק הניזקין תהלה לאל

ברוך נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה.

227 בכ"י פעמיים שלמא למר, אולם יתכן שרצה הסופר למחוק אחד מהם כי יש בכ"י כעין סימן מחיקה, ע"י במהרש"ל כאן.

228 רש"י ד"ה שלמא למר. 229 חולין דף צד.

230 משלי ה 15. 231 ד"ה א' י"ב 18. 232 דברים יא 15.

הסמנים השחוקים לתוך המים לעשיית דיו וכן נתינת מים לתוך האפר לשריקת פי תנור וכיוצא בה ומה שהוא חסר ¹¹⁶ גבול ואין גבולו כגון מורסן נתינת מים מותרת לכתחילה מעתה נותנין מים לתוך המורסן לתרגולים או לשוורים אבל לא גבולים ומ"מ הואיל ואין גבולו גבול גובלין ע"י שנוי וכיצד משנה מוליך בו את הכף שתי וערב אבל אינו מסבב בו את הכף וכ"ש שאסור למרס ביד ואם אינו מתערב כראוי מנערו מכלי לכלי, ומ"מ אין (כופין) [ספין] ¹¹⁶ אותן ר"ל שאין מבליעין אותם ממנו ביד אף במקום שיכולים להחזיר אלא נותנין לפניהם ואם יש שם עגל שלא למד שאינו אוכל והוא ענין דלא נקיט בלישניה מלקיטין אותו ר"ל עד מקום שיהא יכול להחזיר. ומותר לפרק בשבת מתוך כלי שלפני בהמה זו ליתן לפני בהמה אחרת וכן מותר ליתן לפני בהמה בשבת תבואה ולא סוף דבר כמדתה בחול והוא האמור בכאן חדא קמי חדא כלומר מדה אחת לאחת ושתיים לשתיים אבל לא שיעור מדות לאחת אלא אפי' כור ואפי' כורים בין לפני בהמה אחת בין לפני בהמות רבות.

דף קנ"ו ע"א קמח של תבואה שנתייבשה כשהיא לחה ונעשית קליות הוא הנקרא קלי ולעולם הוא מתוק והוא הנקרא קמחא דאבשונא ¹¹⁷ ועושין ממנה תבשיל הנקרא שתית והוא שמעריבים בה מים בחומץ עם מעט מלח ושמן ותבלין ופעמים עושין אותה עבה ופעמים רכה ועל זה אמרו אין גובלין את הקלי ר"ל עשייתו בעובי אבל בחשין אותו בתרווד ר"ל עשייתו ברך ואף זה לא הותר אלא בשינוי והוא שבחול נודגי ליתן את החומץ תחלה ובשבת צריך ליתן את הקמח תחלה ואחר כך נותן את החומץ, ונתינת מים לתוך הקלי לבד ושלא לעשות ממנו שתית מותר על ידי שינוי ודרך שנויו הוא שיעשה מעט מעט ויש מתירין בעבה בשינוי כמו שכתבו גדולי הראשונים בחבוריהם ¹¹⁸.

שותים זיתום המצרי בשבת אעפ"י שאינו משקה הרגיל כל כך והוא דומה למשקה כעין רפואה שהרי מ"מ הרבה שותים ממנו בבריאותם וכבר אמרו ¹¹⁹ כל המשקים אדם שותה. מפנות הדת ומיסודות האמונה להאמין שהבחירה ביד האדם בכל פעולותיו לעשות כרצון איש ואיש ואם נודע מדרך החכמה שממערכת הכוכבים באו [בנולד כחות וקנין מדות] ¹²⁰ אם מכח היום אם מכח השעה כמו שתאמר דרך משל שהנולד במאדים יהיה לפי טבעו שופך דמים עד שאם יולד בן מלך באותה שעה ישפטו עליו מצד משפט הכוכב שיהיה בעל מלחמות ונוצח והורג ואם הוא מבני הפחותים יורו עליו שיהיה טבח וקצב וכיוצא באלו וכן בשאר הכוכבים על הדרך (שביארנו) [שהתבארנו] ¹²¹ משפטיהן הכלליים והפרטיים בספרי החכמות מכל מקום יש להאמין שכל זה לא ימנע הבחירה ממנו ולא יקרא בזה מוכרח רק חוטא בבחירה ורצון מפני שהשם נתן בידו בחירה להכריח טבע תולדתו וגדרי הדת ישיבוהו מטבעו למשול בעצמו לבלתי לכת אחרי עקבות

ה'י' שבת פ"ח ה"טז ודלא כשיטת דרמב"ם
 שם, ע"י למעלה לדף יח. ד"ה הקמח.
 115 בכ"י: מחוסר.
 116 התקון ע"פ כ"י, וקאי אדלהלן דף
 קנו. גובלין אבל לא מספין ועיי"ש בד"ס
 אות ב.
 117 פסחים דף לט., ועוד. בכ"י: דאבישונא.
 118 בעל המאור כאן (רי"ף וילנא דף
 ס:). 119 לעיל דף קט:
 120 ליתא בכ"י. 121 ההקון ע"פ כ"י.פ.

תולדתו ויוכל לבחור בעצמו דרך אחרת בזולת טבע תולדתו במעט עמל והשתדלות וכונת התורה באחד מתלקיה סובבת על ענין זה כמו שתאמר דרך משל שאם הוא כילי בטבעו ומאמץ את לבבו וקופץ את ידו הנה מצות הצדקה ונתינת התרומות והמעשרות ודומיהן ירגילוהו להעתק¹²² טבעו וכן אם יהיה לפי טבעו תר אחר לבבו ואחר עיניו בדברים המגונים הנה גדרי הדת יגדרו דרכיו באיסורי העריות ומניעת חברת שאר האומות עד שגם באשת חיקו ישימו לו גבול חוק בל יעברנהו וכן בכל המדות [אחת לאחת]¹²³ וכן צריך להאמין שהתפלות הזוכיות והצדקות ישנו הנגזר עליו לפי מהלכות הכוכבים לטוב גם ממות לחיים מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ובאו בסוגיא זו דברים יורו על זאת האמונה ואמרו דרך כלל אין מזל לישראל ורוצה בשם ישראל הגדור בדרכי הדת ואל תביט למאמר האומר יש מזל לישראל שפעמים היו קצת חכמים (נבונים) [נבוכים]¹²⁴ בראותם העדר הסדור באופני עונש וגמול בני אדם כמאמר האומר¹²⁵ חיי בני ומוזני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא [תליא מילתא]¹²⁶ וסופר במקומו שלא הביאו לומר כן אלא מה שראה למי שהיה צדיק וחכם ותסיד וראהו קשה יום ובלתי מצליח באלו הענינים, וכן אמר א' מהם על אומרם¹²⁷ דלת הננעלת לא במהרה תפתח וכן כל שמריעין לו לא במהרה מטיבין לו אמר אחד מהם לעולם אין מטיבין לו וכבר סופר במקומו¹²⁸ שלא הביאו לומר כן אלא מה שראה מקשי מזלו עם צדוק נפשו עד שנאמר עליו¹²⁹ [ולא היא, משום מילתא]¹³⁰ דנפשיה הוא דקאמי הכי, וכל זה הוראה שאינם אלא מאמרים נאמרים לפי מה שהיו רואים בעצמם או בזולתם מקשי יומם עם דעתם צדקתם ותומת ישרם, אבל המאמר הכללי שאין מזל לישראל ר"ל שאמונת הגמול והעונש יכריח הכל והוא שהעידו בסוגיא זו שאירע להם שבחנו ונתברר להם [שבאו עד שערי מות ושנדע להם כן מצד הוברי שמים החוזים בכוכבים]¹³¹ וניצולו בזכות הצדקה. ואיני צריך להזכיר המעשים שבאו ע"ז בסוגיא זו שכבר הסוגיא פשוטה לפניך ובתלמוד המערב אמרו בששי של מסכתא זו¹³² תרין תלמידין הוו נפקין ומייתי קיסין חמתין חד איצטלוגלוגוס¹³³ אמר אליו תרין נפקין דלא מיעל¹³⁴ (מאן) [מן]¹³⁵ דנפקין פגע בון חד מסכן אמי לון זכוון עמי דאית [לי תלתא יומין]¹³⁶ לא טעמית כלום הוה גבהון חד עגול ר"ל ככר לחם אחד קטן פלגיה ויהבון ליה (מאן) [מן] דאכל צלי עליהון אמי לון כמה דיהבתון לי נפשאי בהדין יומא כן יתיהבון לכוון נפשכון בהדין יומא קטעון מובליהון ועלון בשלום (מאן) [מן] דעלין הוו תמן בני נש דשמעין קליהון¹³⁷ אמרין ליה לא אמרית דאילין

בשנוי. בהעתקת הירושלמי ישנם הבדלים

נכרים בין כתבי היד.

133 כ"ה בכ"ס; בכ"א: אסתרולוס,

בד': אצטרגיל.

134 כ"ה בכ"ס; בכ"א: ולא עילין, בד':

ולא מעיל.

135 התקון הוה כאן ועוד פעמיים למטה

ע"פ כ"ס.

136 ליתא בכ"א.

137 בכ"ס: קלהון.

122 בכ"א: להפך.

123 ליתא בכ"א.

124 התקון ע"פ כ"ס.

125 מועד קטן דף כח.

126 מתוך כ"ס.

127 בבא קמא דף פ:

128 בבא בתרא דף יב:

129 בב"ק שם.

130 ליתא בכ"א.

131 מתוך כ"ס.

132 ירושלמי שבת פ"ו ה"י (דף לט.).

חרי נפקין דלא מיעל¹⁸⁸ אמ' או ההוא גברא שקר או איצטרוגלגיא¹⁸⁹ דידיה שקרא שפשוון מובליהון ואשכחון אובינא¹⁴⁰ פלגא גו מובלא דהן ופלגא גו מובלא דהן אמ' לון מה מצוה עבדתון תנון ליה עובדא אמ' מה אנא יכול עביד ואלהון דיהודאי מתרצי בפלגות עגול. וכן העידו שם שאין ראוי לבטוח באלו הענינים ולא לשאול בהם והוא שאמרו חד גיור הוה איצטרוגלוגוס¹⁴¹ והיה מתעסק בהדין לסוטא¹⁴² חד זמן אתא בעי מיפוק אמר כדון נפקין¹⁴³ כלומר שהרהר בעצמו לפי חכמתו במשפטי הכוכב אם היתה אותה שעה ראויה לצאת חזר ואמר כלום דבקית להדין אומתא קדישתא אלא בגין מפרוש מן אלין מליא נפיק על שמיה דרחמנא כיון דמטא מיכסא יהב ליה חמריה ואכליה שבקה ועלת למדינתא אמ' מאן גרם ליה דליפול בגין דהרהר ומאן גרם דאישתיזב דאיתרתיץ בברייה [הה"ד¹⁴⁴ והבוטח ביי' חסד יסובבנו]¹⁴⁵ וכבר הארכנו בעיקרי אמונות אלו בילדותנו בחיבור התשובה¹⁴⁶.

דף קנ"ו ע"ב כבר כתבנו הרבה פעמים¹⁴⁷ בענין מוקצה שהלכה כר' שמעון בשבת וכר' יהודה ביום טוב ואעפ"י שבסוגיא זו אמ' ר' יוחנן הלכה כר' שמעון והקשו לו ממשנת בקוע עצים שהיא ביי"ט אלמא שר' יוחנן פסק כר' שמעון אף ביום טוב עד שמכאן פסקו גדולי הרבנים¹⁴⁸ כר' שמעון אף ביום טוב א"א להעמידה ומ"מ סוגיא זו נאמרה על דעת ר' שמעון שהיה מתירו אף ביום טוב אלא שמ"מ ראה ר' דבריו של ר' יהודה ביי"ט ושל ר"ש בשבת כמו שביארנו במסכת י"ט¹⁴⁹ והוא שאמרו כאן בכל השבת כלה הלכה כר' שמעון ר"ל בענין מוקצה ואפי' מחמת מיאוס כגון גר ישן חוץ ממוקצה מחמת איסור והילכך אף הכלים מותר לטלטלן בשבת אלא א"כ הוקצו מחמת איסור ומ"מ אף הוא מודה בחסרון כיס כגון המסר הגדול וכיוצא בו ובקצת מוקצים אחרים כמו שהתבאר¹⁵⁰. ומכל מקום גדולי קטלוגיא¹⁵¹ כתבו שזה אמרו כאן בכל השבת כלה כלל גדול הוא לפסוק כר' שמעון בין במוקצה בין במלאכה שאין צריכה לגופה ובדבר שין מתכוין ובמקלקל בחבורה¹⁵² ומעתה כראכי דזוגי¹⁵³ והם מחצלאות שאדם מביא

147 כגון בב"ה לדף יט: ד"ה ד"ה כר' ביארנו, לדף קכד. ד"ה מקצת מפרשים, בפרק כא בביאור המשנה השלישית, ועוד כמה פעמים בב"ה לביצה ושבת.
148 עי' רש"י לביצה דף לג. ד"ה והילכתא.
149 בב"ה לביצה דף ב: ד"ה שטה זו (ירושלים צד 12).

150 כגון כוס קערה ועששית שאינו יושב ומצפה מתי יכלה איסורו, לעיל דף מד., בגרונרות וצמוקין, לעיל דף מה: ולדעת קצת בבעלי חיים שמתו, שם.

151 שטת הרמב"ן בחדושיו לדף קנו. ד"ה בכל השבת וכ"כ הרשב"א כאן בד"ה מהא בשמו; אבל שניהם לא הזכירו בהדיא ענין מקלקל בחבורה. בכי"פ: קאטאלוניי"את.

152 עי' לעיל דף קה: ודף קו.

138 כ"ה בכי"פ; בכי"א: ולא עיילין, בד': דלא מיעל.

139 כ"ה בכי"פ; בכי"א: אצטרוגא"לה, בד': אצטרוגול'.

140 בכי"א: אובינה. בירושלמי לפנינו: חכינתה.

141 כ"ה בכי"פ; בכי"א: אצטרוגולוס, בד': אצטרוגולוס.

142 כ"ה בכי"פ; בכי"א: לסיטא, בד': לסוטה. בירושלמי לפנינו חסרות כמה מלות.

143 כ"ה בכי"פ ובירושלמי; בכי"א: כדון נפקין, בד': בדין מפקין.

144 תהלים לב 10.

145 בכי"א במקום המוסגר: והבוטח בה' וגו'.

146 עיי"ש משיב נפש מאמר א' פ"ז

(גיו"ורק צד 144 והלאה).

שמא זה הוא הישראל, מאחר שלא נעקרה כל החבורה ממקומה, והרי החבורה נידונת כמחצה על מחצה, כל הפורש ממנה מפקחין עליו, ואם הוא מחצה ישראל, מפקחין על כל ספק מהם. בין בפריש כולו בין בפריש מקצתיהו, ויש מפרשים²³² פריש כולו מפקחין שאין כאן אלא חדא ספיקא, פריש מקצתיהו אין מפקחין שיש כאן תרי ספיקי, ואין זה כלום, שבפקוח נפש אף בתרי ספיקי מפקחין, וכמו שאמרו²³⁴ מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק גוי ספק ישראל מפקחין, ואעפ"י שאפשר לפרשה באו או²³⁵. מכל מקום הדברים נראין שאפי' היו שם כל הספיקות ביחד מפקחין וכן כתובה גדולי המפרשים²³⁶.

[פה ע"א] עיר שישראל ועובדי האלילים²³⁷ דרים שם אם רוב גוים מחזיקים אותו בגוי להאכילו נבילות עד שיגדל ויקבל עליו גירות, ומכל מקום מפקחין עליו ומצווין אנו להחיותו מספק, אם רוב ישראל מחזירין לו אבידה כישראל גמור, מחצה על מחצה אין אנו צריכין להחזיר אבידה, ואם נגח שור שלנו את שלו פטורים משלם, נגח שור שלו את שלנו משלם מחצה, ועל המחצה האחרת הוא טוען אייתי ראייה דלאו ישראל אנא ושקול, ששור של ישראל שנגח שור של עובדי אלילים פטור, ושלחם שנגח שור של ישראל בין תם בין מועד משלם נזק שלם כמו שביארנו במקומו²³⁸. ולענין יוחסין אין מיחסין תינוק זה אם הוא נקבה לכהונה, אף בדרך שאין לחוש לאסופי, על הדרכים שהתבארו במקומו²³⁹. אבל מפקחין עליו את הגל אפילו ברוב גוים.

להפסיק בדליקה שלא תתפשט למקום שיש לחוש שם לסכנת גפשות, ואפי' היתה הדליקה בחצר אחת והתינוק בחצר אחרת, הואיל ומכל מקום יש לחוש שתתפשט הדליקה לשם, ואעפ"י שבשעת כיבוי הוא ממעך את הקרקע ומשוה גומות²²⁸.

פיקוח נפש אין הולכין בו אחר הרוב, כיצד חצר שהיו בו ישראלים ועובדי האלילים²²⁹ עמהם, שאין אנו מצווים לחלל שבת עליהם אחר שאין להם שום דת, ונפלה עליהם מפלת מפקחין על הכל, ולא סוף דבר כשישראל רוב או כשהם מחצה שספק נפשות להקל, אלא אף בתשעה מהם גוי' וישראל אחד ביניהם, ולא סוף דבר כשהיו במקום קביעותם, שהרי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אלא אף כשפירשו ממקום קביעותם, ומכל מקום יש בזה צד שאין מפקחין, והוא שאמרו הא דפריש כולו הא דפריש מקצתיהו, כלומר²³⁰ פירשו כולם ממקום קביעותם, והלכו זה בבית זה וזה בבית זה ולא נשאר שם אפילו אחד. ונפל מפולת על אחד מהן מפקחין שהרי אי אפשר שלא היה אחד מן הפורשים ישראל, ושמא זה, שהרי חזקת רוב גוים כבר הלכה לה, אבל אם נשתייר אפילו אחד בחצר ראשונה, אומרים על הפורש שמן הרוב פירש ואין מפקחין, הא כל שנפל בחצר ראשונה, הואיל והחזק שם ישראל מפקחין אפי' לא נשתייר שם אלא אחד, ויש מפרשים²³¹ בהיפך שאם פרשו כולם ואחר שפירשו הלך אחד מהם לחצר אחרת אין מפקחין, שהרי לא החזק כאן ישראל, אבל אם לא פירשו אלא מקצתם והלכו להם ונכנס אחד מהם לבית אחד ונפלה עליו מפולת מפקחין, שחוששין

230 כפירושו של רבינו כ"ה בר"י מלוניל בגנז"ר למסכתין עמ' צא. 231 כ"פ הרמב"ם שבת פ"ב הכ"א ועי' בכס"מ ומ"מ ולח"מ שם, וכ"ה דעת הרא"ש בפרקין סי' טו, והר"ן על הרי"ף כאן. ועי' רש"י ותוס' מה שפירשו בזה. 232 דעת רבינו אפרים הובא בהשלמה, ראה גנז"ר למסכתין עמ' קנג. 234 משנה לעיל פג א. 235 כן כתב ההשלמה לפי רבינו אפרים. 236 הראב"ד, הובא בהשלמה שם. 237 בנדפס ירושלים תרמה: עיר שישראל ועובדי כוכבים ומזלות הקדמונים שאין להם שום דת כלל, וכ"ה בגד' שם גם בסמוך. 238 מאירי

אע"ג דקא מכוין, וכן ליתא בכ"י בר"מ, מינכין, מינכין ב, כ"י תימני תיכלאל, ובדפוס ספרד, וכן חסר בר"ף וברא"ש וכן דעת רבינו לעיל שכל שיש גם כונת איסור אסור לכתחלה. ועי' בש"י בסוגיין. 228 כפי רבינו כ"מ ברמב"ם שם שכתב, ואעפ"י שהוא כובש דרך ומתקנה, ורש"י פי' משפיל ומציע הגחלים כדי לצלות עליהם לערב, וכ"ה בפי' רבינו אליקים ובר"ן על הרי"ף כאן. 229 בנדפס: ירושלים תרמ"ה: ועובדי כוכבים ומזלות הקדמונים שאין אנו מצווים לחלל שבת עליהם אחר שאין להם שום דת וגם אינם חוששים לחובת חברת האדם.

שיש צורך לתינוק הואיל ואין לאכילתו זמן קבוע עושה לכתחלה בלא צד אונס מכל מקום כל שמזמן מתוך רוחב לב הוא מזמן ואין דעתו לעקר אפייתו אלא לצורך הגוי אבל לקמחן של בני החיל שלא מצד עצמו באה לו מלאכה זו גומר בדעתו לאפות לצורך התינוק. והוא שתמצא בדברי גדולי המחברים ¹⁶³ שפסקו זו שאין מזמנין לגוי ביום טוב ¹⁶⁴ וכן שמועת קמחא דבני חילא ¹⁶⁵ אעפ"י שנראות כמתנגדות זו לזו אם שהטילו שלום ביניהם על הדרך שכתבנו אם שאינן גורסין ¹⁶⁶ בשמועת זימון הגוי ופליגא אלא שעושין איתה שמועה בפני עצמה. ונכלל מקום גדולי הפוסקים ¹⁶⁷ דחזין מפני זה שמועת הקמח ולדעתם אפילו אין קפדים בנתינת פת לתינוק אסור. אלא אם כן היה שם הכרת גמור ואף לגדולי הדור ¹⁶⁸ ראיתי שמסכימים בה עמהם ועקר הדברים כמה שכתבנו.

ומה שאמרו אין מזמנין את הגוי פירושו אף באותה קדרה שלא אמרו ¹⁶⁹ ממלאה אשה וכף אלא לצורך ישראל, ויש מפרשים ¹⁷⁰ שלא נאסרה אלא בקדרה אחרת. ולא נראה כן וכל שכן שאין לחוש למי שפירש שלא נאסר אלא בהכנת דברים האסורים שהרי שמא ירבה אמרו ואין תוספת אלא באיתו המין.

זה שכתבנו של ישראל מיהא מרבה בחתיכות בקדרה אחת פירושו בבת אחת הא משנתבשלה האחת לא, ויש מהמירין עד שלא יניחה על גבי האש ואין נראה כן. ויש שהאלין שמאחר שכל מה שאתה מותר לבטל לישראל אתה מוסיף להרבות באותה קדרה, מבשל בשבת למה אסרו מפני שמא ירבה ¹⁷¹, אין זה כלום שבשבת אף לרבות באותה קדרה אסור וחכמי התוספות ¹⁷² הביאוה ממה שאמרו במסכת מנחות ¹⁷³ חולה שאמדהו בשתי גרוגרות ויש שתי גרוגרות בשני עיקצין ושלש בעוקץ אחד הי מיניהו מייתנין [שתים מייתנין] דחזין ליה וממעט באוכלא או שלש מייתנין דממעט בבצירה, משמע מכל מקום שאם יש שתים בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחר שתים מייתנין אעפ"י שאינו מרבה בבצירה אף הוא צריך להזהר שלא להרבות באכל. ומה שאמרו בעירובין ¹⁷⁴ דההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה ניהוי אימיה אי צריכה וניחיימו ליה אגבה אלמא מוסיפין אף בשבת, יש שפרשוה על ידי גוי ויש שפרשוה על ידי ישראל במקום מצוה התירו.

ממה שכתבנו למדת שאין אופין ומבשלין לגוים ואם עבר ועשה כן בדברים האסורים לוקה ובמותרים אינו לוקה מטעם הואיל וטעם איסור הכנה לגוים מצד שהיא מלאכה ואין לנו בה צורך אוכל נפש הואיל ואין מזונותם עלינו שהרי סתם גוים האמור בתלמוד פירושו בבעלי האמונות הקדומות בעבודת האלילים. ושם תאמר והלא אף באלו אמרו בראשון של שבת ¹⁷⁵ נותנין מזונות לפני הגוי בחצר ומטעם שמזונותם עלינו ממה שאמרו ¹⁷⁶ מפרנסין עניי גוים עם עניי ישראל שאם

163 הרמב"ם. 163 הלכות יום טוב פרק א הלכה יג.

164 שם הלכה יד.

165 כך מתוך הרשב"א את הרמב"ם בחידושו כאן ד"ה גזירה שמא ירבה.

166 הרי"ף כאן (דף י:).

167 הרשב"א כח"י כאן ד"ה גזירה שמא ירבה. 168 לעיל דף יז.

169 בחידושו כאן בד"ה והילכך (דף מב 4) מביאו רבנו בשם "הרב הגדול" (הראב"ד).

170 חולין דף טו.

171 ע"י תוספות מנחות דף סד. ד"ה שמים מייתנין וכח"י הרשב"א לדף יז. ד"ה אף

על סי, בשם ר"י הזקן.

172 דף סד. 173 דף סח. 174 דף יט. 175 גיטין דף סא.

לא כן אף נתינה לפנייהם היה אסור כמו שאמרו באחרון של שבת¹⁷⁷ אין נותנין מזונות לפני חזיר בחצר מפני שאין מזונותם עליך אלמא דגוים מיהא מזונותם עלינו. תירצו בתוספות¹⁷⁷ שמזונותם קצת עלינו מפני דרכי שלום ומתוך כך נותנין להם בחצר מן המוכן אף בשבת שאין כאן אלא טורח מדברי סופרים אבל מלאכה כגון הכנה לצרכם ביום טוב אסור על הדרכים שכתבנו.

מה שהתרנו בזימון בעל מנת שיאמר לו שיתרצה (כמו כן) [במוכן] שאי אפשר לו לטרוח בשבילו יש אומרים שאף בדרך זו אין לנו לזמנו אלא אם כן יכנס בביתו מאליו ויאכל עמו. ולא נראה לי כן¹⁷⁸ ואעפ"י שאין הלשון מוכיח כן. אינו אלא מפני שסתם הדברים אין אדם מזמן את הגוי אחר שאינו יכול לטרוח בשבילו אלא אם כן הוא בביתו מאליו ומשנכנס לביתו מאליו דרכו של אדם לזמנו במוכן. מעתה לזמנו בתחלה בעל תנאי זה מותר ואם בא מאליו ואוכל מאליו בלא זימון לדעתו אינו צריך לומר לו כלום אלא אוכל עמהם בסתם וכן כתבו גדולי המחברים¹⁷⁹. מכל מקום כל שאפשר לו לישמט ראוי לו וכן כתבו גדולי המפרשים¹⁸⁰. ובשבת מזמנין אותו לכתחלה שהרי אין לחוש להרבות בשבילו ואף בזו כתבו גדולי המפרשים¹⁸¹ שאין נותנין לפניו כלום אלא שמראין לו והוא נוטל ואין הדברים נראין שהרי אמרנו¹⁸² נותנין מזונות לפני הכלב בחצר ונותנין מזונות לפני הגוי אלמא שהותר לזה על הדרך שהותר בזה ונתינה לכלב ודאי בנטילת [המזונות] ביד ונתינה לפניו היא.

ממה שהתרנו לזמן את הגוי בשבת למדת שאין חוששין לשיורי כוסות ר"ל ששרה פתו ביין לאחר אכילה ונשארו שם פירורין ויין נסך והשמש מטלטלן להצניע את הכוס ונמצא מטלטל דבר האסור לטלטל שמכל מקום אעפ"י שאיסורי הנאה הם ואין ראויות לטלטלם אף כדי ליתנם לתרנגולים מכל מקום אף איסורי הנאה מיטלטלין אגב כלי כמו שמטלטלין כנונא והוא כלי שנותנין עליו גחלים והסיקו בו מאתמל אעפ"י שיש בו שברי עצים. הואיל והוא צריך לאפר מטלטלין את כלו אגב האפר. ואעפ"י שדחהו בסוגיא זו ואמר התם לאו איסורי הנאה מכל מקום הואיל ופסקו כר' יהושע לזמן את הגוי בשבת ולא חשש לשיורי כוסות אלמא אף איסורי הנאה ניטלין אגב כלי. ואעפ"י שנתינת כלי לקבל ביצת תרנגולת אסור שלא לבטל כלי מהיכנו¹⁸³ אלמא אין הביצה ניטלת אגב הכלי בזו משום מוקצה גמור אבל פירורין אין מוקצה גמור. ומשום בסיס לדבר האסור אין כאן שלא נאמר אלא במניח מאתמל. ואעפ"י ששברי עצים שבקנון מאתמל הונחו אין בסיס לדבר האסור נאמר במה שבתוך כלי אלא במה שעל כלי כאבן על פי חבית¹⁸⁴. ומכל מקום אין מתירין טלטולה מתוך המיאוס לסלקו מלפנינו כדין האמור בגרף של רעי שאין ממאיסין את הדבר לכתחלה כדי להתיר לעצמנו סלוקו מלפנינו ולמדת מכל מקום שמזמנין אותו בשבת ואין חוששין לכלום.

176 דף קנה : 177 בשבת דף יט. ד"ה נותנין.

178 אבל בבית הבחירה למועד קטן לרף יב. כד"ה היה שכיר (דס' ירושלים צר סז) כי רבנו שזו שהתירו בעל מנת שיאמר לו וכי שאינה אלא בגוי שבא לביתו אבל להזמינו מתחלה אף בדרך זה לא.

179 הרמב"ם הלכות יום טוב פרק א הלכה יב.

180 הראב"ד מובא בחי' הרשב"א לשבת דף יט. ד"ה מהו דתימא ובר"ן שברי"ף שם

(דף ז.). 181 הראב"ד שם.

182 שבת דף יט. 183 שבת דף מב : ודף מג. 184 שבת דף קמב :

1234567

או שהיו בעל ואשתו חבושים בבית האסורין שהדבר ידוע שאביו של זה הוא אביו של זה, כך הוא הדין כל שהוא מעובדי האלילים ואינו בגדר הדתות הרי הוא כבהמה שאין חוששין בו לזרע האב כלל.

כבר ביארנו בסמוך שלא אסרו אף באח מן האם אלא בשנשאת לו לאחר שנתגייר, אבל אם נשאת לו כשהוא גוי מותר, ואין גוזרין כשהוא גוי אטו כשהוא גר. ומכל מקום דוקא שלא בא עליה משנתגייר, הא כל שבא עליה משנתגייר בעידי יחוד אסור²⁸, ודאי בחזקת אישות גמר ובעל.

כל תלמיד חכם המורה הלכה מחודשת, אם קודם מעשה הצריך לו אמרה שומעין לו, ואם על מעשה הצריך לו עכשו הוא אומרה אין שומעין לו, אלא אם כן הדברים מוכיחין בה הרבה שכך הוא.

שמועה זו שאנו מזכירין עכשו, ר"ל גר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, יש מפרשים²⁹ שדינין הנזכרים בה נאמרים גם כן להורתו ולידתו שלא בקדושה, ר"ל שאף זה יש לו שאר אם, ומפני שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקלה, שהרי על כל פנים זו שאמרו יש לו שאר אם ואין לו שאר אב מטעם זה הוא, ר"ל שלא יאמרו כו', שהרי בפרק ארבע מיתות³⁰ הקשו ממנה לר' מאיר במה שאמר כל ערוה שבית דין ממיתין עליה בן נח מוזהר עליה, ואם הטעם משום דאתי לאיחלופי מה ראייה מזו לבני נח, והלא אינה אלא מפני ישראל, ואף במסכתא זו בפרק שני³¹ פירשנו כן. ומעתה לא נאמרה כאן בלשון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אלא למעט הורתו ולידתו בקדושה, שזה ודאי מותר אף בשאר אם, שישראל גמור הוא ואין חוששין לו לומר באנו מקדושה

לקדושה קלה שהרי בגינתם לא היה להם אחוה מצד האב כלל, ומגזירה שמא יבאו להתיר אשת את בישראל אין לחוש, ושהכל יודעין שאין צד קורבא לגוי מצד האב כלל, ואם כן אף במקום הראוי ליבום, כגון שלא היו לאתנו בנים, אם בא לכנסה רשאי. היו אחים מן האם ולא מן האב או מן האב ולא מן²⁴ האם, נחלקו בה רב אחא ורב ששת, שלדעת רב אחא מותר, שאם מן האב ומן האם הוא כולו בתר אבא שדו ליה, כלומר שאין קורין אותו אלא בן פלוני ואין כאן משום איחלופי בישראל, ואם מגזירת שבאו מקדושה חמורה לקלה, אין להם קורבת אישות אלא בחיי הבעל אבל לאחר מיתת הבעל לא, דבעולת בעל יש להם אבל לאחר מיתה לא²⁵, ואף באחים מן האם ולא מן האב אין להם קורבא מצד אישות, ואי משום דאתי לאיחלופי בישראל, הכל יודעין שהגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין לו שום קורבא. ולדעת רב ששת אסור, שאם מן האב ומן האם הם, אף צד האם נזכר בהם וקורין לו גם כן בן פלוניא ואתי לאיחלופי, והלכה כרב ששת²⁶, ומכל מקום דוקא בשנשאה לאחר שנתגייר שתפשו בה קדושין, אבל אם נשאת לו כשהוא גוי אף באח מן האם לבד מותר, ואף במקום הראוי ליבום אם רצה לכגוס כגוס. ואם היה הראשון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה, חייב עליה משום אשת אח מן התורה ובכרת²⁷, הואיל ושניהם לידתם בקדושה, ואם שניהם הורתם ולידתם בקדושה הרי הם כישראל לכל דבריהם.

[דף צח, א] זה שביארנו שאין אבות לגוי, לא מחשש שסתמן זונות הן ואין הולד גידון אחר הבעל, אלא מפילו היו שני אחים תאומים שנתגיירו שאי אפשר לתאומים אלא מאב אחד, וכדקיימא לן טפה אחת היא שנתלקת לשתים,

ובגו"ב אה"ע סי' כג. 28 עיין ברש"י ד"ה כשהוא, דמשמע מדבריו שגם בלא עדי יחוד הדין כן, וכ"מ בריטב"א, ועיין בשו"ע אה"ע סי' כו ס"א ובכ"ש סק"א ובביאור הגר"א ס"ק ג, ובס"י קמט ס"א. 29 תוס' ד"ה נשא, בשם ריב"א. 30 סנהדרין נח א, עיין ברמב"ן שהוכיח כן, ודחה הפ"י שפירש משום דאתי לאיחלופי, ועיין בתוס' ד"ה נשא שכ"כ בת"י הראשון, וכ"כ לעיל כב א, ובסנהדרין שם ד"ה

בסמוך, אבל מש"כ רבינו לכו"ע צ"ע. 24 צ"ל: ומן האם. 25 מדברי הרמב"ן והרשב"א, ועיין בריטב"א ובנמוקי, ומש"כ בזה ביש"ש סי' ו. 26 כ"פ הרי"ף, ועיין בריטב"א בשם רבו דפוסק לקולא והובא בנימוקי, ועיין בהגהות מיימוני פ"ד איסור"ב אות ב, ובמ"מ שם הי"ג. 27 וכן מבואר ברש"י, ברמב"ן, בתוס' חז מקמאי, ברשב"א ובריטב"א, ולא כהש"ך יור"ד סי' רסט סק"ו, ועיי"ש בדגול מרבבה,

פרק חמישי

בהדיא כגון מצרי שנתגייר והוא בתוך שני דורות²⁷⁵ וכגון בעולה לכהן גדול²⁷⁶, ואתה רואה סוגיא זו דוחה דבריהם לגמרי. ואף במסכת חולין²⁷⁷ ובספרי²⁷⁸ את זה תאכלו מן הבהמה הא שאר בהמה לא, נמצא אוכל בהמה טמאה באיסור עשה, ואמרו שם²⁷⁹ אין לי אלא עשה לא תעשה מנין תלמוד לומר בגמל ושפן וחזיר אעפ"י שיש בהם קצת סימני טהרה מבשרם לא תאכלו ואין צריך לומר שבכלל לאו זה אותן שאין בהם שום סימן של טהרה, ולמדת שיש באכילתן לאו ועשה ואף גדולי המחברים²⁸⁰ הביאוהו כן והדברים ברורים.

דף ע"א ע"א כבר ביארנו במקומות²⁸¹ במה שאמרו רבותינו²⁸² כל העובר עברה בסתר כאלו דוחק רגלי שכינה שביאורו שהוא מיחס בכך שוללות ידיעת השם ית' וברומה לזה אמרו כאן דרך הערה שהמלוה ברבית וסמך על שלא יודע הרי הוא כאלו כפר במציאותו שאמר עליו ויראת מאלהיך²⁸³.

ישראל וגוי שבאו ללות מישראל ואי אפשר לו לקיים את שתיהן מצוה להקדים לישראל בחנם ולא לגוי בשכר ומכל מקום אף לגוי בשכר יש בו צד מצוה ומוסר ואיל ובא לפניך אל תשיבהו ריקם אלא שמכל מקום לא נצטויות בו להלות בחנם. ויש מפרשים שזו כונו חכמים באמרם²⁸⁴ לנכרי תשיך זו מצות עשה ואעפ"י שזו יראה שענינו לעבור ישראל עליו בעשה מכח לאו הבא מכלל כמו שבארנו²⁸⁵ מכל מקום במה שדרשו במקרא זה ר"ל אם כסף תלוה²⁸⁶ נכלל צד מצוה בהלואתו מיהא בשכר ולא לנטשו מכל וכל והוא שאמרו אם כסף תלוה את עמי, עמי וגוי עמי קודם, את העני, עני ועשיר עני קודם, עמך עניך ועניי עירך עניך קודמין, עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין, הא למדת שאף הגוי נרמז במקרא אלא שישראל בחנם קודם לו אף בשכר ולא נאמר עליו לשח קדימה אלא שאף הוא בכלל צד מצוה ומוסר.

מה שאמרו בסוגיא זו שהקורא לחברו רשע יורד עמו עד לחייו יש מפרשים²⁸⁷ שהוא רשאי לירד לאומנותו ולמעט מזונותיו ולא יראה כן שלא התירו חכמים לגמול רעה ולהגנם, אלא עד לחייו ליסרו ולהוכיחו תוכחת מגולה ומפורסמת על דרך מה שאמרו במסכת כתבות²⁸⁸ עד שתים עשרה שנה אדם מגלגל עם בנו מכאן ואילך יורד עמו עד לחייו.

כבר ידעת במה שהזהירו חכמים על סחורת פירות שביעית עד שאמרו עליה²⁸⁹ דרך הערה שכל הנושא ונותן בכך נענש ומוכר כל מה שיש לו עד שמוכר את עצמו שנא'²⁹⁰ ונמכר לך ולא לך אלא לגר ולא לגר צדק אלא לגר תושב משפחת גר זה הגוי לעקר זה הנמכר לע"ז עצמה.

הגר אינו נקנה בעבד עברי שנא'²⁹¹ ושב אל משפחתו, וזה אינו שב למשפחתו ומכל מקום קונה הוא עבד עברי אלא שאם קנאו ומת אדון יצא לחירות כנמכר לגוי וכנרצע

275.	רמב"ם הלי אישות פ"א ה"ח.	283.	ויקרא כה 36.
276.	שם.	284.	בספרי, רבינו מביאו למעלה ד"ה הרבה
277.	חולין דף סו ע"ב, עי' רמב"ם הלי מאכלות		אזהרות. 285. שם.
	אסורות פ"ב ה"ד.	286.	שמות כב 24.
278.	ספרי דברים סי' קא.	287.	עי' רש"י ד"ה יורד עמו לחייו.
280.	הרמב"ם הלי מאכלות אסורות פ"ב ה"א.	288.	דף נ ע"א.
281.	ב"ה על קדושין צד 180 ד"ה לעולם תגא.	289.	ערכין דף ל ע"ב, עי' רש"י כאן ד"ה ולא לך.
282.	קדושין דף לא ע"א.	290.	ויקרא כה 39.
		291.	שם 41.

חביב אדם

כי בצלם אלקים עשה את האדם

היחס הנכון לכל נבראי בצלם אלקים, על פי דעת תורה, ערכי היהדות ודרכי הנימוס

הרב יואל אשר לאבין

האם עלינו לשנוא גויים? / האם הכרת גדלותנו וייחודנו מחייב את השנאה לזולת? / חביב אדם שנברא בצלם אלקים / זה ספר תולדות אדם - כלל גדול בתורה / ערך הגויים על פי קבלה / האבות, הנביאים והקדמונים למען אומות העולם / כבוד הבריות / גוי יכול להגיע לדרגות גדולות / רציחה, גזל, אונאה ועוול נגד גויים / ההיתר לקחת ריבית מגוי אינו מורה על יחס נגדי כלפיהם / גויי זמננו – גרי תושב / רחמים וחמלה על העבדים והגרים בתורה ומשנת חז"ל / חסד ועזרה לעניי אומות העולם / להצטער בצערם של אומות העולם / לא לקלל גויים / לאיזה גויים התכוונו מחייבי השנאה? / לא כימים ההם ימינו אלה! / לקחת ששה מיליארד בחד קטירא? / לאיזה גויים התכוונו מחייבי השנאה? / לא כימים ההם ימינו אלה! / עקירת החמלה הטבעית מן הלב / היחס המשפיל לגויים במחננו / למה לי קרא, סברא הוא! / ומלאה הארץ נאצים? / עמלקים עליך ישראל! / הסכנה החמורה העלולה לצאת מהטפה לשנאה לגויים / מטביע בנו מדות גרועות / גזענות - ראסיוזם / להכיר במעלה ומדה טובה שאפשר ללמוד מגויים / גוי שבלב או גוי שברחוב?

ב"הפעמון" - צלצול שני (עמוד 7) - התפרסם מאמר מאת הרה"ג רבי יוסף מנחם דייטש, תוכו רצוף אהבה עזה לישראל ושנאה תהומית לאומות העולם, שם מביע דעה ומלקט אמרים על גודל "חיוב" השנאה לגוי, ועלינו לזכור שגם גוי נאור ומחייך עלינו לגלות את פרצופו ולהסיר המסוה, כי בתוך תוכו הוא רוצח ושפל ועלינו לשנאו ולהתרחק הימנו, וככה מעורר הרב ומלהיב שעלינו 'להתחזק' בשנאתנו לגויים.

עם כל הכבוד לרב החשוב ולמאמרו - שאולי יש בה מקצת מן האמת - חייבים להביע דעה ולפרסם כי למטבע יש גם צד שני. אין הדברים פשוטים ולא מוחלטים וסופיים כלל, הדברים עדינים ביותר, ועלולים להיות מסוכנים והרות אסון, ולא כל הרוצה ליטול את מצוות השנאה יבוא ויטול; אדרבה, חייבים אנו להתבונן וללבן הדברים ולרעות בגני קדמונינו - אוהבי האדם ומקדשי החיים, ולקבל מהם הבחנות דקות לדעת להבדיל בין הכרת המעלה והייחודיות - שאין טובה הימנו, ובין השנאה וההסתה - שאין רע הימנו. ולקבל מהם כללי היושר והרחמים, האהבה והחמלה אשר הקב"ה הטביע בנפש כל חי. עלינו להרחיב מבט ובדעה נכונה לצאת מגבולות דעות קדומות ולפרוש כנפי האהבה על בריותיו של הקב"ה, ולהיות אור לגויים כייעודו של ישעיה הנביא.

נחלק את מאמרנו לקטעים נפרדים, כי הדברים מסועפים ורחבים, ועדיין מקום הנחתי להתגדר כי עדיין לא הגעתי לסיפא דהאי קרא.

במחציתה הראשון של מאמרנו נלקט מאוצרות החכמה של רבותינו הגדולים ראשונים ואחרונים, ובמחציתה השנייה נתבונן במצב הקיים במחננו, ובדברים פשוטים ובדעת אשר חננו ה' נתבונן וניווכח כי המצב דורש תיקון וטעון הטבה מהפכנית, למען נלך בדרך טובים של אהבה והטבה לכל נבראי בצלם, ולהתכוון לקראת הייעוד הגדול לתקן עולם במלכות שד-י, כאשר הכל יסתפחו בנחלתנו והיה לאחד.

האם הכרת גדלותנו וייחודנו מחייב את השנאה לזולת?

טרם כל שיח עלינו לשרטט קו ברור בין שני דברים נפרדים אשר אסור לערבב ביניהם, ואין מלכות אחת נוגעת בחברתה כמלא נימא:

האחת הוא הכרת ערך יקרתנו וסגולתנו:

חוב דגול רובץ על שכמו של האיש היהודי לדעת את מעלתו וסגולתו, כי בן לעם סגולה הוא. מה מאוד ילבב איש הלבב וישיש איש היהודי בידעו כי נסיך הוא בממלכת שמים, בן לממלכת כהנים וגוי קדוש. מה מאוד יתמוגג כל בר לבב ואיש נפש באמרו "אתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו!".

אולם החוב השני הרובץ על כל אדם הוא אהבה וחמלה לכל נבראי בצלם:

לדעת כי בצלמו ודמותו ברא אלקים את כל ברואיו ונפח באפם נשמת חיים, ובהכרת הערך לא נכלל שום שנאה והשפלה לאלו שלא נתברכו בסגולה וחשיבות יתרה.

הבה ונתבונן: מלך המוסר לבנו ומספר לו על מעלתו, על מעלת אבותיו ועל היותו יורש העצר של הממלכה האדירה, האם בו בזמן יחדיר בו מבט של בוז והשפלה על הזולת? לא ולא! כי בד בבד עם החדרת יקרתו יצווהו על מדת האהבה על כל אדם. ולא זו בלבד אלא שהא גופא, הכרת הערך חייב שיוסיף אהבה לכל יציר נברא, והרגשת אחריות על כל העולם, בבחינת מה שאמרו ז"ל (קהלת רבה ז): נטלו הקב"ה לאדם והחזירו על כל אילני גן עדן ואמר ראו בריות שבראתי כמה נאים הם, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי. כי המכיר את ערכו יודע כי יש לו השפעה עצומה בעולם, ומעשיו מרוממים את כל יושבי תבל ומעשיו משפילים.

בספר היסוד "חובת הלבבות" מלהיב את הלבבות ומעודד את ישראל בשער עבודת האלקים כאשר הוא מחלק את העולם לדרגות, ומתאר את מעלת בעלי חיים על הדומם, מעלת האדם על בעלי חיים, ומעלת ישראל על אומות העולם, וכמו כן מעלת הלוי על ישראל ועל כולם הכהן אשר בו בחר ה' לשרתו. הבה ונחשוב: וכי יעלה על דעת כהן לשנוא ישראל? וכי יעלה על דעת בעל חי לשנוא צומח?

לא ולא, חייבים לדעת את יקרתנו, להתבונן בערכנו, לשמוח בסגולתנו, ולהכיר טובה על עליונותנו, ולהתמקד בחלק החיובי, ולא בחלק השלילי כלל וכלל.

וכתפוחי זהב במשכיות כסף הם דברי המשנה באבות (ג, יד): חביב "אדם" שנברא בצלם וכו', חביבין "ישראל" שנקראו בנים למקום. מתחילה הוא מגדיר את חשיבות וחביבות המין האנושי על כל עמיה, ואחר כך מבליש ומעלה על נס את המעלה היתרה שיש בישראל. ובכך מאיר לנו נתיב לייחס חשיבות וחביבות להיותנו עם סגולה מובחר ומיוחד, ובו בזמן להתייחס כראוי לאנשים חביבים שנבראו בצלם אלקים, למרות שעומדים במדה פחותה.

נסיך אמיתי שמח בעליונותו; ורק בעל רגשי נחיתות, עבד כי ימלוך, מתאכזר על הנחותים ממנו ובוזה מראה על גדלותו!

האם עלינו לשנוא גויים?

תורתנו תורת חיים הוא, תורה של "זרכיה זרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". הבה ונראה מה דעת התורה הקדושה, הנביאים, חכמי המשנה והגמרא, הקבלה וההלכה לדורותיהם. לא מתאים לחדש הלכות השנאה על פי מאמר כזה או אחר, או על פי שיגרא דלישנא של אנשים מסויימים, עלינו לראות מהו דעת התורה, ולראות איך כחוט השני עובר אהבת האדם בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה.

חביב אדם שנברא בצלם אלקים

כנזכר זה עתה, בתורה הקדושה רואים אנו כי כל אדם נברא בצלם אלקים, שנאמר (בראשית א, כז): ויברא אלקים את האדם בצלמו, בצלם אלקים ברא אותו. וכן הוא אומר (שם ט, ו): שופך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלקים ברא את האדם. ואין צריך לפנים דכל אדם בכלל, שהרי בבן נח קמיירי. ובתוספתא (יבמות פרק ח) שנינו: רבי עקיבא אומר: כל השופך דמים, הרי זה מבטל את הדמות, שנאמר: שופך דם האדם וגו' כי בצלם אלקים ברא את האדם. (רבי עקיבא אזל לשיטתיה כי הוא הוא בעל המאמר של "חביב אדם שנברא בצלם").

ומה יפה הוא פירושו של בעל תפארת ישראל על דברי המשנה: חביב אדם שנברא בצלם, היינו כוח שכלי חופשי בעל בחירה, וזהו צלם אלוקים, שכוח בידו יתברך לעשות כפי רצונו. מה שאין כן שאר הברואים שלמעלה ושלמטה ממדרגת האדם, כמלאכים ובהמות - כולם מוכרחים במעשיהם. חבה יתרה נודעת לו, שהקב"ה הודיעו החיבה שבראו בצלם אלוקים... וכוונת התנא [רבי עקיבא] דמשום כך יראה האדם להיטיב לכול, אפילו למי שאינו בן ברית [אינו יהודי], וכל שכן שלא יגרום לו נזק לגופו, ממונו וכבודו, ולא יבזהו, להלבין צלם אלוקים המציץ מפניו... חביבין ישראל וכו' שכל האומות חביבין, שיש בהם צלם אלוקים; ואף על פי כן כשירשיעו מאוד אפשר שיסתלק מהן הצלם.... אבל ישראל... אי אפשר שיטמא אצלם הצלם מכל וכל.

זה ספר תולדות אדם - כלל גדול בתורה

רבי פנחס אליהו, מגדולי הקבלה והחכמה ממחיצתו של רבינו הגר"א בעיר ווילנא, כותב בספרו הנודע לתהלה "ספר הברית": מהות אהבת ריעים הוא שיהיה האדם אוהב כל המין האנושי, יהיה מאיזה עם שיהיה, ויהיה מאיזה לשון שיהיה, בעבור שהוא אדם בדמותו ובצלמו כמוהו, ועוסק ביישובו של עולם או בונה או חורש או סוחר או מוכר או חושב בחכמות ותחבולות לצרכי העולם (ח"ב, מאמר יג, פרק א).

כן הלוחם והקנאי הגדול והאמיץ יעב"ץ, מביע בדבריו רחמים ואהבה לכל באי עולם, וכך לשונו: צריך המחזיק במדה חמודה זאת להיות אהבתו נאמנה לכל אדם, ואפילו עובדי אלילים יאהב בבחינה שהם יצורי ה', **ולא ישנא אלא מעשיהם בלבד**. (מגדל עוז, עליית אהבה, פרק י"ב).

ובספרא פרשת קדושים (ד, יב) מובא מאמר נפלא: 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט), ר' עקיבא אומר: זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר: 'זה ספר תולדות אדם' (בראשית ה) זה כלל גדול ממנו. ובספר קרבן אהרן על ספרא מבאר את דבריהם: 'זה ספר תולדות אדם - גדול מזה', דאמר שכולם תולדות אב אחד הם וכולם אחים, ולזה אין להתגדל על זה ולא לשנוא זה את זה. ועוד כי בזה הראה לנו שכולנו בצלם אחד ובחותם אחד, והיא הצורה האלוקית שהיא תחייב אותנו להתאחד בכל דברינו כשם שאנו אחדים בצורה האלוקית.

ובתנא דבי אליהו רבה (פרק ט"ו) מבואר שמצוות "לא תעשוק את רעך" קאי גם על נכרי, כי הנכרי הוא בכלל "רעך".

ערך הגויים על פי קבלה

בכתבי האר"י ותלמידיו הקדושים רואים אנו איך שחכמי האמת אכן מעלים את ייחודיותו של איש הישראלי לרום פסגות, ולא זזו מחבבו עד שמעניק למו סגולות נפלאות וייעודים גדולים, אולם בו בזמן מכירים במעלת המין האנושי בכלל ומתייחס לגוי בכבוד רב. והא לך לשון קדשו של רבינו חיים וויטאל - נושא כליו של רבינו האר"י הק': "ויאהב את כל הבריות, אפילו גויים" (שערי קדושה, חלק א שער חמישי). וכך כתב רבינו הגדול רבי משה קורדוברו: "צריך להיות רחמיו פרוסים על כל הנבראים, לא יבזם ולא יאבדם. שהרי החכמה העליונה היא פרוסה על כל הנבראים, דומם וצומח וחי ומדבר וכו' וכו'. כן יהיו רחמי האדם על כל מעשיו יתברך" (תומר דבורה, סוף פרק ג).

וכך כתב הכהן הגדול ענק המחשבה רבי צדוק הכהן, וז"ל: "ולכך ירמיה קונן על אבדן אומות עכו"ם 'לבי למואב כחלילים יהמה' (ירמיה מח, לו עיי"ש כל הפרק) כי בכל דבר יש גם כן טוב כידוע" (צדקת הצדיק, פסקא ק"ג). וכמו שאמרו חז"ל במדרש (מד"ר כ, א) "שכל הנביאים היו במדת רחמים על ישראל ועל עובדי כוכבים, שכן ירמיה אומר 'לבי למואב כחלילים יהמה' וכן יחזקאל (יחזקאל כז, ב) 'בן אדם שא על צור קינה'".

האבות, הנביאים והקדמונים למען אומות העולם

אבות העולם הורו את דרך האהבה לכל באי עולם, וכך בדמותו של אברהם אבינו אב המון גויים ראה הגאון רבי שמשון רפאל הירש זצ"ל (בראשית יח, א) "למרות היותו נימול, לא נשתנה יחסו אל האנושות שמחוץ לחוגו. הן כך

הורונו חכמינו, שהייתה זאת דאגתו היחידה של אברהם והיא שהביאתו אל פתח האוהל כחום היום: עד שלא מלתי היו העוברים והשבים באים אצלי תאמר משמלתי אינם באים אצלי".

והטיב להתבטא גאון ישראל הנצי"ב בנושא: "...וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר, עוד ישרים היו, היינו שהתנהגו עם אומות העולם, אפילו עובדי אלילים מכווערים. מכל מקום היו עמם באהבה וחשו לטובתם באשר היא קיום הבריאה. כמו שאנו רואים כמה השתטח אברהם אבינו להתפלל על סדום. אף על גב שהיה שונא אותם ואת מלכם תכלית שגאה עבור רשעתם כמבואר במאמרו של מלך סדום. מכל מקום חפץ בקיומם. ובמדרש רבה פרשת וירא (פרשה מט) איתא על זה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו: 'אַהֲבַתְּ אֶדְדָּק וְתִשָּׁנָא רְשָׁעִי' (תהלים מה, ח) - אהבת להצדיק את בריותי ותשנא להרשיען. והיינו ממש כאב המון גויים, שאף על גב שאין הבן הולך במישרין - מכל מקום שוחר שלומו וטובו". (פתיחה לפירושו לספר בראשית)

כן בין הנביאים מוצאים אנו נביאים המתייחסים לאומות העולם ורוצים להטיב את מעשיהם ומטיפים להם תוכחות להטיב דרכיהם, עמוס התנבא על "שלשה פשעי מואב" וכל ספר יונה מוסב על הנביא שנצטוו להחזיר למוטב אומה מאומות העולם אשר בנינוה. ברור כי זה נובע מתוך יחס לאותם האומות, כי כך גזרה חכמתו ית'.

והחכם מכל אדם שלמה המלך התפלל אל ה' ביום חנוכת בית המקדש "וְגַם אֶל הַנְּקָרִי אֲשֶׁר לֹא מַעֲמֵךְ יִשְׁרָאֵל הוּא וְכָא מְאַרְץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֹךְ... וְכָאֻ וְהַתְּפַלְלוּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה. וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן הַשָּׁמַיִם מִמְּכוֹן שְׁבַתְךָ וְנַעֲשֶׂת כָּל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלֶיךָ הַנְּקָרִי לְמַעַן יִדְעוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת שְׁמֹךְ וְלִירְאָה אֶתְךָ. (מלכים א, ח מא-ג)

ובחזון אחרית הימים של ישעיהו הנביא (ישעיהו ב, ב-ג) מנבא על ייעודם הנעלה של גויי העולם "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּכֹּון יְהִיָה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂאָ מִגְּבְעוֹת וְנִהְרֻ אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם. וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנֻ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָה בְּאַחֲרֵיתוֹ... בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָה בְּאֹר ה'".

וכן מנבא ישעיהו (נו, ו) "...וְכִי הַנְּכָר הַנְּלוֹיִם עַל ה' לְשִׁרְתוֹ וְלֹאֲהַבָה אֶת שְׁם ה' לְהִיֹּת לוֹ לְעַבְדִּים... וְהִבְיִאוּתִים אֶל הַר קְדִישִׁי וְשִׁמְחָתִים בְּבֵית תְּפִלָּתִי. עוֹלְתֵיהֶם וְנִזְבְּחֵיהֶם לְרִצּוֹן עַל מִזְבְּחֵי, כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים".

וכן אמר ירמיה בדבריו נבואתו: "וְדַרְשׁוּ אֶת שְׁלוֹם הָעִיר אֲשֶׁר הִגְלִיתִי אֶתְכֶם וְשָׁמָּה וְהַתְּפַלְלוּ בַעֲדָהּ אֵל ה', כִּי בְשִׁלּוּמָהּ יְהִיָה לְכֶם שְׁלוֹם" (ירמיהו כט, ז).

וכאשר מתפללים אנו "ויקבלו כולם את עול מלכותך, וכל בני בשר יקראו בשמך" או "הודיעו בעמים עלילותיו" למי מתכוונים? הלא ברור כי לאומות העולם אנו פונים ומכוונים, איננו רוצים להשגות עדי עד, כי אם להעלותם, לדונם – רשעי האומות לעונש, וחסידים האומות לשכר, וכולם לקבל את עול המלכות, לראות את יד ה' ולקדשו בעולם.

כבוד הבריות

חז"ל אומרים "לפיכך נברא אדם יחידי שלא יאמר אדם לחברו: אבא גדול מאביך" (סנהדרין לו) בטח שאין הכוונה לישראל לחוד, כי הלא אדם הראשון הוא אב לכולנו.

המושג הנעלה של "כבוד הבריות" מכוין גם לכבודם של אומות העולם. וכן מוצאים בדברי חז"ל שכאשר חיילי ישראל עשו עוול לאומות, אפילו כאשר הכוונה לטובה, אמרו "אין אנו מבריותיו של הקב"ה, שתעשו לנו כן?" (מדרש שיר השירים רבה, ד, ג). וכן במדרש קהלת רבה על הפסוק "שלח לחמך על פני המים" (יא, א) עוררו חז"ל על כבוד הבריות במעשה של גוי קטן שביקש את ר' אלעזר בן שמוע שיעזור לו, ואמר "אני רואה שאתה זקן ומכיר בכבוד הבריות, אנא תזכה ותעזור לי". ואז עזר לו ר"א בן שמוע. הרי מעשה רב.

ומצאנו כי ציינו חז"ל ממעלותיו של נשיא הסנהדרין ר' יוחנן בן זכאי שמעולם לא היה אדם שלא הקדים לו בברכת "שלום", אפילו נכרי בשוק (ברכות יז, א). וכך הנהיג אביו ועורר את כולנו: "לעולם יהא אדם וכו' ומדבר שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם אפילו עם נכרי בשוק, כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות" (שם).

גם גוי יכול להגיע לדרגות גדולות

בדברי חז"ל הקדושים למדים אנו את מעלת אומות העולם, אשר מעשיהם יקרבו ומעשיהם ירחקו, ובהתנהגות נאותה מגיעים הם למעלות יתרות. והלא כך למדנו במדרש "ה' אוהב צדיקים, ולמה הקב"ה אוהב צדיקים, שאינן נחלה, אינם משפחה. אתה מוצא הכהנים - בית אב הם; לויים - בית אב הם; שנאמר 'בית אהרן' ברכו את ה', 'בית הלוי' ברכו את ה'. אם מבקש אדם להיות כהן, אינו יכול. אבל אם מבקש אדם להיות צדיק, אפילו גוי! יכול הוא, שאינו בית אב. לכך הוא אומר יראי ה' ברכו את ה', 'בית' יראי ה' לא נאמר, אלא יראי ה'. אינו בית אב, אלא מעצמם נתנדבו ואהבו להקב"ה, לפיכך הקב"ה אוהבם! (במדבר רבה ח, ב)

וכן הוא אומר בספרא: פתחו שערים ויבוא "כהנים לויים ישראלים" לא נאמר, אלא ויבוא 'גוי צדיק' שומר אמונים! (ספרא אחרי)

ואליהו הנביא, הלוחם הגדול נגד נביאי הבעל, הלא דבריו המתוקים נוטפי אהבה עזה לכל נברא בצלם "מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ: בין גוי ובין ישראל, בין איש ובין אשה, בין עבד ובין שפחה הכל לפי מעשה שעושה כך רוח הקודש שורה עליו". (תנא דבי אליהו פרק ט)

אין הקב"ה פוסל לברייה אלא לכול הוא מקבל... וכל מי שהוא מבקש להיכנס - ייכנס. (שמות רבה יט, ד)

הרמב"ם (סוף הלכות שמיטה ויובל) דן בהתקדשות המזכה את המתקדש בזכויות הכהונה, ואינו מגביל זכויות אלה ליהודים בלבד, אלא: "כל איש ואיש, מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו... לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשה האלוקים... הרי זה נתקדש קודש קודשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים". דברי הרמב"ם בנויים על דברי חז"ל בסנהדרין (נט, א): היה רבי מאיר אומר: מניין שאפילו נכרי ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, שנאמר (ויקרא י"ח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, כהנים לויים וישראלים לא נאמר, אלא האדם. הא למדת: שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול!

ולא נתקרה דעתו של הרמב"ם עד שפוסק שגם אומות העולם ראויים לנבואה, כנ"ל בתנא דבי אליהו וכן כתב בה' יסודי התורה "מיסודי הדת לידע שהא-ל מנבא את בני האדם".

ובאגרת תימן הנודע כותב הנשר הגדול "אבל שלא נאמין בנבואת זיד ועמר, אין זה בשביל שאינם מישראל כמו שחושבים ההמון... אבל נאמין בנביא או נכחישו מצד נבואתו ולא מצד ייחוסו... לפיכך אם יעמוד נביא מישראל או משאר האומות ויקרא בני אדם לדתו של משה רבנו, ולא יוסיף ולא יגרע, כמו ישעיהו וירמיהו וזולתם, נשאל ממנו מופת. ואם ייתן מופת - נאמין בו ויהיה אצלנו במעלות הנביאים".

רציחה, גזל, אונאה ועוול נגד גויים

כאשר דוד רצה לבנות את המקדש היה דבר ה' אליו "דם לרב שפכת ומלחמות גדלות עשית, לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת ארצה לפני. הנה בן נולד לך, הוא יהיה איש מנוחה והניחותי לו מכל אויביו מסביב כי שלמה יהיה שמו, ושלוש ושקט אתן על ישראל בימיו, הוא יבנה בית לשמי". את מי הרג דוד? הלא את הגויים אשר בסביבותיו, ולמה הרגם, הרי ברור שמסיבות צודקות מאוד, הרי לנו גודל חומרת רציחת גוי!

כן הרמב"ם המפליג בחשיבותם של כל בני אנוש חקוקי צלם אלוקי, כותב בהלכות סנהדרין (יב, ג): "לפיכך נברא אדם יחידי בעולם, ללמד שכל המאבד נפש אחת מן העולם מעלים עליו כאילו איבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת בעולם מעלים עליו כאילו קיים עולם מלא".

וכן אמרו חז"ל: "לא ניתנה תורה על מנת כן אלא לקדש שמו הגדול. מכאן אמרו: ירחיק אדם עצמו מן הגזל, מישראל ומן הגוי". (סדר אליהו רבה, פרשה כו)

עד כדי כך אמרו שאיסור גזל גוי חמור מאיסור גזל ישראל, משום חילול ה' "הגוזל את הנכרי, חייב להחזיר לנכרי. חמור גזל נכרי מגזל ישראל, מפני חילול השם". (תוספתא בבא קמא י, ח)

"ואסור לגזול כל שהוא, דין תורה. אפילו עכו"ם אסור לגזלו או לעשקו. ואם גזלו או עשקו – יחזיר" (רמב"ם, הלכות גזלה ואבדה, א, ב)

"נמצא שאף עובדי אלילים ושאינם גדורים בדרכי הדתות אסור לגזלם". (המאירי, בית הבחירה, בבא קמא, קיג, ב) "וכן אינו מותר הבידוי והתחבולה ומיני הרמאות והאונאות והעקיפין על העכו"ם. אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של העכו"ם, וכל שכן בדבר שיוכל לבוא לידי חילול ה', שזהו חטא גדול והגעה לאדם תכונות רעות". (רמב"ם, פירוש המשניות כלים יב, ז)

"אחד הנושא ונותן עם ישראל או עם עכו"ם, אם מדד או שקל בחסר, עובר ב'לא תעשה', וחייב להחזיר. וכן אסור להטעות את העכו"ם בחשבון אלא ידקדק עמו, שנאמר: 'וְחָשַׁב עִם קְנֵהוּ' אף על פי שהוא כבוש תחת ידך, קל וחומר לעכו"ם שאינו כבוש תחת ידך. והרי הוא בכלל 'כי תועבת ה' אלוקיך כל עושה אלה' - כל עושה עוול - מכל מקום" (רמב"ם, הלכות גנבה, ז, ח)

"אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופיתוי ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב, אלא תוכו כבדו... ואסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעת הנכרי... ואפילו מילה אחת של פיתוי ושל גנבת דעת אסור, אלא שפת אמת ורוח נכון ולב טהור מכל עמל והוות" (הלכות דעות ב, ו)

ובספר חסידים (תקנא): "אם אדם הולך בדרך וטיט סמוך לדרך, ופגע באדם טעון משא יש לו להפסיע מן הדרך עד שיעבור הטעון משא. ואפילו הטעון משא גוי, שכתוב ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם".

ההיתר לקחת ריבית מגוי אינו מורה על יחס נגדי כלפיהם

ההיתר לגבות ריבית מגוי אינו שום עניין נגד גויים, כי בשונה מהגזל שהוא עוול בעצמותו ולכן נאסר גם כלפי האומות, אין איסור ריבית רק מצוה שבא מתוך אהבה והעדפה לבני עמנו, הבה ונוכח:

המקור בתורה להיתר לקחת ריבית מגוי הוא המקרא "לא תשיך לְאֶחִיד נֶשֶׁךְ כֶּסֶף נֶשֶׁךְ אֶכְל, נֶשֶׁךְ פֶּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ. לְנֶכְרִי תִשָּׁךְ וְלְאֶחִיד לא תִשָּׁךְ" (דברים כג, כ-כא). "וביאר בכאן שיהיה ריבית הנכרי מותר. ולא הזכיר כן בגזל ובגנבה כמו שאמרו: גזל הגוי אסור. אבל הריבית שהוא נעשה לדעת שניהם וברצונם, לא נאסר אלא מצד האחוה... כי חסד ורחמים יעשה עם אחיו כאשר ילוננו בלא רבית ותחשב לו לצדקה" (רמב"ן שם)

רבינו דון יצחק אברבנאל בפירושו לתורה מברר עניין זה "פירוש 'לנכרי תשיך' - רשות ולא מצווה... אמנם בגנבה וגזלה ורציחה הזהיר בכלל לאחים ולנכרים באמרו: 'לא תרצח' ולא תגנוב', לפי שהם דברים בלתי ראויים מצד עצמם, ולכן ישתתפו בהם [באיסורם, גם] האחים הנכרים... אבל בריבית שאם ישראל יצטרך לקחת מעות בריבית ייקחם מיד הנכרי, לא מיד ישראל... כשייקח מיד הנכרי לא יהיה בזה עוון... שאין חיוב החסד וההלוואה בחינם מוטל עליו... הנשך מצד עצמו אינו דבר בלתי ראוי... כמו שאדם אינו מחויב לתת מעותיו לאחר, כי אם דרך צדקה וחסד, ככה אינו מחויב להלוות מעותיו או תבואתו חינם, כי אם בדרך צדקה וחסד במתנת חינם. לכן ייחס הקב"ה את העניין הזה במדרגת החסד שיעשה עם אחיו... ואינו מחויב לעשותו עם הנכרי... לפי שהוא לפני משורת הדין, ראוי לעשותו עם אחים... בצדקה, ואינו מחויב לעשות כן לנכרי, ומה שאמר דוד: 'כספו לא נתן בנשך', וחז"ל פירשו במסכת מכות: 'אפילו לאומות', הנה הוא לתאר החסיד המופלג... שיעשה צדקה וחסד אפילו עם הנכרים". (אברבנאל, פירוש לתורה, דברים כג, ט)

גויי זמנו – גרי תושב

רבנו מנחם בן רבי שלמה המאירי חידש פעמים רבות בספריו שגויי זמנו, גויים נאורים ומתוקנים, נחשבות כאומות שקיבלו עליהן לקיים את שבע מצוות בני נח. ועלינו לנהוג בהן כביהודים, להשיב אבדה שלהם, ולקיים כלפיהם בצדק ונדיבות: "...וכבר התבאר שדברים הללו נאמרו לאותם הזמנים שהיו אותם האומות מעובדי אלילים והיו מזוהמים במעשיהם ומכוערים במידותיהם, כעניין האמור 'כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתָם פֶּה לֹא תַעֲשֶׂוּ וְכַמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ פְּנֵעוֹן' (ויקרא יח, ג). אבל שאר אומות שהם גדורים בדרכי הדתות ושהם נקיים מכיעורים שבמידות הללו,

ואדרבא שמענישים עליהם, אין ספק שאין לדברים הללו מקום להם כלל כמו שביארנו. (רבנו המאירי, בית הבחירה, עבודה זרה, כב, א) וכן כותב שם (כו, א) "שהם כולם לאומות הקדומות שלא היו גזורות בדרכי הדתות והן אדוקות ומתמידות בעבודת האלילים והכוכבים... שכל אלו וכיוצא בהן הם עיקרי עבודה זרה".

וכן כותב בספר חסידים (סימן שנ"ח): "נכרי הזריז בשבע מצוות בני נח - היזהר מטעותן, שטעותן אסורה [ליהודי ליהנות מתוצאותיה, כגון עודף שניתן לו יתר על המידה, וכדין טעותו של יהודי], ותשיב לו אבדה, ואל תזלזהו אלא תכבדהו יותר מישראל שאינו עוסק בתורה".

וכן פוסק רבינו יאיר חיים בכרך (שו"ת חוות יאיר סימן א, יא): "כמו שכתבו בש"ס ובפוסקים, בכמה מקומות, שגויים בזמן הזה לאו עובדי עבודה זרה ניהו לכל מילי, אחר שמאמינים בבורא שמים וארץ יתברך שמו. וכל הנמצא לרעה בגויים בש"ס ופוסקים - לא נכללו הם בזה".

ורבינו בעל נודע ביהודא כותב בהקדמת ספרו: "גם אני מזהיר תמיד על הגזל ועל הגנבה, ומודיע כי אין חילוק כלל באיסור גזלה וגנבה בין ממון של יהודי ובין ממון של נכרי... וכן לאו דלא תגנובו כולל גם ממון של אינו יהודי... הרי מבואר שאסור לגזול או לגנוב אצל נכרי, וקל חומר האומות של זמננו שאנחנו יושבים בתוכם שהמה מאמינים בעיקרי הדת, שמאמינים בבריאת העולם ומאמינים בנבואת הנביאים ובכל הנסים והנפלאות הכתובים בתורה ובספרי הנביאים. אם כן פשיטא ופשיטא שאנחנו מחויבים לכבדם ולנשואם. ולכן הנני מכריז ומודיע, ולא על חיבורי זה בלבד, אלא בכל מקום שנמצא בשום חיבור דבר גנאי על עכו"ם או גויים או כותים וכיוצא בלשונות הללו, שלא תטעה לפרש על האומות הללו שבזמננו, כי המפרש כן הוא טועה ומפרש שלא כדת של תורה. אבל הכוונה על הקדמונים שהיו מאמינים בכוכבים ומזלות וכמו כת הצבא"ה שהזכיר הרמב"ם בספר המורה, שאותן האומות - אפיקורסים ומינים היו, ולא הודו בבריאת העולם, והכחישו כל המופתים, והכחישו בהנבואה. ולכן ייזהר כל אחד בדבריי אלה וישים אותם על לבו לזיכרון".

וקילורין לעיניים הם דברי הארי החי, רבינו יהודא ליוא (באר הגולה באר שביעי): "דע כי בני אדם על פי דת תורת משה, המקובל ביד חכמים, נחלקים לג' חלקים: חלק אחד - הם העם אשר בחר בו ה' יתברך באבות ובזרעם אחריהם ונתן להם חוק ומשפט על ידי משה עבדו. חלק השני - שאר בני אדם שאינם בכלל ישראל. וכאשר קיבל עליו לעבוד הסיבה הראשונה [את הקב"ה באמצעות שבע מצוות בני נח] נקרא 'גר תושב'. מי שקיבל עליו שלא לעבוד זולתי ה' יתברך, כי אף אם אינם מקיימים המצוות אשר נתן ה' יתברך לישראל, רק שהוא אינו עובד זולתו יתברך - הוא בכלל גר תושב... וחלק הזה יש בו דין מיוחד שמצווה עליו להחיותו. חלק השלישי - מבני האדם הם העובדים עבודה זרה, וחלק זה נקרא בשם סתם 'גוי'".

הרי דבריו ברור מללו על גויי זמננו המתוקנים שבהם אשר אינם עובדים עבודה זרה, ועלינו להתייחס עליהם כמו כלפי חסידי אומות העולם או כפי מצוות גר תושב.

רחמים וחמלה על העבדים והגרים בתורה ומשנת חז"ל

בימי חז"ל לא היה באפשרות להתעלל בגויים, כי ידם היתה על העליונה, וסוג הגוי היחיד שהיה ביד ישראל לענותו היו העבדים, ופוק חזי עד כמה שקדו חכמנו על כבודם ועל יחס אנושי לעבדים "אסור לקרוא לו עבד, אלא נהוג בו אחוה!" (מכילתא משפטים), וכן נפסק שהמכה עבד כנעני מקבל מלקות (טור חו"מ תק).

ובאיוב (לא, טו): אם אָמַס מְשֻׁפֵּט עֲבָדִי, וְאָמַתִי בְּרַבִּם עֲמָדִי... הֲלֹא בְּכֶטֶן עֲשִׂנִי עֲשֶׂהוּ, וְיִכְנְנֵנוּ בְּרַחֲמֵי אֶחָד.

וכן הנשיא הגדול רבן גמליאל קיבל תנחומים על טבי עבדו (ברכות פ"ב משנה ז') בין נא והתבונן ליחס הדגול שמנהיג ישראל התנהג באבל על עבד... (נסה נא לדמיין מודעה גדולה בביהמ"ד "שוד ושבר בגבולנו... חסיד אומות העולם אשר שימש כעבד בית מדרשנו, ניקה את המקוה וסידר את הספסלים הלך למנוחות, ובמשרד ביהמ"ד מקבלים עליו תנחומים..)

ולא זו בלבד אלא יהודי שהוא עבד של גוי ציוותה התורה "גאולה תהיה לו, וחשב עם קונהו" שכאשר פודים אותו לא ירמה את הגוי האדון וידקדק בזכויותיו (ויקרא כה, מז-נה וברש"י), וזאת למרות שכאן מיירי בפדיון שבוי יהודי האסיר ביד גוי, מכל מקום זכויות יש ביד הגוי ועל יהודי לכבדה.

בימנו אלה, אחר שאידיאולוגיות נאורות שעוררו על הצדק לפרט, על כבוד האדם ועל ערכי החירות צצו מילאו את העולם נראה כדבר פשוט להבין את הצדק הבסיסי של חירות וכבוד לכל איש. ומה גם שהעולם למד לקח על בשרה אחרי שרבו רבבות עלו על מוקד שנאת הזר, ולמרות כל זה עדיין מדינות רבות גדולות ונאורות נאבקות במכת שנאת הזר. בכל חלקי אירופה קיים שנאה עזה למהגרים ממדינות ערב, באמריקה קיים שנאה כלפי מהגרים ממדינות דרום אמריקה, וכן הלאה. לעומת כל אלה מלהיב הלב לראות את השקפת התורה על מהגרים, ובל נשכח שהמדובר בשנים שעדיין הקניבליות-אכילת בשר האדם; העברת ילדים רכים על מוקד המולד; גזירת "תבעל להגמון תחילה"; שוק של עבדים בה ממששים ובוררים עבדים כמו שמלקטים ענבים השמנים הם אם רזים; מלחמות עקובות דם בין שבט לשבט בין כפר לכפר; ועוד מרעין בישין; חגגו בראש חוצות, והמדובר הוא בארץ ישראל הקטנה מוקפת המדינות, ואיך חייבים להתייחס לגויים המתישבים בארץ הקודש ומוכנים להתנזר מעבודת כוכבים ולהיות ישרים ונכונים. איך מתייחסים אליהם? כך מצווה התורה (ויקרא כה, לה) "וכי ימוך אֶחָיִךְ וּמָטָה יָדוֹ עִמָּךְ וְהִקְזִיקְתָּ בּוֹ גֵר וְתוֹשֵׁב נְסִי עִמָּךְ." ובהלכה מבואר שחייבים לרפאותו ולהצילו ולעזורו.

וכן כתוב (ויקרא יט לג) "וכי יגור אִתְּךָ גֵר בְּאַרְצְךָ לֹא תוֹנֶנּוּ אֹתוֹ. כַּאֲנֹכֶם יְהִי לְכֶם הַגֵּר הַגֵּר אִתְּכֶם וְאַהֲבֵתָּ לּוֹ כְּמוֹךְ פִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם."

הניסוח בפסוקים אלה, החוזר ומדגיש את החובה על היהודי לעזור לגר תושב, מפאת היותנו עבדי מצרים, מבטא באופן מוחשי ביותר את הדאגה העמוקה של התורה לאדם זר שנקלע לסביבה זרה ויש יסוד לחשוש שמא יקופח. לכן האריכה התורה במצווה הזאת, בפירוט זכויותיו של הגר התושב. כדברי ספר 'החינוך': "והזכיר לנו שכבר נכוונו בצער הגדול שהוא שיש לכל איש הרואה את עצמו בתוך אנשים זרים בארץ נכריה... ובזוכרנו גודל דאגת הלב שיש בדבר... ייכמרו רחמינו על כל אדם שהוא כן."

הבה ונזכור שכל המאמרים האלה נאמרו בזמנים אפלים בקורות הדורות, בזמנים שידם של הזרים והנכרים היתה על התחתונה, בני המיעוטים היו האנשים החלשים ביותר בחברה והיו מחוסרים הגנה מצדה. ללא מחסה מפני אפליה, משולל כל עזרה, מופקר לשרירות לבו של התושב המקומי. ובימים ההם היו דברי תורתנו הקדושה כאבוקה בתוך החשכה, החלוצים שהלכו לפני המחנה.

ונסיים בדברי רבינו משה בן מיימון (הל' עבדים ט): "ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בגויים הערלים. אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה וציווהם בחוקים ומשפטים צדיקים – רחמנים הם על הכול. וכן במידותיו של הקדוש ברוך הוא שציוונו להידמות בהם, הוא אומר (תהילים קמ"ה) וְרַחֲמֵינוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו. וכל המרחם – מרחמין עליו, שנאמר (דברים י"ג) וְנָתַן לָהּ רַחֲמִים וְרַחֲמֶהָ וְהִרְפָּהּ!"

חסד ועזרה לעניי אומות העולם

דברי חכמים כמסורות נטועים להורות לנו שלא זו בלבד שעלינו לכבד כל נברא בצלם, אלא שגם ציוו לעזור, לפרנס ולהתחסד עם גויים.

ומה מאוד ברורים דברי חז"ל (גיטין, סא,א): "ת"ר מפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל, ומבקרין חולי נכרים עם חולי ישראל, וקוברין מתי נכרים עם מתי ישראל, מפני דרכי שלום", ובברייתא מוסיף גם "ומספידים מתיהם ומנחמים אבליהם". ורבינו הרמב"ם מפרש את דבריהם "צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור מתיהם עם מתי ישראל ולפרנס ענייהם בכלל עניי ישראל מפני דרכי שלום שהרי נאמר טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו, ונאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום"

הרי שהרמב"ם לומד שמושג "דרכי שלום" אינו עניין טאקטי, שיעזרו לגויים כדי להצמיח מזה טובה, אלא שזה מצוה כלפי שמיא להתנהג בחסד והטבה כלפי כל אדם, ושזה אחת משאיפותנו להיות בני אדם טובים ונדיבים. ולא זו בלבד אלא שהנתינה לזרים ואחרים מראה יותר על נדיבות, וכעין המושג של "מצוה בשנא כדי לכוף את יצרו".

ועל סמך דברי הרמב"ם אלו כתב מרן בעל חזון איש זצ"ל דברים עמוקים מני עמוק ומאירי עיני המשכיל, במכתב בה מעורר לחיות בשלום עם הערבים אשר סביבות היישוב היהודי בארץ הקודש, ולתת להם מחיה בארץ, וכה דבריו: "ומדרך התורה להחזיק שלום עם כל אדם ולהעביר על המדה וכמ"ש הרמב"ם פ"י בהל' מלכים הי"ב. וכשם שאין ראוי לחכם לכעוס ולנקום במריע לו מתוך חולי הרוח, כן אין ראוי לנקום ולשנוא את המריע מתוך חולי הנפש המשכלת וחוסר משקל המדות. ואין בין בליעל למטורף הדעת ולא כלום. וכל העונשים הוא בהיות חכמת החכמים מוגבלת מאד ובלתי מספקת ליתן לפתאים ערמה, ההכרח להשתמש בעונשים להקים גדרי עולם, שלא יהיה העולם טרף לשיני בריאי הגוף וחלושי השכל. אבל העונש צריך להעשות מתוך יגון עמוק, נקי מרגש צרות עין בשל אחרים". (חזון איש או"ח, עמ' 163, ד"ה ומ"מ).

החזון איש מורה בזה להתנהג לערבים באופן יאות כבני אדם, להעניש למי שבוגד ומחבל, אולם לפרנס ולהחיות הטובים שבהם, ובזה יצא נגד התנועה שרווחה בימים ההם שלא לתת לערבים לעבוד בעיירות היהודים.

ובעקבות דודו הלך בזמננו הפוסק הדגול רבי נסים קרליץ שליט"א, בתשובה לשאלה שהציג לו הרב יצחק ברוורמן, מנכ"ל ארגון הרפואה 'לב מלכה'. "בפורים יפשטו מאות מתנדבי הארגון על בתי החולים ברחבי הארץ, יערכו מסיבות לחולים ויחלקו לילדים ולמבוגרים המאושפזים 18 אלף משלוחי מנות, שנאספו בבתי ספר חרדיים ברחבי הארץ. אנשי 'לב מלכה' התלבטו: מה לעשות עם הילדים הערבים, המאושפזים בבתי החולים לצדם של הילדים היהודים? האם גם אותם יש לשתף במצוות משלוח מנות? הג"ר נסים קרליץ דן בסוגיה ופסק שאמנם מצוות משלוח מנות חלה רק על יהודים, אך 'מפני דרכי שלום' - וכפי שהרמב"ם לומדה - כדי להרבות שמחה ושלום בין בני אדם, טוב לתת משלוח מנות גם למי שאינו יהודי, וזה אפילו נחשב למצווה." (נתפרסם בעתונות, אדר תשס"א)

להצטער בצערם של אומות העולם

יסוד היסודות שעליה מושתת כל תורת בין אדם לחברו כולו הוא החמלה והרחמים. בכתיב הקודש מצויים הרבה יותר פסוקים המעוררים על רחמים לנדכא מאשר על גופי תורה אחרים. פרקים שלמים באיוב, בתהלים, בישעיהו ובשאר הנביאים נוטפים חמלה והבנה כלפי הנדכאים והחלכאים, הגר היתום והאלמנה, העני והדל.

גדולתם של גדולי האומה נמדד –בין היתר- במדת חמלתם וטוב לבם, ובלעדי החמלה אין לאדם תקומה. חמלת התורה הוא על כל היקום, לא רק על בני אנוש, כי אם גם על בעלי חיים ולכן יש איסור תורה של צער בעלי חיים.

ומה מאוד נוגעים ללב דבריו המלבבים מלאי חמלה ואהבה של הגאון הנודע, רבי מנשה מאיליא, מבני היכלו של רבינו הגר"א, שהיה רגיל לומר: "כל זמן שישנה עוד תולעת אחת סגורה בתוך נקיק סלע, והיא לחוצה ודחוקה ומתפתלת להמשיך בדרכה ואינה יכולה, אי אפשר למי שהוא לחיות חיי נחת ולראות בטובה" עכ"ל. ועתה הבה ונחשוב, אם צער תולעת נוגע כך ללבו של אדם רגיש, האם הגויים אינם תולעת? ואנכי תולעת ולא איש?

ודבר זה לאו מכללא איתמר אלא בפירוש איתמר: "בשעה שאדם מצטער, מה הלשון אומרת? קלני מראשי, קלני מזרועי. אם כן המקום מצטער על דמם של רשעים שנשפך, קל וחומר על דמן של צדיקים".

מיהו בר לבב אשר טרם התפעל עד עמקי נפשו מדברי הגמרא "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן באותה שעה - בשעת קריעת ים סוף - בקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה, אמר להם הקב"ה מעשי ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה לפני?!".

במי המדובר? במצריים הארורים אשר העבידו את בני ישראל בפרך, הטמינו את בניהם באבני הקיר והטביעום במימי היאור. במה המדובר? בקריעת ים סוף, התגלות שכינתו ית', עונש וגמול צודק. ומה עונה הקב"ה "מעשי ידי טובעים בים!", אין לך דבר המבטא יותר רחמים וחמלה מזו!

ופוק חזי מה שכתב גאון ישראל רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל בעל אור שמח (בספרו משך חכמה פרשת בא): "ולדעתי, הא דאמר להם עתה (שציוה להם כבר במצרים על מצוות הפסח) דבר של דורות, כי כל העמים בדתייהן הנימוסיות יעשו יום הניצחון, יום מפלת אויביהם לחג, חג הניצחון. לא כן בישראל, הנה לא ישמחו על מפלת אויביהם, ולא יחוגו בשמחה על זה. וכמו שאמר, בנפול אויבך אל תשמח... ולכן על נס חנוכה אין מורה רק [אלא] על הדלקת שמן זית וחינוך בית ה' וטהרתו; וכן בנס פורים לא עשו יום טוב ביום שנתלה המן ביום שהרגו בשונאיהם, רק היום טוב הוא בימים אשר נחו מאויביהם... כי רק השמחה על המנוחה. והנה המצרים נטבעו בים סוף ביום שביעי של פסח. לכן אמר בארץ מצרים שיעשו חג בשביעי להורות שאין החג מסיבת מפלת המצרים בים. שציווה להם טרם שנטבעו".

לא לקלל גויים

מוצאים אנו ספרים וסופרים המעוררים שאין לקלל גויים, ומה שאנו מוצאים תפלות כמו "שפוך חמתך אל הגויים" איננו קללה על אומות העולם הנאורים, וראה מה שכתב אדוננו מהר"ל מפראג בהגדה לבאר שמקללים רק את הגויים אשר "יירצו במלחמתם להראות ולפרסם בעולם כפירתם באחדות הבורא וכו'".

מעניין לצטט מה שכתב רבינו אליעזר אשכנזי: (בביאור 'מעשה מצרים' להגדה של פסח) "נראה שאחרי שהמגיד סיפר את יציאת מצרים, וכי היתה ירידתם שם ויציאתם משם בכוונה מכוונת לפרסם אלוקותו ית', וסיפר כל הפלאים והאותות שעשה, הנה אמר אלו השני פסוקים שבתהלים מזמור ע"ט לומר שאחרי שהיה כל הפרסום הזה וכל האותות האלה ועם כל זה יש נכרים וממלכות שלא הגיע אליהם הפרסום, באופן שכוונת אברהם שהיתה לפרסם אלוקותו לכל העולם אפילו יציאת מצרים לא הועילה לעשות הפרסום בהחלט גמור, שעדיין יש קצת עמים שלא ידעו שמו ית' לכן אמר שישפוך עליהם חמתו. וכבר חשבו קצת מן הנכרים אשר אנחנו גולים בצל שלהם, שח"ו אנחנו מקללים אותם, וזה מבואר שאנחנו מחויבים להתפלל בשלומם, ואם כן איך יתכן שנתפלל להשי"ת שתי תפילות הפכיות? ועוד חלילה לנו בחדר משכבנו לקלל המלך אשר בצלו נחיה. והעֵד הפסוקים הללו שאנחנו אומרים שישפוך חמתו על הגויים "אשר לא ידעוהו" שהם מכחישים יציאת מצרים, שלא הגיע אליהם ענין האותות והנפלאות ההם. וזה מבואר מאוד שכל הנכרים האלה אשר גלות האומה הישראלית מפוזרת ביניהם, כולם הגיע אליהם יציאת מצרים ומאמינים בה וידעו ענינה, הרי אנו מבארים שהיודעים שמו שלא ישפוך עליהם חמתו, כי נשמור נפשנו מחטוא להם, שאין אנחנו מקללים ליודעים שמו, ורק לעובדים אלילים ובלתי מאמינים בחדוש העולם.

"ולפי שמחריבי בית המקדש לא היה להם מן האמונות שנתפשטו לאדם וישמעאל, כי עדיין לא נתחדשו, אבל היו עבודי אלילים, ולכך ביאר הכתוב שאותם הנכרים מחריבי בית המקדש לא ידעו את ה' ואכלו את יעקב ואת נווהו השמו. אבל עתה, שהנכרים הללו וכן הישמעאלים, שהם יודעים את ה' ומודים ביציאת מצרים, חלילה לנו מלקללם מפאת דתנו, ואם אנו מקללים המריעים לנו ומצערם אותנו שלא כדן, אפילו אותה הקללה איננה מפאת דתנו חלילה אבל היא כאדם המקלל למי שעשה נגדו ומריע לו, כי האדם יקלל את בנו ואת אחיו כאשר יריע לו או יעשה שלא כדן, כמו כן נקלל המריעים לנו בפרט, אבל חלילה לנו לקלל כללות אומה אפילו יש ביניהם קצתם שהרעו לנו, שאין זה רצונו של מקום, רק שנקלל המריעים לנו ומצערם אותנו ולא זולתם, ותורתנו הקדושה מכרזת בשם ראש המאמינים שאין רצון ה' בכך כמו שנאמר: האף תספה צדיק עם רשע?" ע"כ דבריו הנוגעים לענינינו.

לקחת ששה מיליארד בחד קטירא?

בפסוקי המקרא רואים אנו איך שהתורה מתייחסת לאומות העולם לפי מעשיהם, מעשיהם יקרבו ומעשיהם ירחקו, והכל שווים לפני כס המשפט, המעשים הם הקובעים הבלעדיים! לעמים מסויימים התורה תובעת לא פחות מהשמדה, לאחרים הוא מצווה "צרור את המדינים", אולם לעמים אחרים התורה מצוה לכבדם כי גרים היינו בארצם. לא בחדא מחתא מחתינהו ואין השם הכולל "גויים" כוללם יחד, כי כל אומה נידונה כפי מעשיה.

לא נעלים כי בין ספרי רבותנו ובספרי חז"ל מוצאים אנו ביטויי גנאי לאומות העולם, אולם במבט נכוחה ברור כי חייבים להתבונן בפרטיות על סוג הגוי ולא על השם הכולל אשר נוטל ששת מיליארד אנשים וכוללם יחד בלא שום התבוננות.

המקור לאי-ההבנה והבלבול שבדבר יחסנו לגויים הוא המילה הכללית "גויים" המערבבת מיליארדים רבים של גויים ומייצר קולקטיב אחד לכולם ומאחדם תחת פונדק אחד של גויים. השם הכולל ההופך את כל הגויים השונים כל כך כל אומה מחברתה הוא הגורם לטעות החמור להאשים את 'הגויים' בשואה, כי מה לו לגוי באפריקא או בקנדה לשואה שעשו הנאצים? דבר אחד יש להם המאחדם: שניהם גויים.

לתאר את האבסורד שבדבר נתבונן בעינים זרות: הכת הנוצרית "אמיש" הנודעת בתהלוכותיהם המיושנות ובדבקותם בדרך החיים של לפני שני מאות שנים, מחלקים אף הם את העולם לשניים: "אמיש", וכל מי שאינו אמיש, היינו חסידי קרלין, כמרי הוותיקן, בני השבטים בסומליה, תושבי האיטי וסאודי כולם הם "אינגליש". הם עצמם דוברים בלשון גרמנית-דויטש, ולכן כל עם לועז הוא "אינגליש".

עתה מה קורה כאשר מיישוא עושה משהוא אשר בעיני בני אמיש לא מוצא חן, הם אומרים: הבט, כך נוהגים האינגליש!

כך עושים הטועים בתוכנו, לוקחים עוול של גרמני - לא מזכירים את המילה גרמני - ואומרים "גוי", ולפי זה אומרים גם "גוי" על בן שבט ממשפחת עמי אפריקא או דרום אמריקא. גוי גוי לגזירה שוה.

מימי לא ישבתי במוחו הצר מאוד של זוחל, אולם מתקבל על הלב לומר שגם זוחל במחו הקטנטן מחלק את היקום לשניים: לזוחלים, ולשאינם; וכאשר כלב, אדם, שלג, אבן או מכונה מצערו הוא מקלל בלבו הצר את שאינם זוחלים המרושעים האלה...

גויים יודעים גם את היהודים כחטיבה אחת, יהודים יודעים כי חרדים הם חטיבה אחת, וחרדים יודעים לומר שלא הרי קהלת שערי תורה כקהלת שערי אורה. ובתוככי קהלת שערי אורה יודעים שלא הרי קבוצת מזרח של קהלה זו כקבוצת מעריב של קהלה זו...

עלינו להפסיק להכליל ולהתייחס לכל קבוצה כראוי, או אז נפסיק להאשים מיליארדים באשמת מיליונים ומיליונים באשמת אלפים. ונחשיב כל אומה וקבוצה כפי מעשיה.

לאיזה גויים התכוונו מחייבי השנאה?

הגויים אשר עליהם תלונת רבותנו היו ברובם על פראי אדם עם הדומה לחמור, אכזרים ופרימיטיביים אשר כל צווי התורה על אהבת האדם וחמלה על נדכא, כיבוד הורים יושר וצדק לא הגיע אליהם, ונמשלו כבהמות נדמו. שנאו את ישראל בשנאה עזה ובאופן כללי התנהגו באכזריות רב.

הגויים אשר בימי חז"ל התנהגו באופן נורא, וכמו שמסופר בגמרא (פסיקתא זוטרתא דברים דף כ) על רבי עקיבא אשר ראה איך גוי כפתיה לאבונה ונותן את בשרו לכלבו, גויים כאלו גרמו לשאט נפש ובצדק הורו להרחיקם להשפילם ולדרגם כבהמות.

אולם עמים נאורים ומתוקנים אינם בסוג זה, אכן עלינו להזהר לא להתקרב יותר מדי אליהם ולידע את ערך ייחודנו, אבל אין לשנאותם. וכמו כן יש מן הפוסקים הסבורים שגויים מאמינים ומתוקנים דינם זהה לדין גר תושב שהתנזרו מעבודה זרה וקיבלו עליהם כמה מצוות. ומה לנו יותר מדברי רבינו הרמב"ם (מלכים ח') "כל המקבל שבע מצוות ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא". וברור כי חלקים נכבדים מן הגויים המתוקנים שבזמננו נזהרים בשבע מצוות בני נח.

ודברים ברורים ונפלאים כותב הנצי"ב (העמק דבר בראשית לג): "וכן לדורות בשעה שזרע עשיו מתעוררים ברוח טהרה להכיר את זרע ישראל ומעלתם, אז גם אנחנו מתעוררים להכיר את עשיו כי אחינו הוא" – דעת שפתיו ברור מללו לשפוט את הגויים כפי מעשיהם וכפי יחסם אלינו!

חז"ל בבראשית רבה, סוף ויצא, קובעים כלל ברזל "שהם פרצו גדר תחילה". בה מבארים למה הכו ישראל במואב, ככתוב בתחילת ספר שופטים (ג, יא-יב), שעגלון מלך מואב הלך "ויאסוף אליו את בני עמון ועמלק ובני קדם, וילך ויך את ישראל" - כי העמים האחים האלה פרצו גדר האחוה והשלום ונלחמו בישראל, ולפיכך בטל הציווי של "אל תתגרו בם". כל זמן שהם שלמים אתך עלינו לכבדם ולהתנהג באחוה, אבל משפרצו גדר השלום והאחוה ותקפו את ישראל - פקע האיסור.

הרי הדברים הללו מלמדים אותנו לא רק על היחס הפרטי של ישראל - עמון אלא על המצב הכללי של ישראל-עמים. והוא - "עם חסיד תתחסד... עם נבר תתבר" (שמ"ב כב, כו-כז). אמור מעתה: ישראל חייבים שלום וידידות לכל עם הנוהג בהם שלום וידידות אדום, מואב ועמון אינם אלא דוגמא לאחים שהיו צריכים להיות שכנים טובים. ובזה מובן כל הסתירות שמוצאים לשונות של שנאה לגויים, שם המדובר בגויים שהכאיבו את ישראל, לא כן בעמים מתוקנים אשר האחוה מנת חלקם והשלום נר לרגליהם.

וכן רואים מדין איסור יחוד עם הגוי, אין כוונת האיסור כדי להרחיק ולהבדיל, אלא משום סיבה פשוטה של שפיכות דמים, דבר זה מראה בעליל הסיבה לדבר, שמדדו את הגויים כמעשיהם, ובימים שהגויים שקעו באופל מוסרי היה הרציחה מעשים שבכל יום; אולם כיום מובן וברור שאין פחד רציחה ע"י גוי נאור ממדינות מתוקנות. וחשש שפיכות דמים הוא לחשוש מכל אדם פרוץ ומטורף, ללא הבדל גזע, דת או ייחוס. גוי מתוקן אינו מסוכן ובו בזמן ייחוד עם ישראל פרוץ או חולה נפש הוא סכנה. רציחה אינו "דרך חיים" אצל שום עם מתוקן, ובקצה המחנה מצויים חולי נפש או קשיי יום, בעלי נפש בהמית ומדות אכזריות, וכזאת יתכן - ה' ישמרנו - גם בקרב ישראל פרוצים שאבדו עשתונות.

וכי בכדי טרח אביר הפוסקים רבי משה פיינשטיין זצ"ל לבאר ולעורר כי ארצות הברית הם מדינות מתוקנות ועליהם חלים כל דיני מלכותא דארעא ודינא דמלכותא, עד שהתיר דברים ששייך לחשוש בהם משום "מסירה", כי גאון אביר זה - אשר בא ממלכות רוסיה הרשעה, אל ארץ נושבת מלכות חסד - הכיר וסבר שלא הרי דינה של אמריקא כדיני אירופה הרשעה שביקשו להשמיד ולהרוג ולאבד, ללחוץ ולרדוף, וממנו נלמד לקח.

לא כימים ההם ימינו אלה!

קשה לעמוד ולהגן על העמדה של אהבת בני אנוש, כי עדיין אנו עומדים זמן לא רב אחרי ימי הפרעות והפורעניות בגולת אירופה, ובדמם של אחינו בני ישראל טבוע השנאה הנובע מכאב עמוק עמוק; לא זו בלבד אלא שגם בכתובים מדורות האחרונים, בספרים ומאמרים מתקופות האחרונות ניכר שנאה עזה, אולם עלינו להבין כי לא כימינו אלה הימים ההם, בני עמנו השנואים והכנועים בגולה התעודדו במאמרי גאווה ובהתרסה מול הגויים האבירים הכובשים והיה להם לנחמה פורתא, ולא זו בלבד אלא ששה פזורה ישראל, עם נאנק ונדכא נרדף ושנוא מצאה נוחם וקרן אורה בכך שידעה בבירור שרודפיה ורוצחיה הם שפלים ונבזים, שופכי דם ללא מצפון ונמשל ככהמות נדמו, והכל לפי המבייש והמתבייש, ובכך היה קל יותר לבלוע את הגלולות המרות אשר מרצחים השפלים האכילום מרורים. ולידע כי לא עונש הם מקבלים לפי איזשהוא אמת מידה, כי אם נתונים למרמס לטרף בידי אכזרים שפלים ללא שום הצדקה.

אצטט בזה משפט אחד-מסמר שער ומלהיב לב- שכתב יהודי בדבריו האחרונים בייסורי גסיסה בין עיי החרבות בגיטו וורשא: "אני גאה על שיהודי אני! לא להכעיס לעולם על יחסו אלינו, אלא דווקא משום היחס הזה. הייתי בוש להשתייך לאותם העמים שהולידו וטיפחו את אותם הרשעים האחראים למעשים שנעשו בנו... אני מאושר להשתייך לאומלל מבין כל אומות העולם... והגד אגיד לך זאת (היהודי פונה כאן אל אלוקיו) שאני מאמין בך עתה יותר מתמיד, משום שעכשיו אני יודע שאתה אלוקי, הרי אין אתה יכול להיות אלוקיהם שלהם! הלא מעשיהם הם

הגילויים המחרידים ביותר של אין אלוקות! ואם אינך אלוקי - אלוקים של מי הנך? אלוקי הרוצחים!?" (יוסל ראקובר, מצוטט בספר אני מאמין להר"מ אליאב)

הגאון הקדוש מצאנז-קלויזנבורג זצ"ל, אשר את מימיו שתה אותו בעל מאמר אשר עליו מוסבים דברינו, וממנו ספג את תורת השנאה לעכו"ם, הלא מי כמוהו בעל היסורים הכי גדול בדורנו? הלא מי כמוהו עבר את כל מדורי הגיהנום? הלא מי כמוהו רואה איך טובחים ברבבות יונקי שדיים ואין פוצה פה, ומתוך כאב בלתי נתפס למד על בשרו כי אין לנו על מי להשען.

והמשוואה מתבהרת מאליה וקוראת: של נעליך מעל רגליך - כאשר הנך מנסה לרדת לסוף דעתו ולבו של הרה"ק הרבי מלויזנבורג - כי המקום אשר הוא עמד אדמת קודש ספוג דם ודמע הוא, במוחו ובזיכרונו ראה את ילדיו הקטנים טובחים ונשרפים, ואיך ישתווה אליו בן זמננו להרגיש כך כלפי שכנינו בני מלכות של חסד. כל המעיין בתורת היחס לעכו"ם המצוי למכביר בין דבריו הקדושים בספריו משתאה מול עומק הכאב הפורצת מדבריו, לא דברים של פוסק אשר ירד לסוף הלכה זו אנו שומעים, כי אם דבריו של אב שכול בעל נפש אשר מדם לבבו הוא דורש את דם אהוביו.

אולם אנו, אשר התגדלנו בתוככי מדינה שוחרת שלום ובדור שלמד את הלקח, עלינו להבין כי ישראל נתחלקה לשבטים ומחוזות, ובכל דור ודור מחוז ומחוז היה הגישה שונה, מעשי הגויים קרוב ומעשיהם רחוקים, אסכולות שלמות של רבותינו הראשונים והאחרונים התייחסו בחיוב לגויים אשר בסביבתם חנו, והיו אף שנהנו מיפייפותו של יפת, כי בדורם של אותם חכמים היו בשלום ולא סבלו מהגויים, כגון החכמים שהתגוררו באיטליה בתקופת הזהב וכן כמה מחכמי ארצות ערב. ולעומת זה דעת לנבון נקל כי חכמים שטעמו מנחת זרוע מלכויות הרשע מדדו לגויים כמעשיהם, וכדברי הנצי"ב הנזכרים.

אי לכן בזמננו כאשר ישראל מתרבים ויושבים שקט ושאנן, אז אין לעסוק בשנאה. די בהזכרת ייחודנו כי עם סגולה אנחנו, לא הרי דור ניצולי שואה כהרי דורנו אנו, דור הריבוי והתקומה, דור היושב שליו ושאנן במלכות החסד בערים בצורות חומת היהדות, וויליאמסבורג ובארא פארק, סקווירא ומאנסי, קרית יואל ולעיקוואד. ערים אשר גוי לא מוצא את מקומו בהן, ערים יהודיות לחלוטין, יושבת תחכמוני אשר גוי אמריקאי לא יבין את שפתה ולא ידע את דרכה הנבדל מרוח המדינה. ערים אשר איש ממשל המסתובב בה לעורר את דעת בוחריו בעתיד, ילבש כיפה גדולה 'יארמולקא' למען היראות כיהודי... גוי רגיל אינו אלא שבת גוי בעבר או בעתיד, וגויה בשכונה כזו חזקתה רקחות וטבחות בבתי עם קודש.

עקירת החמלה הטבעית מן הלב

יש שפונים עורף לחכמנו ז"ל ולמדת הרחמים שהטביע בנו הקב"ה והורנו שרחמים וחמלה שייך גם על מי שאיננו יהודי, ומתנהגים כלפי בני אומים אחרים בבוז, בשחצנות ברמאות, ולפעמים אף באכזריות. וגם אפילו על בעל חי! כפי שמסופר בגמרא (בבא מציעא פה,א): "ההוא עגלא דהוי קא ממטי ליה לשחיטה, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי. אמר ליה: זיל, לכך נוצרת. אמרי הואיל ולא קא מרחם ליתי עליה ייסורים. יומא חד הוי קא כנשא אמתיה דרבי ביתא, הוה שדיא בני כרכושטא וקא כנשא להו, אמר לה: שבקינהו ורחמיו על כל מעשיו כתיב. אמרי הואיל ומרחם, נרחם עליה.

כאשר מחנכים אצלנו לשנוא גויים, אל מי מכוונים? הרי מול גויים נכבדים אי אפשר להיות נועז וגאה. הרי נצוטינו על שלומה ומוראה של מלכות. ולא זו בלבד אלא כי טבעי הוא שמול גוי נכבד, עשיר וגיבור אנו חשים איזה מדה של כבוד, אם כן מול מי שייך להיות אמיץ ונכבד? מול הגויים שמסביבנו!

הרי ידועים דבריו המנחמים והמעודדים של אדוננו החסיד בעל חובת הלבבות, (שער הבחינה) שתמיד אף כשיהודים נתונים למרמס, עדיין יש לנו מדה של כבוד, ותמיד נמצא שהעובדים השפלים אלנו הם מגויי הארצות. וכלשונו "ותמצא המוניהם ואנשי הכפרים עמלים הרבה יותר מן הבינונים והירודים שבנו" מסביבנו יש הגויים המהגרים

ממעקסיקא ועקוואדאר, מפוילן ומכינע. הגויים הממונים על שמירה וטיפול בסב המזדקן, הגוי העובד במכולת השכונתי, והגויה המנקה בבית.

אם כן אל מול מי להראות זלזול? מול גויים נחותים קשי יום אלו? מול המשמשים אותנו במסירות ועובדים אצלנו קשה להרויח לחמם?

אתמהה? האם מותר, האם הגיוני, האם טבעי לבר לבב להראות גבורה מול גויים רעבים וצמאים מוכי נפש? תחת להזהיר על "לא תחסום שור בדישו" ועל זהירות בכבוד האדם, על הדין של עבד קודם אם יש לו חתיכת לחם אחד יתננו לו, על העבודה הפשוטה אשר פועלת נכריה קשת יום ומרת נפש חייבת להנשא על טס כסף, אסור להטריחה, ומצווים אנו במצוות "לא ירדנו בפרך", תחת זאת מזלזלים בהם ומדכאים אותם!?

היחס המשפיל לגויים במחננו

ולא זו בלבד, אלא שהרבה פעמים מתאכזרים באופן בוטה וגס, כאשר קורה שום דבר בשכונתנו בקשר לגויים אשר מסביבנו. כואב הלב ודואב הנפש לראות אשר הודות לרב כותב המאמר ודומיו - וההשקפה הנפוצה בטעות - ניכר ונראה במחננו בחיי יום יחס משפיל, שנוא, ולפעמים מתאכזר ומדכא כלפי אומות העולם. הבה ונראה במקצת כמה דוגמאות, שלשה אני יודע, שלשת פעמים שראיתי בעיני דברים נוראים אשר חייבים לגזור תענית על כגון דא! הראשונה: בעיני ראיתי ובצער רב חזיתי איך שבביהמ"ד מפורסם אשר יש שם משקה חם לכל דיכפין, בא אחד מגויי הרחוב (ובאמת אין ברור כלל שהוא גוי, ברור רק שאינו 'משלנו') המסתובבים תמיד בשכונה, וניסה את מזלו לקחת שם קפה חם, ובאו בני עם ה', בני העם של אברהם, בני עם רחמנים בני רחמנים, ודחפו אותו החוצה בכח, תוך שהקפה הרוחח נשפך בידו.

ואמרת: מארי דאברהם! הלא הלכה פסוקה הוא "מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל". הלא ברור שגוי זה לא בא לכאן לגנוב או לעבוד עבודה זרה, גם אינו בא לכאן מתוך הרחבה ועונג, הוא בא לכאן מתוך צרה וצוקה, מכאוב ויסורי-רעב, הבטן הריקה המכרכר ייעץ לו ללכת לנסות את מזלו אצל היהודים, הלא הוא רואה תמיד כל קשיי היום שותים שמה והוא רואה את הלכלוך מסביב ומבין כי זה ממש מיועד בשבילו, ובאים בעלי לב ודוחקים כך אדם רעב!?

פניתי לאדם מבוגר ובר דעה שהיה מן הדוחפים, ושאלתי: הלא הלכה בידוע שמפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל, ענה הלה בשטחיות נורא "דער גוי האט אונז ממילא פיינט!"

ככמה רוע וטפשות בלול תשובה כזאת? הלא גוי עני ורעב זה לא עסוק כלל בשנאה, כל עיסוקו הוא במציאת ככר לחם, ואין הוא טרוד כלל באהבה ושנאה. בטח, ברור ומובן שעכשיו הוא שונא, ועוד איך שונא! שונא מנהמת לבו, וצודק הוא בשנאתו!

השניה: האמת אגיד ואני מוכן להשבע עליה שפעם אחת לפני כמה שנים ראיתי שקרה משהוא ברחובה של עיר, ומשראיתי הרבה אורות נוצצים של כלי רכב של חברה הצלה ושוטרים, ניגשתי לראות מה המהומה ועל מה, ואז ראיתי שאוטובוס של תלמוד תורה מעירנו עומד שם, ומסביב נסגר ע"י השוטרים, ומששאלתי עוברים ושבים אמרו לי שהאוטובוס פגע בגוי אשר נסע על ביציקל-דו-גלגלי, והגוי נפל, נפצע ומת על הרחוב. נחרדתי והשתוממתי על מחזה שלולית של דם על הזפת השחורה, ושבעתיים יותר השתוממתי לראות כי הרבה מאנ"ש שהתאספו שם חייכו, שוחחו, והסתובבו בקלילות כזה. שמעתי ממישהוא שם שהיה בשעת התאונה, כי הוא היה שם טרם הגיעו המצילים, וסיפר שהוא - ועוד כתרסר יהודים ראו את המעשה, אולם אף אחד לא עשה שום דבר עד שלקח זמן וההצלה הגיע! אף אחד לא צעק, על אף אחד לא היה ניכר שקרה כאן דבר נורא, בן אדם צעיר נהרג ברחובה של עיר! ולא זו בלבד אלא שהרבה מאנ"ש היו עסוקים בדבר אחד לטעון בעד בעל הרכב ולהצילו מחקירות המשטרה ולמהר הכל כדי שהילדים יצליחו להגיע כמה שיותר מהר לחדר. שאלתי לאברך אחד שהיה שם בשעת התאונה והיה רגוע ביותר ומחייך, ופניתי אל לבו "כ'פארשטיי נישט, דו האסטו געזעהן א מענטש גוסס'ט, ס'האט געדויערט ביז הצלה איז

געקומען, און ער איז געשטארבן און דו ביסטו אזוי רוהיג?" ותשובתו הכאיב לי עד דכדוכה של נפש "וואס מאכסטו א עסק, ער איז זיכער געווען א גוי!" (ברור אצלי שאברך זה היה מגדולי העסקנים למען הצלתו של מיכאל יחיאל גראסמאן.... כי הלא יהודי היה)

והשלישית: פעם ראיתי ברחוב "א גרויסע מצב" מעמד של "כאפטצעם" בני תשחורת מגודלים ובנויים לתלפיות, עטופים ב'דזשעקעט' עליהם חרותים לתפארת המילים "שומרים" ובידם כלי-תקשורת, עומדים מסביב לפושע נורא ומסוכן, אשר כל כולו הוא ילד בן 13 חיוור כסיד, אשר ניסה לגנוב בייק. מסביב עומדים עשרות אם לא מאות של אנ"ש, צלמים תופסים את מצלמותיהם ומנסים להנציח את המעמד. מישהוא תפס את הטלפון והתחבר לספר על המעשה הנפלאה לכל קווי הנייעס ההיימישע, והמעמד היה נפלא.

זה דוגמא לעניין הכאפטצעמים, די להביט פעם על מעמד מכוער ואכזרי של "כאפטצעם" ולראות כי אנו בדרך לא נכון. מה הוא הגוי הצעיר וקשה היום שתפסוהו גונב חתיכת ברזל או ביציקל בעל שתי גלגלים? האם הוא גוי מלומד מלחמה אשר אזר כלי זיין לשודד את ישראל? הלא ברוב מדובר בגוי קטן אשר השעה אינו משחקת לו, מכור הוא לסמים קשים או מסובב הוא באיזה צרה, האם זאת מתיר את בשרו כחיות השדה? האם זאת פוטר אותנו מאזהרת התורה "שופך דם האדם"? מאין לוקח אברך או בחור היתר הלכתי ואיך הוא פועל על מצפוני להכות שוק על ירך גוי הנתפס בגניבה? וכי לא די בכך שיאסרוהו בשלשלת של ברזל ויאסר במאסר? (ללא ארגוני פדיון שבויים שיפדוהו).

לפני יותר משנה נעמד לבי מלכת כאשר שמעתי על אשר קרה לאומה בדרום אמריקה, מדינת האיטי, מדינה נחשלת וענייה אשר תושביה שותים בקביעות מכוס התרעלה, והנה אהה, נהפך עליהם הגלגל והפך עליהם עולמם, רעידת אדמה קשה החריבה את ארצם, אמהות וילדיהם נקברו חיים, עוללים ויונקים סובבו ברחובות מחוסרי יד ומקוטעי רגל, פצועים ורעבים ואין לא-ל ידם. אברך משי יקר לא ידע ולא הבין למה אני מצטער ומשתתף בכאבם, "מה איכפת לי?" וכאשר שאלתי "הלא תראה כמה קשה הם סובלים, נסה להבין את הילד הזה שנשאר עכשיו מיותרם ללא אב ואם", האברך ענה לי "הם הרי גויים!" ומשנסיתי שוב ענה לי "כאשר אנו סבלנו בשואה האימה היו 'הם' הגויים שצחקו על משבתינו... עתה אנחנו צוחקים". ואני עומד מול האברך ומבקש שהאדמה יבלע אותי מבושה, איך יהין אברך - בקי בהלכות בשר וחלב וברכת הפירות - לדבר בטפשות ורשעות גם יחד ככה? וכי בהאיטי צחקו על השואה? הרי אפשרי ביותר שהם לא שמעו הרבה על השואה בקצה העולם, ואלו ששמעו ונתברכו בלב בטח השתתפו בכאב, והלא ההיסטוריה מראה שכמה ממדינות דרום אמריקה קיבלו בזרועות פתוחות פליטי השואה, ואם תמצי לומר שהם צחקו, אז הנקמה יעמוד לעד? בשביל שסב של תינוק זה היה ערל לב אהיה גם אנכי כן? ומה חכם היה אותו חכם מחכמי הודו, מהטמא גנדי שאמר "עין תחת עין, ועין תחת עין עד שכל העולם יהיה עיוור!"

הרי מהלך מחשבה כזה אינו נחלת אברך זה בלבד, הרי עתה כאשר בני יפן סובלים משרשרת של צרות צרורות החל מרעידת האדמה, צונאמי ואסון אטאמי, תחת להזדהות עם כאבם של נבראי בצלם, ראיתי יהודים ששים אלי יגון ואומרים בשחוק "זה מגיע להם, הרי הם אסרו במאסר את שלשת הבחורים..." ולבי כואב ודואב, איך יכלו בני עם חכם ונבון לומר כן? לבי לבי על הבחורים האומללים האסירים ביפן, ותהלה לא-ל שכבר זכיתי להרבות פעלים למענם ואף לבקרם בבית המאסר ולעודד רוחם, אולם האם אכן אותה אמא יפנית בעיר רחוקה, המחפשת את בניה שנטבעו עמוק בים, דמעות יורדות על לחיה ומתגעגעת על בניה כי איננה, האם כל זה מגיע לה כי שוטרים בקצה המדינה נתנו במאסר בחורים שעברו על החק והביאו הנה המון סמים מסוכנים?

הרי הקב"ה חנן אותנו לב והעניק לנו בינה והשכל, והטביע בנו אהבה טבעית וחמלה, החליפו לנו את מושגי היושר והצדק, החמלה ורחמים הטבעיים, חמלה אוניברסאלית המשותפת לכל באי עולם, חמלה החומלת על ילד בוכה, על חתול הנרדף ע"י ילדי הרחוב, על זקן שאינו יכול להסתדר בכחות עצמו וכו', וכו' והמירו את החמלה האנושית המבורכת בחמלה מזויפת המוצאת את ביטויה אך ורק בדינערים מפוארים שבה מדברים יפה על חולי ישראל ועל מצפים לישועה ועל נשברי לב, וביציאה מן האולם יכולים להתעלם מנשברי לב נוטים למות המסתובבים לבקש

רחמים ואין פותח יד, או יתקוטטו בשאט נפש עם הגוי העני שכיר יום נהג האוטו על דולר אחד שמבקש יותר למחירתו.

מי יתן ונפקח עיניים!?

למה לי קרא, סברא הוא!

והיה כי ישאל השואל: איפה צוותה תורה על הרחמים? איפה רואים שחייבים לחמול על גוי מתייסר? והיה כי יטען הטוען כן, יפה ציטטת מפה ושם מדברי חכמים וסופרים, אולם הלא פה ושם אפשר למצוא גם את ההיפך, הלא פה ושם מצויים ציטוטים אשר מהם נוכל להוציא יחס בוטה נגד גויים?

במקרה כזה חייבים אנו לסמוך קצת על הלב אשר העניק לנו הקב"ה בחמלתו, על המצפון אשר הטביע בנו ועל השכל אשר בה עיטר אותנו ורוממנו בה מכל המעשים, ועל כגון זה מצוי בגמרא הביטוי הנפלא והמחכים "למה לי קרא?", סברא הוא!" כי הסברא עומד כיתד בל תמוט בד בבד עם המסורה, וחזתמו של הקב"ה אמת חתם בלבנו.

ולכן התורה לא ציוותה על דברים אשר הקב"ה כבר הטביע בנפש האדם, התורה לא ציוותה "ואהבת לעצמך", כפי שציוותה על אהבת חבר, והתורה לא ציוותה "אהוב את ילדיך" כפי שציוותה על כיבוד הורים. וכפי שכתוב בתנא דבי אליהו על אכילת דם אדם "והלא דברים קל וחומר, ומה דם בהמה וחיה שהן 'דרכם' לאכילה, אסור, אדם שאין דרכו לאכילה לא כל שכן שדמו אסור עלינו".

אם טבע אדם שנברא בצלם ולא עיקם את דעתו נחרד בראותו ילד בוכה על אביו, הרי שזהו האמת לאמיתה, כי כן הטביע בנו הקב"ה, והעוקר את זה עוקר מתנת ה' והולך נגד ברייתו ית'. אם טבע האדם שכאשר רואה גוי מתייסר כואב לו (לולא עקר את המדה הנפלאה הזו ע"י חשבונות רבות ועקומים, נגד הטבע והאמת) הרי שזהו ממקור האמת, הצדק והחמלה.

ומלאה הארץ נאצים?

בפינת רחוב בבארא פארק ראיתי שני רוכבי מכוניות מתחרות על מקום חנייה, האחד אברך משלנו, והשני גוי ישיש. כאשר מהתחרות התפתח ריב לא עברו מילים רבים עד שהאברך - שגדל על ברכי דורות של ניצולי שואה - הטיח בגוי מילים כדברנות "נאצי, אנטישמי!" ברגע זה נתאדמו פניו של הגוי הישיש והחל לצעוק ממר לבו "אני נאצי אנטיסעמיטי? אני? אני שלחמתי נגד הנאצים וסבלתי ייסורים קשים במלחמה, והצלתי רבבות יהודים בשואה! אני הייתי בין חיילי ארה"ב משחררי בוכנוואלד! האיך לא תבוש? שעים אן יו!"

כולנו גדלנו על ידי ניצולי שואה וילדיהם, ובלבנו חרות זכר הזוועות הנוראות, אולם תחת לטפח אהבה וחמלה, כי הלא יש לנו דוגמא לראות איך שנאה יכולה להתפתח לידי דרגות בלתי מאומנות, יש ולומדים מזה ההיפך.

טוב לקבוע אחת ולתמיד: לא כל גוי בברוקלין הרב על מקום חנייה ברחוב, ואף לא כל גוי אירופי בלונדיני, ואף לא כל גרמני היה אחראי לשואה. השואה היה מאורע חד-פעמי בלתי מובנת ובלתי מוסברת ואין מילים לתארה ולא דמיון לדמיינה, ואיננה מסוג הדברים אשר מראים תמונה כללית על הגויים ועל היהודים. השואה הוא כה גדולה ומסובכת, כה בלתי מתקבל על הדעת וכה רחוק מן השכל, כה נוגד כל כללי האנושיות, ורמיסה כה גסה בערכיה הבסיסיים של העולם, עד כי אין למודדה בקני מדה שטחיים ולהאשים כל בן לאותה אומה על דבר בלתי מושג זה.

אנחנו ודורי דורותנו יזכרו תמיד את מעשי עמלק הנאצי ועוזריהם, ואף פעם לא נשכח את הפושעים הארורים, מעומק הלב פונים אנו לשופט הארץ בימים הנוראים וזועקים "אבינו מלכנו נקום נקמת דם עבדיך השפוך", ובדמעות מתמוגגים אנו בתפלת נעים הזמירות "דורש דמים אותם זכר לא שכח צעקת ענוים".

אולם אנן בני הנרדפים איננו רשאים להיהפך לשונאי אדם ונוטרי עמים, ואין השואה מצדיקה לשנוא אנשים סתם על חטאי בני מדינתם. טיפוח שנאה כלפי כל גויי הארץ עקב השואה אינו אלא טעות חמור והרת אסון!

ההסבר הכי נפוץ על שנאה לגויים הוא כי "כולם שונאים אותנו, כולם אנטיסעמיטן, ולכן אני שונא בחזרה" ובמר לבי אשאל: לאן כל זה יוליך? דמיון של שנאה וחשד אנטיסעמיטזם מוליד נקימה ונטירה, ונטירה גוררת תגובת שנאה, ומעגל השנאה מתרחב והולך. כאשר גוי מטורף ומשולל רסן צועק פעם ברחובות אומרים "האח, האח מצאנוהו ראינוהו, הנה שנאת ישראל" ומכים אותו נמרצות ומקימים קול צעקה, ובאותה רגע, אהה, שונא ישראל חדש נתוסף בעולם!

אני חושב אחרת: אני לא שונא אנטיסעמיטן, כי אז הרי צודקים הם בשנאתם! אני כועס אליהם מאוד, אני כועס וממורמר ושואל: למה אתם שונאים אותי, הלא אני אוהב את כולכם, כל נבראי בצלם, ולמה זה תחת אהבתי ישטנוני?!

ולא זו בלבד אלא שלשנוא "גויים" בשם הכולל הנפוץ אצלנו פירושו לשנוא את היקום, את העולם ויושביה! וזה גרוע - ולו במבט כמותי - אפילו מאנטישמיות.

ולא זו בלבד, אלא שבעניין השואה עלינו להתבונן: הלא לדאבון לא ירד אש מן השמים וכילה את הנאצים, לולא ה' נתן בלב אצילי אמריקה ולוחמיה לאזור עוז ולהגור חרב, גויים בני שמונה עשרה, "קליינע שקצים'לעך" הערו למוות נפשם להצילנו לפליטה גדולה, מאות אלפי חיילים אמריקאים, בריטים ורוסים ועוד לחמו בחירוף נפש. גויים רבים חסידי אומות העולם עשו רבות. וכאשר מזכירים את הזוועות ואת החושך ואפילה חייבים להזכיר לא את "הגויים הרודפים" כי את "הנאצים ימ"ש הרצחים", ואת קרני האור הקטנים שנראו פה ושם, כאשר נבראי בצלם הצילו את שארית הפליטה בחירוף נפש.

עמלקים עליך ישראל!

כאשר כל העמים והאומים נמחו מעל פני האדמה, בא סנחריב - וכל פוסעים בעקבותיו להשחית ולבלבל - ובלבל את העולם, אולם אומה אחת עומדת, ולא זו בלבד אלא שהוא פושטת צורה ולובשת צורה, אומה זו עמלק שמה! תחת אשר נצטוינו למחות את שמו, אנו מעלים את שמו ושוב ושוב, וכל אחד נדמה לו כאומתו של עמלק.

קורות הדורות מראים כי כל ציבור יהודי נרדף ראה ברודפיה את עמלק העתיקה, כן חשבו נרדפי האינקוויזיציה, נטבחי השואה, ואף הציונים - אשר ריב רגיל המצוי בין האומות למו עם שכניהם - רואים בשונאיהם הערבים את עמלק.

והתמיהה עומדת: אם לדון נפש צריכים בית דין חקירה ודרישה, אומה שלימה אינו דין? וכי בשטחיות כזאת מדביקים תו נוראי כזה?

פעמים שפגשו עיני בכתבים של הציונים הדתיים, (כגון משפיעים חבדיי"ם גינזבורג, וואלפע, או מזרחיים ימניים-קיצוניים כדב ליאור ודומיו) התבטאויות והסברים אשר עמלק נדד באופן פתאומי מגרמניה-של-אדום, ונח ברמאללה ובעזה.

לא זו בלבד אלא גם במריבות בין ישראל מוצאים אנו סהרוריים הקופצים לאמור כי ישראל השייך לאותה מפלגה הפסולה בעיני, ואשר האגנדה שלו נוגד לזו שבה אני דוגל, אין זה אלא כי הוא מזרעו של עמלק!

על כל אלו אשר באמתחתם פנקס חשבונות, מכהים שיני בנים בבוסר אביהם וזוקפים חטאי קדומים על אומות אביא את דברי חכמנו ז"ל אשר אמרו על פרשת ישמעאל "באשר הוא שם - היו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים: ריבוננו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר? והוא משיבה: עכשיו מה הוא, צדיק או רשע? אמרו לו: צדיק. אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דנו. וזה באשר הוא שם.

הסכנה החמורה העלולה לצאת מהטפה לשנאה לגויים

בראייה נכוחה לטווח הרחוק עלינו לשים דגוש ולהתכונן למציאות רחוקה ונוראה העלול להתרחש חלילה אי פעם כתוצאה מחינוך בלתי שקול ואחראי בנוגע לזרים: הבה ואשאל שאלה קשה - במבט ראשון הוא נראה שאלה

מתריסה ומקוממת, אולם יש בה מן ההגיון, הגיון הוא וללמדה אני צריך - השאלה הוא כזה: מה החילוק בין גויים הצועקים "אטבה-אל-יהוד" ובין בני עם קודש הצועקים "שפוך חמתך אל הגויים"? בין המזכירים את היהודים בתור טובחי הצלוב-הנבחר, ובין המזכירים את הגויים בתור אינקוויזיטארן ומחריבי בית המקדש?

יש על זה כמה תשובות כאשר כל רואה נכוחה יחשוב מעצמו, אולם תשובה נכונה הוא כי מיעוט המטפח עוינות לרוב, איננה סכנה, כל שכן מיעוט נרדף ושנוא חייב לבנות חומת הגנה של בוז לסובביהם, וכל אחד מבין את היהודים מוקפי חומת הגיטו שהתנקמו בטיפוח שנאה...

אולם רוב העסוק בהשנאת המיעוט הרי זה רדיפה, כי הרוב השנוא יקיא את המיעוט השנוא, ובהלהבת יצרי השנאה ימיתנו וירדפנו, כמו שלדאבוננו ראינו ובחסרון עמנו ניכר.

(מלבד התירוץ הנכון והאמיתי אשר בעדינות אשר ניטע בנו, ובחלק אלקי ממעל אשר בנו ובחינוך המדוקדק המרחיק אותנו מכל סוג של מעשי אלימות, ובהיותנו מרוחקים אלפי אמות מכל סוג של כלי השחתה ודרכי מוות, ומה שפשוט בעיני בחור צעיר בן שבעה עשר, נכדו של פרא אדם לטבוח משפחה שלמה בשינתם הרגוע, מן הנמנע אצלנו. האלימות הכי נועז של מקבילו היהודי הוא דחיפה על גבי האיציטבא – פארענצע...)

תהלה לא-ל שאנחנו רואים איך שבציבור שלנו מתקיים "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאוד מאוד, ותמלא הארץ אותם", כי הקב"ה משלם לנו ומשמח אותנו כימות עניתנו, ורואים בהגשמת הייעוד "הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי גדול", שומעים על ישישים שהולכים לעולמם ואחרי מטתם צועדים לא פחות מאלף יוצאי חלציו!

בריבוי זה אנחנו הולכים ברבות הימים בע"ה להיות חלק גדול מאוכלוסית המדינות בה אנו שוהים, ומי יודע אם בקצה המחנה ייקרה ויקום חמום מוח אשר לא יבין את העניין לאשורו, ויקח את עניין השנאה לגוי באופן ששונאינו לקחו את שנאתם אלינו?

והבה ונהיה בעלי אחריות, ונבין כי דברים הנאמרים בתוככי בית מדרש מה טובים הן, אולם מחננו הולך וגדל, כל דבר הנאמר בין ספסלי ביהמ"ד נאמרים בבתי מרוח (הוורטואליים, על הרשת העולמית), ושיחו בה יושבי שער ושותי שכר, ומי יודע לאן יגיעו הדברים.

חכמים היזהרו בדבריכם, כי תמיד יש קיצונים, חמומי מה ושישים אלי קרב הלוקחים דברים הרבה מעבר לפרופורציות. פוק חזי איך בארץ ישראל הקיצונים המטורפים הרודפים ערבים וממיטים אסון על כל העם הם דתיים המערבבים ציונות ביחד עם שנאה כללית לגוי, עם קצת יצירתיות הופכים את הגוי לעמלק, והנה כבר מצווה אלקית לפרק את היצרים השפלים ביותר של רציחה.

אנחנו הולכים ונעשים רוב בברוקלין, האם בטוחים אנו שבשולי המחנה לא יקרה אסון חלילה?

האם לא יכולים אנו להעלות על דעת שבמקרה וח"ו, ה' ישמרנו, יהיה עוד פעם כמעשה של הפוגרומים (ראיאטן) בקראון הייטס בימינו, כאשר הציבור התפתח והתרבה, לא יבוא לשפיכות דמים רב, כאשר שחורים אנטישימים מחז, ומאידיך יהודים שאין בכוונתם רק להתגונן, אלא גם מחשבות על עמלק ועל עשיו שרוצה להשמידנו והבא להרגך השכם להרגו.

כבר היה יהודי אחד שבלבו שרר ערבוביה של ציונות ושנאה לגויים, מאיר כהנא היה שמו, ובקצת פלפולי פרשנות בנה תורה שלימה של שנאה, הסתה ורצח, ועל חיקו גדלו אנשים מופרעים, טרוריסטים, דגם יהודי של כאמאס, ועם ישראל כבר סבל הימנו רבות, ועוד ידם יד לא-כהה נטויה.

אי לכן הבה ונלמד את ילדינו את ייחודנו, את סגולתנו, ובד בבד להעלות על נס את כל נבראי בצלם, שאכן אינם בדרגתנו, ויש מושג של התבדלות והתרחקות, אולם גם אותם חייבים לכבד בתור נבראים בצלם, ואין שום סיבה לשנאתם וחלילה מלהתאכזר עליהם או להרע להם.

מטביע בנו מדות גרועות

ומכאן לענין החינוך שעורר בעל המאמר. ברוך שהבדילנו מן העמים, וילדינו אף פעם אינן שומעים מילים של אכזריות. סרטים וטלוויזיה של אלימות ואכזריות הוא בל יראה ובל ימצא, והם גדלים בסביבה משומרת ונכונה, ברוך הוא וברוך שמו. כמו כן מקבלים הילדים חינוך לחמלה ולאהבה, ע"י שמספרים על חולי ישראל, על חברה הצלה ועל ארגוני חסד. אשריכם ישראל!

אולם, בו בזמן הילדים גדלים עם הטעויות והשגיאות של שנאה לעכו"ם. ילד ממוצע במחננו מתיירא ומפחד ממושג שנקרא "גויים". ילד המקבל מסביבתו שאין רחמים על גוי. ילד השומע בנייעס מספרים "היה תאונה, ואף יהודי לא ניוזק.... שמונה גויים נהרגו" או "על המבצע הגדול של הצלת נפש היהודי האומלל שרצה גוי, שלא יענישוהו עונש מוות". וכדומה, נפגם בזה כל החמלה הטבעית שלו.

אין זה נעים להודות, אבל רעה חולי מצוי בתוככי מחננו מדה של גזענות (שנאה למישהוא בגלל גזעו ויחסו) ושנאת האחר. "שחור" זה מילה של גנאי השגור בפי כל, אם מישהוא רוצה לחנך על "ערך הנעלה" של שנאה לגויים קל יותר להשתמש בגזענות ולומר "דער שווארצער גוי, פוי!" או לעורר "דער שווארצער גוי גייט אונז זאגן וואס צו טון?!"

והדברים מגיעים עד כדי כך שילדים קטנים משלנו מתייראים ומפחדים כאשר רואים "שווארצע גוי...." מה מכאיב הלב לראות במלכות של חסד, במדינה מתוקנת ילדים קטנים חושבים ומדמיינים משונא ומסוכן דמיוני, שחור טורף, בזמן שציבור האפרו-אמריקאי אינו בעוכרנו כלל וכלל.

ידועים דברי החינוך שמדת אכזריות בא מעשיית מעשי אכזריות פעם אחרי פעם. וכן ידועים דברי בעל אור החיים הקדוש על הפסוק "לא תחמול ולא תכסה עליו" שתורה הק' מתייראת שכתוצאה מהתאכזרות על אנשי עיר הנדחת יכול להבנות מדת האכזריות, ולכן נצרך שמירה מעולה על מדת הרחמים שלא יפגם, וזה מה שהתורה מבטיח "ונתן לך רחמים ורחמך". נמצא ברור שמדת הרחמים הוא מדה טבעית, ובכל מעשה אכזריות - אף אלו ששייך לפלפל עליהם אם על פי דינא מותר או אסור - פוגם בנפש האדם.

וכן כתב בספר תנא דבי אליהו: "שכל הגונב מן הנכרי, לסוף הוא גונב מישראל, ואם הוא נשבע לנכרי לסוף הוא מכחיש לישראל, ואם הוא שופך דמים לנכרי לסוף הוא שופך דמים לישראל".

גזענות - ראסיזם

היש אומה בעולם אשר מתאימה יותר ללחום נגד גזענות? היש עם בעולם אשר חש על בשרה את אימתה ונוראותה של הגזענות יותר מאתנו? היש עם בעולם אשר נרדף זה אלפים שנה רק בגלל הגזע הנעלה שלה? היש עם בעולם אשר קדמוני נביאיה הגינו על העבדים ואהבו את הנדכאים?

ואיככה יוכל מידה כזו של גזענות להופיע בתוכנו? איככה יוכלו אשכנזים להתלוצץ על ספרדים, ללעוג ולבוז לשחורים, ולשנוא מהגרים?

אין זה סוד שיהודים רבים בתוכנו מביטים על הנשיא אובאמה במבט של בוז וחשדנות אך ורק בגלל צבע עורו, ואין זה סוד ששחור זה מילה של גנאי.

ואז יבואו הטיפשים וערלי הלב וישאלו איפה כתוב בתורה אסור להיות גזען?

כיהודי טיפוס אשנה ואשלש תשובתי הנזכר, ובשאלה: איפה כתוב בתורה שאסור לאכול דם אדם? שאסור להסתובב ערום בחוצות עיר? איפה כתוב להתרחץ מפעם לפעם? איפה כתוב לא להתאבד? איפה כתוב שחייבים להיות בן אדם? איככה היו בני אדם באלפיים שקדמו לתורה?

למה לי קרא סברה הוא!

סברא הוא כי גזענות הוא מלאך המוות של האנושות! סברא הוא כי אנו סבלנו ביותר מגזענות!

איפה כתוב שאסור להיות גזען? דבר זה כתוב באותיות של דם במחנות המוות אוישוויץ, בדפים השחורים של היסטוריית העבדות, ובמדינות ספוגי הדם בה הסונים טובחים בשיעים, הלבנים בשחורים, הטורקים בכורדים, הקמר-רוז באוכלוסיית קומבודיה, בני שבט ההוטו בבני שבט הטוטסי ברוואנדה, המוסלמים בנוצרים בדארפור שבסודאן, שם כתוב, עיין שם!

אכן בעיני אומות העולם - שאינם משיגים את גדולתנו האמיתית בהיותנו נזר הבריאה - חושבים כי גם ההטפה בדבר ייחודנו כי עם סגולה אנחנו נחשב כגזענות, אולם, האמת הוא כי טחו עיניהם מראות שיש גזענות ויש גזענות. הבה ונבין: גם בני האומה היפנית, וכן תושבי טיבעט ועוד מדינות אסיאסיות מאמינים בייחודם ובחשיבותם כי אין שני למו, אולם במה שונים הם מגרועי מין האנושי: הנאצים אשר טיפחו את תורת חשיבותם בתור הגזע העליון?

והסיבה הוא כי היפנים והטיבטים ושאר אומות בדומה להם הם לא שונאים את הזולת, רק אוהבים את עצמם. הם מכירים בעליונותם, אך אינם מדברים על שפלות אחרים, ולכן לא שמעו על מעשי טבח שיבצעו נגד זרים. לא כן הנאצים אשר טיפחו את גדולת עצמם בד בבד עם שפלות הזרים והאחרים, ושילוב הרת אסון זה הוא שהביאה לאם האסונות.

אנן, בני העם הנבחר, עלינו להמשיך ולהסביר את עלינות ייחוסנו, תורתנו ועמנו, אולם אל לנו לדבר על שפלות האחרים, כי שם הוא הגבול!

להכיר במעלה ומדה טובה שאפשר ללמוד מגויים

חכמי המדרש והגמרא ראו לנכון להעלות על נס את מעשהו הנאצל של גוי עדין דמא בן נתינא, וכן בשאר מקומות רואים כזה. ולמה ימנעו מלמדי תינוקות מללמד על חסידי אומות העולם אשר מעשיהם נחרתו בלבבות מיליוני בני דורנו, אנשים שהמציאו חידושים גדולים ופטרונות נפלאים, אנשים שלחמו למען חופש וצדק, אנשים שהגיעו ממצב נמוך ביותר לדרגות גבוהות, וכו'. ולמה רק מלמדי הענגליש מותרים ללמד על כאלה, בהגבלה יתרה...?

למה חז"ל משבחים את כורש אשר הציל את עם ישראל ונתן לבנות את בית המקדש - וחכמי זמננו במחננו לא רואים לנכון לשבח את ראול וואלנבערג שמסר נפשו להציל עם רב בימי הזעם?

למה את אברהם לינקולן אשר דבר גדול עשה בעמיו להציל שבט יוצאי אפריקה כהי העור מאפילה לאור גדול, אזור עוז אזור במתניו ללחום על לקוחים למוות ולביזה להצילם, והלא הלומד בספרי נביאינו יתמלא רגשי קודש למען הנרדפים למיניהם ויודה וישבח את לינקולן אשר כי ראה ערום וכסהו, יחף והנעילו, עבד ושחררו וכו' ולמה יבחרו תחת זאת לספר סיפורים בלתי מתקבלים על הדעת על קללה שרביץ על לינקולן על ששחרר את "בני חם"? באין שום עמוד הלכתי לטענה זו. והלא להיפך אולי על השחורים קיים דין של "לא תסגיר עבד על אדוניו".

והלא אנן בני ישראל, שה אחת בין שבעים זאבים וכי לא הרווחנו מגויים רודפי צדק אשר לחמו למען הנרדפים והנרפים, השחורים והיהודיים, עלינו להעריך את מעשי חסידי אומות העולם ולא לשקוע בדמיונות שוא.

וכמה רעה חולי יש בביטוי "זאל אים נישט פאררעכנט ווערן" האומרים כאשר גוי עושה דבר טוב, ושמעתיו בבית חולים כאשר רופא או אחות עשה עבודה טובה, התבטא יהודי "זאל אים נישט פאררעכנט ווערן..." הקב"ה שאינו מקפח שכר כל בריה ומשלם לכלב בטח וברור שכן יעשה "פאררעכנט ווערן" לאותו האחות בבית החולים שמטפלת במסירות, ולמה זאל נישט פאררעכנט ווערן?

והכי מקומם ומרגיז הוא השיח הרגיל המאוס "אויף אלע גויים געווינטשן" קללה כזו אינו נכון כלל וכלל. והא ראייה שכשתקח איזה גוי יחיד, הדעליווערי-בוי במכולת השכונתי, מנהל סניף הבאנק, או העוזר (האום אטענדענט) של אבא שלך, הרי תרצה שיחיה, והס מלהזכיר מלקללו, ולא זו בלבד אלא מצוה להחיותו. ולמה אויף אלע גויים געווינטשן אזוינע צרות? האם נאבד לנו כל חוש יושר וחמלה?

וכבר נודע עובדא דהאי יהודאי דהוה יתיב ברכבת, וכיון דענייא הוה ההוא גברא ולית ליה כספא מאי תקנתיה? אטמין רישיה ביני ספסלי ויהיב שקא על רגליה, וכד אתו זימנא דתשלומי ומוכסי אזיל ובעי כספא לא חזו ליה, והוי

חדי ואמר "תא חזי חכמתא דילי, הרי מזרעא דישראל קאתינא, מאי כתיב בהו "עם חכם ונבון", ובחכמתא דילי איזדמנא לי לאצולי מכספא"... כד מטי מילי דא לאודניה דההוא יהודאי חכמא, הוה צחיק ואמר "הווי אומר הכי: הנהו דבניא לרכבא דברזלא על גבי עמודי, ורכבא דא אזיל ואתי זוריו מדרך לדרך, וכולהו חדי ביה, הנהו אמגושי מאי כתיב בהון "עם הדומה לחמור", ההוא גברא דאטמין רישיה ולא יהיב כספא, ההוא "חכם ונבון הוא"? אתמהה! בדיחותא זו איננו אלא מציאות קיימת, אנשים שוכחים להעריך את אלו המאריכים את חיינו ע"י המצאות רפואיות, אלו המעניקים לנו חיים טובים ונוחות ע"י המצאת כלים ומכשירים חדשים, איפה הוא מדת הכרת הטוב?

ופאר לישראל הם דברי בעל תפארת ישראל, (בפירושו לאבות, ג יד) אשר בפירושו 'בועז' מרחיב ואומר: "אמר המפרש, ואגב דאתא לידן, נימא בה מלתא שמצוה לפרסמו, דמימי נתקשתי במאמר זה של חז"ל ביבמות (סא,א) דאמרין התם 'אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם'. דקשה וכי ס"ד שחז"ל יאמרו על עכו"ם שיש לו צלם אלוקים כפי שביררנו, שיהיה נחשב רק כבהמה? ותו, דא"כ מה זה דקאמר קב"ה "והייתם לי סגולה מכל העמים", ואי כל העמים רק כבהמות הארץ המה, לא יהיה מאמר זה רק כאומר "והייתם לי סגולה מכל הבהמות ומכל הקופים שדומין בתמונתם לאדם". ותו דא"כ יהיה כל מעשיהם מעשה בהמה שאינו בעלת שכר ועונש, והרי דבר זה סותר למה דקיי"ל חסידי אומות העולם יש להם חלק לעוה"ב. והרי גם לולא פה קדוש של רז"ל שאמרו לנו כן, כבר היינו יודעים דבר זה מצד השכל, דהרי צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו. ואנחנו רואים כמה מחסידיהן שמלבד שמכירין יוצר בראשית, ומאמינים בתה"ק שהיא אלוקית, ועושין גמ"ח גם לישראל.

"וכמה מהם שהיטיבו ביותר לכל באי עולם. כהחסידי יענער שהמציא אפאקענאימפונג שעל ידה ניצולים כמה רבבות בני אדם מחולי וממיתה וממומין (אדווארד גענער, רופא כפרי בריטי לפני שני מאות שנים המציא את החיסון נגד מחלת אבעבועות שחורות). ודראקא שהביא הקארטאפעל לאייראפא שמעכב כמה פעמים הרעב. (כוונתו לסיר פרנסיס דרייק, שר צבא אנגלי שגילה ארצות ביבשת אמריקה, והביא את תפוח האדמה מקולומביא לאירופה לפני כחמש מאות שנים, ותפוח האדמה אשר נוח לגידול בקלות ובזול והרבה אקלימים, הציל כמה מדינות בימי רעבון) וגוטענבערג שהמציא את הדפוס (ממציא גרמני יוהאן גנזפלייש צור לאדן, צום גוטנבורג המציא את מכונת הדפוס לפני חמש מאות שנים, אחד התגליות החשובות של האלף).

"וכמה מהן שלא נשתלמו כלל בעוה"ז, כהחסידי רייכלין שהערה למות נפשו להציל שריפת השסי"ן שנצטווה מהקיסר מאקסימיליאן בשנת רס"ב ע"י הסתת המומר פעעפערקארן ש"ט עם הכמרים קשר של רשעים שלו, ורייכלין הנ"ל השליך נפשו מנגד, ובפעוליו הכריע לב הקיסר ליקח ציוויו הנ"ל לתורה ועי"ז רדפוהו רובו וימררהו אויביו הכומרים ודחקהו עד שמת בדוחקו ובשבירת לבו (יוהאן רייכלין היה חכם נוצרי והומאניסט מושבע לפני כחמש מאות שנים גרמניה, שלחם בעד היהודים הנרדפים ואהב את הדת היהודית, והגן על התלמוד נגד המשומד הנ"ל, והדברים עתיקים) וכי סלקא דעתך שכל המעשים הגדולים האלו לא ישולמו לעוה"ב לאחר הפרגוד? חס וחלילה! והרי הקב"ה אין מקפח שכר כל בריה?"

הרי דבריו ברור מללו להחשיב את הטובות שקיבלנו מנבראי בצלם אשר הועילו לכל העולם, צדקתם עומדת לעד!

גוי שבלב או גוי שברחוב?

אחרי כל דברי ישתומם המשתומם וישאל השואל: האם אין חוב התבדלות מגוי? האם אין חובה להתרחק? ומה דבר מה ששמענו ולמדנו על חובת ההתבדלות?

והתשובה הוא: בטח שיש!

אולם עלינו לזכור ברור שחייבים להתרחק מ'גויאישקייט', גויאישקייט כמושג; גויאישקייט בין אם הוא בא מגויים ובין אם הוא בא מישראל מומר, גויאישקייט הוא הטכנולוגיה המתקדמת העלולה לגרום נזק רוחני, גויאישקייט היא האינטרנט העושה שמות בכרם ה', גויאישקייט הוא מחלוקת ופלגנות שחדרה למחננו. עלינו להתרחק מגויאישקייט כמושג ולא גויים כאנשים!

אל לנו להתיידיד עם גויים ועם יהודים שאינם מתנהגים בדרך הנכון, מתוך חשש שידידות אתם יביא אותנו ללמוד מדרך חיים של קלות דעת, ושאר דברים שליליים, להרבה מן הגויים (וכן לישראל מומרים רבים) יש ספרות של ניבול פה, רציחה ורמאות, וכן סרטים ומחזות של השחתה וכיעור, זאת הוא הגויאישקייט שעלינו לשנוא. אולם אין זה אומר כלום על הרופא שגם הוא גוי, על העובד במכולת וכו'. על העני והנדכא, על החכם והחסיד, על העובד קשה ועל המדען המטיב לעולם בתגליותיו.

אברך המקבל רוב חכמתו ומהלך חייו מאיזה גוי חכם בראדיא, אם באופן ליבעראלי ואם באופן קאנסערווארטיוו, עליו ראוי לעורר, כי את הדעות וההשקפות, דרכי החיים ומהלכי המחשבה עלינו לעצב בעצמנו באספקלריא של תורה ועל פי דברי חז"ל.

הרי התורה הקדושה מעיד עלינו "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי" וכן הוא אומר "ה' בדד ינחנו ואין עמו אל-נכר" עלינו להתרחק מתרבותם, מקלות הדעת המאפיינת את תרבות המערב, מדברים שליליים אשר מקורם מהם, "עלינו להתבדל מהגוי שבלב" ולא מהגוי שברחוב.

התבדלות מגויים אינו התאכזרות וקרירות כלפי האשה הפולנית העובדת בבית. לה מצוה להעניק מפעם לפעם כוס של מיץ תפוזים. התבדלות אינו לגוי הבא לבית תמחוי יהודי לשותות משקה חם, עליהם עלינו לרחם ולהשתתף ברגש. התבדלות מגויים הוא שימור מסורתנו ומהלך מחשבתנו בלא להתפעל מרוחות הרחוב.

התבדלות מגוי חייב שיבוא דווקא מתוך הבנה בקדושת התורה ובגדולת היהודי, והתבדלות מגוי חייב שיהיה דווקא התבדלות מדעות שאינן תואמות את התורה ואת דברי חז"ל; התבדלות מגוי אינו בא מדברי הסתה ושנאה, שהם כמו הנאצים וכו' או מתוך הטלת אימה שהם אנטיסעמיטן.

לשון ההבדלה בין ישראל לעמים הוא מה שאנו אומרים במוצאי שבתות "המבדיל בין קודש לחול, בין אור לחושך בין ישראל לעמים". - אולם ברור כי השבת אינו שונא את החול, התבדלות שייך שיהיה ללא השפלה ובוז, רק תוך הבנת המעלה העצמית.

עלינו לשרש דבר פסול וחמור זה מיסודו, עלינו לאהוב כל נברא בצלם ולחמול ולהזדהות עם אלו שנרדפים בגלל גזעם, ועלינו להתעלות על מחשבות פיגול אלו.

עלינו לשנות את המבט, עלינו לשנות את החינוך בתחום זה, עלינו לפקוח עיניים ולראות גויים מתוקנים שאינם רוצים להשמידנו, ולקיים את דברי הנצי"ב "כי אחינו הם!", עלינו לחמול על גויים נדכאים, ועלינו לשרש מילדינו דמיונות כוזבים.

אין ספק שעלינו להתמיד באהבת ישראל ולשנן את מעלת האדם היהודי הנבחר מכל האומות ואף ממלאכי השרת, אבל אין זה אומר שכאשר יהודי רוצח ושופך דמים יושב במאסר ומחכה לגזר דינו כלל ישראל מצוויים להחיותו, כאשר בו בזמן מתקיים רעידת אדמה במדינה כמו האיטי, וליהודים היתה אורה ושמחה ואין פוצה פה ואין עין דומע, כי מה לנו להם.

כולנו דואבים וכואבים על הגויים בארצות איירופא אשר לא נקפו אצבע להצילנו, אולם עלינו לשאול את עצמנו בכנות, ובאמת יורד ונוקב, אמת ללא מיצרים: נדמיין מצב שיהיה כאן בארצנו שואה נגד שחורים, מי מאתנו היה מחביא שחור בתוך ביתו? מי מאתנו היה מסתכן בנפשו להציל גוי בזמן טירוף ומצוקה?

ההלכה שעשיו שונא ליעקב שמענו, אולם היש הלכה שיעקב שונא לעשיו? לא ולא! יעקב לא עוסק בשנאה! יעקב עוסק באהבה, בחמלה, בהכרת ערכו הגדול, וערכם היחסי של כל נבראי בצלם. ומי יתן ובקרב הימים נזכה לקיום ייעודי האהבה והחמלה שיציפו את העולם, והלכו גויים לאורך, והיה מלכים אומניך, וכיתתו חרבותם לאתים ומלאה הארץ דעה את ה'.